

LATU AUKI!

Kahden huippuhihtäjättären kokemuksia naishiidosta ja naisurheilusta 1950- ja 1970-luvuilla

Lotta Isopahkala

**Liikuntapedagogiikan
pro gradu –tutkielma
Syksy 2000
Jyväskylän yliopisto**

TIIVISTELMÄ

Isopahkala Lotta. Latu auki! Kahden huippuhihtäjättären kokemuksia naishiihdosta ja naisurheilusta 1950- ja 1970-luvuilla. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma. 2000, 92s.

Tutkimukseni tarkoitus oli sukeltaa naishiihdon ja naisurheilun alkuaikojen tapahtumiin ja selvittää miten Lydia Wideman ja Helena Takalo kokivat naiseuden ja urheilemisen 1950- ja 1970-luvun yhteiskuntien miehisessä urheilumaailmassa. Tutkittavien henkilökohtaisten kokemusten avulla tarkastelin naisurheilijan asemaa niin urheilun sisällä kuin julkisuudessa. Tavoitteenani oli selvittää, miten kahden eri ikäpolven naishiihtäjän kertomukset lomittuivat naisurheilun sosiaalisiin ja kulttuurisiin piirteisiin ja kuinka heidän kokemuksensa muuttuivat 20 vuoden aikana.

Ytimeltään mikrohistoriallisessa tutkimuksessa keräsin teemahaastattelulla Lydian ja Helenan ainutlaatuisia muistoja ja kokemuksia urheilu-uraltaan. Saamme kuulla heidän omaa ääntään, kun he lämminhenkisesti muistelevat hiihtouraansa. Lydiaa haastattelin kahdesti, Helenaa kerran. Litteroidun tekstin teemoittelin aineistolähtöisesti. Tulkintaa ja historiaa käsittelevän kirjallisuuden sekä alkuperäisen aineiston avulla yritin päästä mahdollisimman syvälle aineiston kokemusten ja merkityksien maailmaan. Lydian ja Helenan tarinoista etsin sekä yhtäläisyyksiä että eroavaisuuksia – olivathan he molemmat naisia miehisessä urheilumaailmassa. Tutkimusmenetelmäni oli laadullinen ja tutkimuslinjani subjektiivinen. Filosofiset lähtökohtani antoivat leimansa tarinoiden lukemiselle ja tulkinnalle – minusta tuli tutkimukseni tärkein työväline ja samalla luotettavuuden kriteeri. Tutkimukseni aineistolla oli narratiivinen luonne – tarinoidensa avulla Lydia ja Helena jäsensivät kokemuksiinsa ja tekivät selkoa todellisuudesta. Lähtökohtana oli, että pyrin kuvaamaan todellista elämää, joka on aina sidoksissa sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiin.

Lydian ja Helenan kertomukset myötäilivät sen ajan sosiokulttuurisia muutoksia ja naisen yhteiskunnallista asemaa. Molemmat tutkittavani antoivat vauhtia naishiihdon ja naisurheilun kehitykselle ja näin edesauttoivat naisen yhteiskunnallisen aseman paranemista ja naisen roolin laajenemista. Asenteet naisurheilua kohtaan siirtyivät hitaasti positiivisempaan suuntaan. Lydia ja Helena kokivat, että naisen asema yhteiskunnassa, vallitsevat asenteet, odotukset ja käyttäytyminen yrittivät ohjata naista perinteiseen rooliinsa vaimona ja kotiäitinä. Urheilussakin naisen tuli suuntautua alhaisemman arvoaseman omaaville pehmeille aloille. Naista alistettiin ja naisista ei huolehdittu kunnolla. Urheiluorganisaatio oli täydellisesti miesten käsissä – naisen ääni kuului kuiskauksena. Miehet manipuloivat naisurheilua ja saattoivat jättää naisen saavutuksen huomioimatta. Keskustelu naisen ulkonäöstä oli aina läsnä naisten urheilusta puhuttaessa. Lääkärit pitivät kilpaurheilua naisen luonnolle ja fyysikalle sopimattomana. Joukkotiedotusvälineissä ei urheilevaa naista usein nähty.

Avainsanat: Lydia Wideman, Helena Takalo, naisurheilun historia, hiihto, narratiivisuus

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS	3
3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA –AINEISTOT	4
3.1 Laadullisesta tutkimusotteesta	4
3.2 Aineiston narratiivisuus ja elämäkerrallisuus	4
3.3 Aineiston luotettavuus	5
3.4 Aineiston hankinta ja käsittely	6
3.5 Aineiston tulkinta	9
4 KEURUSSELÄN RANNALTA VUOSISADAN URHEILIJAKSI	11
4.1 Hiihtoinnostuksen viriäminen ja harjoittelu	12
4.2 Menestyksen avaimet	14
4.3 Olympialaiset henkisenä taitekohtana	16
4.4 Loisteliaan hiihtouran päätyttyä	18
5 NIVALAN AITTOPERÄLTÄ OLYMPIAKULTAAN	20
5.1 Lapsuus ja urheiluinnostuksen viriäminen	21
5.2 15-vuotiaana tienestiin	22
5.3 Teuvo ja hiihdon täysosuma	23
5.4 Urheilu-uran jälkeen	27
6 NAINEN MIESTEN KENTÄLLÄ	29
6.1 Sukupuoliroolit	29
6.2 Missä mennään tasa-arvo?	31
6.3 Sukupuolten eriarvoisuus	32
6.4 Seksuaaliset ja psykologiset erot	34
6.5 Sukupuoliset uskomukset ja stereotypiat	35
6.6 Maskuliininen liikuntakulttuuri	36
6.7 Kohti kilpakenttiä	39
6.8 Liina – projekti	40
7 URHEILUAREENOJEN MAHTAVAT MIEHET	41
7.1 Miesten maailma	41
7.2 Naisurheilun kontrolli	44
7.3 Vilppi ja vääräys	48
8 KAUNIS JA NAISELLINEN NAINEN	51
8.1 Nainenko työntää kuulaa	51
8.2 Samoissa vaatteissa	54
8.3 Kaunis nainen	56
9 LÄÄKETIETEEN PAINAVA SANA	61
9.1 Naisten kilpaurheilua vastaan	61

9.2 Naisten kilpaurheilun puolesta	63
9.3 Onko nainen nainen?	64
9.4 Kun naiset häviää hiihtoladuilta	65
10 NAISURHEILU JA MEDIA	68
10.1 Urheilujournalismista	68
10.2 Naisurheilija televisiossa	69
10.3 Naisurheilija sanomalehtien sivuilla	70
11 POHDINTA	73
LÄHTEET	86
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kaksi ainutlaatuista ja eläväistä naista, Lydia Wideman ja Helena Takalo, johdattelevat minut naishiihdon ja naisurheilun alkuaikoihin. Heidän tarinansa saavat minut vuorotellen iloiseksi ja surulliseksi, huojentuneeksi ja järkyttyneeksi. Tuleva matka on tunnetta täynnä. Kiitän teitä molempia sydämeni pohjasta – olette tehneet tutkimuksestani todella antoisan.

Miten Lydian ja Helenan henkilökohtaiset kokemukset naiseudesta ja urheilusta sijoittuivat aikansa patriarkaalisen yhteiskunnan miehiselle urheiluareenalle? Miten he kokivat ja näkivät naisurheilijan aseman niin urheilun sisällä kuin julkisuudessa ja miten heidän kokemuksensa ovat heijastettavissa myös tämän päivän urheilumaailmaan? Tutkimuksessani peilaan Lydian ja Helenan tarinoita toisiinsa ja tarkastelen, kuinka heidän kertomuksensa ovat muuttuneet sosiokulttuurisessa kontekstissa. Miten Lydia ja Helena kokivat naishiihtoon suhtautumisen aikansa yhteiskunnassa. Tutkimustani rikastuttaa ystäväni Jaana Karin aikaisemmin samasta teemasta tehty pro gradu – tutkielma, ”Naiseuden kuperkeikka. Lydia Widemanin ja Siiri Rantasen kokemuksia 1950-luvun naisurheilusta”, jossa kuullaan kahden aikalaisen kertomuksia. Näin pääsen tarkastelemaan kertomusten tulkintojen ”kohtaamisia ja eroamisia”.

Mutta mitkä ovat minun lähtökohtani tähän tutkimukseen? Pappani oli aikoinaan kova urheilumies. Siitä elävänä muistona on mummolan olohuoneen päätyseinustalla sijaitseva palkintokaappi, joka ei palkintoineen jätä sijaa epäilyille. Ja pojastahan ”ei polvi parane” – myös isäni oli nuoruudessaan SM-tasoinen kuulamörssäri ja lentopallokenttien vasenkätinen iskijä. Näillä eväillä minunkin lapsuudestani muodostui kaikin puolin liikunnallinen ja tieni onkin kulkenut aina naisvoimistelijoiden tanhuporukasta hiihtolatujen ja telinevoimistelusalin kautta ratsutallille. Myös veljeni ja sisareni ovat omaksuneet liikunnallisen elämäntavan.

Jos olen isäni puolelta perinyt liikunnallisuuden on äitini varustanut minut eräänlaisella ”kapinallisella ja tasa-arvoon pyrkivällä” luonteella. Muistan kuinka ala-asteella nautin

suunnattomasti siitä, kun neljännellä luokalla voitin kuudennen luokan pojat hiihtokilpailuissa. Ja lumisotasissa olin uhkarohkeasti uhoamassa pojille, että antaa tulla vaan jos uskallatte. Ja pojathan siinä useimmiten pesun saivat... Vanhoilliset käsitykset, joiden mukaan on erikseen miesten tehtävät, joita nainen ei pysty tai osaa suorittaa, pistävät suoranaisesti vihaksi. Ehkä tämä onkin yksi syy, miksi naistutkimus kiehtoo minua suuresti...

Mutta minkä vuoksi valitsin hiihdon, vaikka en ole itse hiihtänyt kilpaa sitten ala-asteen koulujenvälisten kilpailujen? Ehkä siksi, että Jaana oli entinen hiihtäjä ja minä puolestaan innokas penkkiurheilija... Ja onhan hiihto Suomen kansan suuresti harrastama ja arvostama liikuntamuoto. Lopullinen innostus leimahti kun kuulimme Arto Tiihosen kehittelemästä tasa-arvoprojektista ”Sukupuoli, sukupolvi ja tasa-arvo urheiluvallinnuksessa”.

Mieltäni askarruttaa myös se, onko tämän päivän yhteiskunnassa ja urheilukulttuurissa vallitseva illuusio naisen ja miehen tasa-arvosta totta vai tarua. Pureutumalla naisurheilun alkuaikojen tapahtumiin on nykyajan nuoren ehkä helpompi tunnistaa niitä urheilumaailman ongelmia, jotka elävät vielä tänäkin päivänä. Kuka tietää, ehkä tutkimukseni tulee olemaan yksi ponnahduslauta pyrkimyksissä naisurheilun aseman vakiinnuttamiseen ja tasa-arvoon.

2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Pyrin tutkimuksessani tarkastelemaan miten kahden eri ikäpolven huippunaishiihtäjän kertomukset lomittuvat naisurheilun sosiokulttuurisiin piirteisiin. Kuinka Lydia Wideman ja Helena Takalo kertovat omien henkilökohtaisten kokemuksiansa kautta naishiihdon ja naisurheilun alkuajoista, naiseuden ja urheilemisen kokemuksistaan sekä naisten yhteiskunnallisesta asemasta ja siinä tapahtuneista muutoksista. Peilaan Lydian ja Helenan tarinoita toisiinsa tukeutuen tulkintaa ja historiaa käsittelevään kirjallisuuteen sekä alkuperäiseen aineistoon. Tarkastelen myös minun ja Jaanan tulkintojen ”kohtaamisia ja eroamisia”.

Narratiivisuuden lisäksi myös omaelämäkerrallisuus leimaa tutkimusaineistoani. Elämäkerroissa tutkittava nähdään aktiivisena subjektina, joka kertoo niistä asioista ja tapahtumista, joita itse pitää tärkeänä, samalla koko ajan tarinaa jäsentäen. Subjektiiivisessa elämäkerrassa on kysymys oman elämän arvioinnista eli siitä, miten tutkittava itse näkee elämänsä tapahtumat juuri sillä hetkellä. (Eskola & Suoranta 1998, 125-126.) Yritin tutkimuksessani tuoda esiin molempien tutkittavieni, Lydian ja Helenan, ainutlaatuisuuden ja erityisyyden, joita pyrin mahdollisimman hyvin suojelemaan koko tutkimukseni läpi. Tärkeä osa tutkimustani on myös se, kuinka itse kerron elämästäni ja kokemuksistani suhteessa tutkimukseeni. Ovatko aineistosta esille nousevat kokemukset tuttuja omasta elämästäni, henkilökohtaisesti tietyssä ajassa ja paikassa kokemiani. (Tiihonen 23.10.2000.)

Kappaleiden ”Keurusselän rannalta vuosisadan urheilijaksi” ja ”Nivalan Aittoperältä olympiakultaan” tarkoituksena on tutustuttaa lukija Lydian ja Helenan henkilöhahmoihin. Kuudennessa kappaleessa tarkastelen yleisemmin naisen ja miehen roolia ja asemaa, asenteita ja uskomuksia yhteiskunnassa ja urheilussa. Vasta tämän jälkeen, kappaleissa 7-10, syvennyn haastatteluissa pinnalle nousseisiin teemoihin. Lydian ja Helenan tarinoiden ja lainauksien muodossa tuon tulkintani myös lukijan hyväksyttäväksi tai tuomittavaksi.

3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA -AINEISTOT

3.1 Laadullisesta tutkimusotteesta

Tutkimusmenetelmäni on laadullinen, tulkitseva tutkimus, jossa päärooliin nousevat henkilökohtaiset merkitykset, eivät numerot. Laadullisen tutkimuksen yhtenä tarkoituksena onkin sukeltaa mahdollisimman syvälle tutkittavien maailmaan ja lisätä inhimillistä ymmärtämystä. Oleellista on myös se, että strukturoitumaton tiedonhankinta poistaa yleistämisen mahdollisuuden, aineisto on luonnollisen kielen muodossa ja tutkija on itse osa tutkimustaan. (Eskola & Suoranta 1998, 13-17.)

Tutkimuslinjani on siis subjektiivinen, jolloin omat uskomukseni, arvostukseni ja asenteeni ovat kiinteästi mukana antaen leimansa tarinoiden lukemiselle. Koherenssi laadullisessa tutkimuksessa syntyykin oman subjektiivisuuden tunnistamisesta. Omien kokemuksieni kertominen selvittää myös lukijalle suhdettani tutkimukseen ja auttaa häntä näin ymmärtämään tulkintojani. (Eskola & Suoranta 1998,13-17.) Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii havaintojen tuottamiseen ja niiden pelkistämiseen, jolloin vain oleellinen jää tarkasteltavaksi. Lopullisen arvoituksen ratkaisemisessa on tärkeää, muihin tutkimuksiin ja teoriaan tukeutuen, pyrkiä lukijan kannalta ymmärrettävään selittämiseen ja johtopäätöksien tekemiseen. (Alasuutari 1999, 51.)

3.2 Aineiston narratiivisuus ja elämäkerrallisuus

Narratiivisuudella tarkoitetaan tarinallisuutta. Rakennamme jatkuvasti tarinoita, joiden avulla jäsenämme kokemuksiamme ja teemme selkoa todellisuudesta. Esimerkiksi kahviossa ympärillämme istuvien ihmisten puhe jäsentyy mitä moninaisimmiksi

tarinoiksi – meidän tulee vain avata korvamme ja kuunnella. (Eskola & Suoranta 1998, 22.) Koko elämämme on yksi suuri tarina, jolla on alku, keskikohta ja loppu. Sillä ei ole merkitystä tuleeko tarina koskaan kerrotuksi. Tarinat ovat tutkimusaineistona erittäin merkitseviä ja paljon antavia. (Saarenheimo 1994, 221-222.) Myös Lydian ja Helenan muistot ja kokemukset ovat pukeutuneet tarinoiksi, joiden avulla he kertovat urheilu-urastaan ja elämästään. Kaikilla meillä on tarinamme kerrottavana.

Suullinen kertominen ja tarinat eroavat kirjallisista tarinoista muistissa säilymisen perusteella. Suullisesti kerrotut tarinat ja muistot henkilökohtaisista elämäntapahtumista ovat jatkuvasti muuntuvia ja ne syntyvät kerta kerralta uudelleen kertojan, yleisön ja kertojan muistin välisessä vuorovaikutuksessa. Emme kuitenkaan voi muistaa miten tahansa – muistoja säätelee aina määrätty tosiasiallisuus. Muistojen kertominen on myös erottamaton osa muistamisen prosessia, antaen alun perin organisoitumattomalle toiminnalle muodon ja merkityksen. Suulliselle muistamiselle on ominaista kerronnan monimuotoisuus ja narratiivisten aineiden vaihtelevuus. (Saarenheimo 1994, 223-224.)

3.3 Aineiston luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen piiristä ei voida löytää yhtä yhtenäistä käsitystä luotettavuuden arvioinnista. Kvalitatiivista tutkimusta olisikin arvioitava sen omista lähtökohdista käsin. (Tynjälä 1991, 387.)

Eskolan ja Suorannan mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse. Näin tutkijasta tulee tutkimuksensa tärkein tutkimusväline ja luotettavuuden arviointi laajenee koskemaan koko tutkimusprosessia ja sen johdonmukaisuutta. Kvantitatiiviselle tutkimukselle ominaiset tutkimustulosten yleistykset eivät ole laadullisessa tutkimuksessa mahdollisia – onko yhtä ainoaa oikeaa totuutta edes olemassa? (Eskola & Suoranta 1998, 211.)

Kvalen (1989) mukaan on olemassa useita erilaisia totuuksia. Eri yksilöillä on oma kokemuksensa ja totuutensa, jolloin tutkimuksella tavoitetaan totuuden sijaan vain tietty näkökulma asiasta. (Tynjälä 1991, 388.) Intersubjektiivisuudella tarkoitetaan sitä, että eri lukijat ymmärtävät tekstin eri tavoin (Kvale 1996, 287). Esimerkiksi jotkut tutkijan tekemät havainnot ja tulkinnat saattavat olla lukijalle todemmantuntuksia kuin toiset, riippuen tutkijan ja lukijan kokemusmaailmojen yhteneväisyydestä. Onhan niin, että tutkimuksemme lopputuloksessa näemme itsemme – kaiken sen luetun, koetun, havaitun, luullun, kuvitellun, pohditun, muistetun, haaveillun. (Eskola & Suoranta 1998, 221.)

Tutkimuksen arvioitavuutta ja luotettavuutta kuvastaa se, että lukijan on pystyttävä seuraamaan tutkijan päättelyä. Tutkimusprosessin eri vaiheet on kuvattava selkeästi ja tarkasti. Tulkintasääntöjen selvittäminen lukijalle onnistuu parhaiten niin, että tulkinnan lisäksi lukijalle annetaan luettavaksi myös lainaus, josta tulkinta on tehty. Näin lukijalla on mahdollisuus joko hyväksyä tai riitauttaa tutkijan tekemä tulkinta. Ja taas päädyimme tulkintojen ja näkemysten ristiriitaisuuteen ja moninaisuuteen, mitkä ovat ihmistieteellisille aineistoille ominaisia. (Eskola & Suoranta 1998, 217-218.)

Tutkimukseni luotettavuuden varmistamiseksi molemmat tutkittavani, kuin myös työni ohjaajat, ovat lukeneet tulkintani ja arvioineet tutkimustulosten ja johtopäätösten oikeaan osuvuutta. Myöskään Lydian toinen haastattelu, ei enää tuottanut tutkimukseni kannalta uutta ja tarpeellista tietoa.

3.4 Aineiston hankinta ja käsittely

Päätimme tehdä ystäväni Jaana Karin kanssa yhteisen pro gradu –tutkielman osana Arto Tiihosen tasa-arvo projektia, nauhoittamalla naishiihdon konkareiden kokemuksia oman aikansa naishiihdosta ja naisurheilusta. Laadimme kohteliaan kirjeen (liite 1) ja lähetimme sen Lydia Widemanille sekä Siiri Rantaselle. Soitimme vielä sopiaksemme tarkan haastatteluajankohdan. Ennen ensimmäistä haastattelukertaa suoritimme täällä

Jyväskylässä koehaastattelun 1960-luvulla urheilulle naiselle. Näin pääsimme testaamaan teemahaastattelurunkomme toimivuuden käytännössä – päätimme jättää lapsuuden vähemmälle huomiolle ja keskittyä myöhempisiin tapahtumiin.

19.1.1999 starttasimme Jaanan uuden auton ja lähdimme ajelemaan kohti Lahtea ja edelleen Tampereelle – mahassa lenteli sata perhosta. Vapaamuotoiset, kotona suoritettut lämminhenkiset juttutuokiot kestivät noin tunnin, minä aikana saimme tietoa mielestämme kiitettävästi. Varsinkin Lydian haastattelu oli tutkijan kannalta helppo. Tarinat ja muistot saivat ajan kulumaan ja tunnin hyväksyvästi nyökytelyämme taisi tutkijoilla olla punaisemmat posket kuin itse tarinoiden kertojalla.

Pyrimme suuntaamaan haastatteluja erilaisilla kysymyksen asetteluilla ja antamaan tilaa muistelijan omalle prosessoinnille ja muistelutyölle. Emme halunneet perinteiselle kysymys – vastaus –linjalle, joka olisi voinut kangistaa koko haastattelutilanteen. Tarkoituksenamme ei myöskään ollut tivata sijoituksia tai palkintojen väriä ja lukumäärää, vaan keskittyä henkilökohtaisiin muistoihin ja kokemuksiin. Haastattelutilanteessa kerroimme myös jonkin verran itsestämme.

Ensimmäisen haastattelun jälkeen kuuntelimme nauhoja ja kirjoitimme ylös esille tulleita asioita. Toista haastattelukertaa varten teimme muutamia lisäkysymyksiä seikkoihin, joihin halusimme tarkennuksia. Toinen haastattelukerta oli vapaampi, mutta saamamme lisätiedon lisäksi tapahtui paljon myös vanhan kertausta. Saimme kuitenkin maistaa Siirin vastaleivottuja ja suussa sulavia karjalanpiirakoita ja Lydialta saamamme lämpimän ja voimakkaan halauksen ansiosta Jaanan autolle oli kasvanut siivet...

Haastatteluiden jälkeen litteroin Lydian nauhan sanatarkasti (Jaana litteroi Siirin) ja tekstiä kertyi noin 50 sivua. Toisesta haastattelusta purin vain ne osat, jotka toivat uutta tietoa. Lopuksi kuuntelimme nauhat vielä yhdessä tarkistaaksemme litteroinnin oikeaksi.

Syksyllä 1999 minun ja Jaanan tiet erkanivat. Jaana aloitti pro gradu –tutkielmansa työstämisen kun minä samaan aikaan ahersin päättöharjoittelun parissa. Vuosi vierähti, Jaana sai tutkielmansa valmiiksi, minä puolestaan vasta aloittelin omaani. Tein

ratkaisuni ja päätin keskittyä vain Lydian aineistoon, joka oli minulle jo entuudestaan tutumpi sen litteroituani. Aineisto sinänsä oli niin laaja, että jo siitä pelkästään olisi voinut tehdä useamman pro gradu –tutkielman. Päällekkäisyyttä töissämme ei oikeastaan esiinny erilaisten näkökantojemme vuoksi. Ja olihan siinä sekin, että Jaana tulkitsi aineistoa hiihtävänä naisena, minä vain naisena.

Seuraavassa käsittelyvaiheessa tutustuin aineistoon lukemalla ja kuuntelemalla sitä moneen otteeseen. Pikkuhiljaa aineistosta alkoi pilkistää erilaisia asiakokonaisuuksia, teemoja. Numeroin teemat ja merkitsin sivun reunaan aina sen numeron, mihin kyseinen tekstipätkä kuului. Kaikki epäolennaiset asiat jätin tyyliin pois. Seuraavaksi kokosin aineiston teemoittain eri otsikoiden alle, mikä tuntui aluksi hieman hankalalta aineiston monien merkitysvivahteiden takia. Tarinat tulivat kyllä tutuiksi.

Tässä vaiheessa huomasin haluavani tutkimukseeni enemmän sisältöä ja väriä – ei sillä etteikö Lydian aineisto jo pelkästään kuvastanut koko väriskaalaa... Mutta haastattelisinko miestä, jolloin saisin myös miesnäkökulman esille, vai toista naista? Entä olisiko tämä toinen nainen tai mies Lydian aikalainen vai kenties joku myöhemmin hiihtänyt? Päätin kysyä vanhempieni mielipidettä ja sieltä se kiiri puhelinlankoja pitkin: Helena Takalo! Tämä valinta mahdollisti 1950- ja 1970-lukujen naishiihdon ja naisurheilun vertailun – suhteessa molempiin naisiin, vallitsevaan yhteiskuntaan ja liikuntakulttuuriin sekä sosiokulttuurisiin muutoksiin. Harppaus suoraan tähän päivään tuntui liian suurelta. Ja olimmehan molemmat kotoisin Pohjanmaalta...

Lähetin Helenalle kirjeen (liite 2) ja soitin haastatteluajan sopimiseksi. Kiireinen oli Helenankin kesä, mutta 5.7.2000 suuntasin innokkaana autoni nokan Kalajoelta Pyhäsalmen suuntaan. Mukava, reilun tunnin mittainen juttutuokio vietettiin Helenan työpaikalla, kaupungintalon liikuntasihteerin toimistossa. Kysymykset ja johdatteluni olin tällä kertaa rakentanut noudattamaan jo olemassa olevaa teemoittelua. Tämä kysymyksenasettelu varmisti, että sain tutkimustani varten tarpeellista tietoa, mutta samalla se hieman kangisti itse haastattelutilannetta. Ehkä haastattelupaikallakin oli oma merkityksensä. Helenalta saamani tieto pääasiassa täydensi Lydian aineistoa ja oli luonteeltaan enemmänkin kommentoivaa. Olihan haastattelu aika verraten lyhyt ja

mahdollisesti näin vain asioiden pinnallisen tarkastelun. Analysointi kokonaisuudessaan noudatti samaa kaavaa kuin aikaisemmin.

3.5 Aineiston tulkinta

Järjesteltyäni aineiston teemoittain aloin lukea tarinoita läpi, yksi teema kerrallaan. Yritin porautua mahdollisimman syvälle merkitysten viidakkoon, käyttäen apunani tulkintaa ja historiaa käsittelevää kirjallisuutta sekä alkuperäistä, teemoittelematonta aineistoa. Paluu originaaliin aineistoon takasi, että en pääse hukkaamaan tapahtumien alkuperäisiä asiayhteyksiä. Tässä vaiheessa myös lukijan, tulkintani ymmärtämiseksi, on tärkeä tiedostaa, että luen, tarkastelen ja tulkitSEN aineistoa naisena naisnäkökulmasta, mikä antaa tulkinnalleni oman värinsä. Voidaan puhua sukupuoliherkästä positiosta, jonka lähtökohtana on se, että sukupuoli vaikuttaa siihen miten tulkitaan (Tiihonen 23.10.2000).

Tekstiä kirjoittaessani koin suurimpana hankaluutena sen, miten saan sekä teorian, Lydian ja Helenan lainaukset että oman tulkintani nivoutumaan luonnollisesti yhteen. Joissakin kohdissa tekstin asetteluni saattaa tuntua hieman kömpelöltä, mutta mielestäni olen kuitenkin onnistunut säilyttämään kerronnan johdonmukaisuuden.

Etsin Lydian ja Helenan tarinoista sekä yhtäläisyyksiä että eroavaisuuksia. Mikä oli naishihtäjien ja naisurheilijoiden asema 1950- luvulla ja minne 1970-luku oli heidät lennättänyt? Mitkä asiat elivät naisurheilun historiassa niin voimakkaana, että kahdenkymmenen vuoden aikana ei ollut tapahtunut juuri minkäänlaista muutosta. Entä missä kohtaa muurit olivat murtuneet ja kehitystä oli jo havaittavissa. Mukailivatko Lydian ja Helenan kokemat vaikeudet ja edistysaskeleet urheilun historian kertomuksia ja naisten sen ajan yhteiskunnallista asemaa.

Saatuani tulkintani päätökseen, lähetin käsikirjoitukseni molemmille naisille tarkistettavaksi. Jonkin ajan kuluttua sain Lydialta kirjeen, jossa hän kertoi työni olevan

erinomainen ja ihaili siihen laittamaani valtavaa työmäärää. Lydia ei löytänyt tekstistäni mitään huomautettavaa – päinvastoin, hänen mielestään olin luonnonlahjakkuus. Mielenkiintoista, sillä Jaana sai käydä kovaa taistelua siitä missä muodossa sai Lydian puhetta tutkielmassaan julkaista. Tämä osoittaakin selvästi tekstin ”elävyyden” – puhe ja teksti elävät jatkuvasti riippuen tilanteesta, paikasta, ajasta sekä tutkittavan ja tutkijan välisestä suhteesta. On myös mahdollista, että Lydia oli jo tottunut omaan puhetyyliinsä paperille kirjoitettuna. Myöskään Helena ei puuttunut käsikirjoitukseeni kuin korjaamalla yhden väärän vuosiluvun ja tarkentamalla Innsbruckin olympialaisten doping-jupakan tapahtumia.

4 KEURUSSELÄN RANNALTA VUOSISADAN URHEILIJAKSI

Kuva 1. Lydia olympialadulla (Wideman, leikekansio)

4.1 Hiihtoinnostuksen viriäminen ja harjoittelu

Lydia Wideman, kaksitoista lapsisen perheen toiseksi nuorin, syntyi Keurusselän rannalla, maatilalla 17.5.1920. Urheiluinnostuksen Lydia peri puusepän ammattia harjoittavalta isältään, joka oli hyvä hiihtäjä ja kaikenlaisen liikunnan ystävä. Isän kanssa Lydia tekikin pitkiä matkoja joko hiihtäen tai pyöräillen. Kouluikänsä tultuaan Lydia muutti perheensä kanssa Vilppulaan, jonne isä rakensi ison omakotitalon, joka tänä päivänä toimii terveysasemana. Myöhemmin muutettiin vielä työn perässä Mänttään, jossa Lydia asui ja eleli nuoruutensa.

Lydian urheilu-uran alku oli samanlainen kuin tuhansien muiden 1930- ja 1940-luvun nuorten Suomessa. Koulumatkat kuljettiin hiihtäen ja kävellen, koulujen ja kylien välillä järjestettiin kilpailuja ja seuraotteluja, oli pesäpalloa, yleisurheilua ja talvisin luistinradalla luistelua. Ja kaikki vain omaksi iloksi ja liikunnan riemusta. Liikuntavälineistä Lydialla ei koskaan ollut puutetta: jo kouluiässä hän sai omat sukset, luistimet ja piikkarit. Ja identtisestä kaksoissisarista löytyi kisatoverikin omasta takaa. Kotoa saatu innostus urheiluun lisääntyi koulussa, jossa pidettiin hiihtokilpailuja. Oli laji mikä hyvänsä, Lydia oli aina mukana. Kotiseudun ihanteellinen hiihtomaasto veti kuitenkin puoleensa ja näin hiihdosta tuli Lydian lempilaji.

Isä kuljetti molempia tyttäriään, Lydiaa ja hänen kaksoissisartaan Tyyneä, lähipitäjien kyläkilpailuissa. Äiti oli vanhanaikainen, eikä oppinut koskaan hiihtämään ja ajamaan pyörällä. Mielellään hän kuitenkin tuli mukaan uintimatkoille ja veneretkille – olivathan molemmat vanhemmat ulkoilun ystäviä. Äiti kantoi huolta ja teki mielellään lapsille vaatteita. Lottien suomenmestaruuskisoihinkin äiti puki Lydialle ja Tyynelle alusvaatteet, ettei tyttöjä vaan alkaisi palelemaan.

Viisitoista vuotiaana Lydia meni ensimmäiseen työpaikkaansa, insinööriperheeseen hoitamaan koira, tiskaamaan ja juoksemaan asioita. Eikä mennyt aikaakaan kun perheen insinööri siirsi Lydian Serlachiuksen tehtaan konttoriin juoksulikaksi ja myöhemmin toimistotyöntekijäksi. Ansiotyöhön siirryttyään Lydia otti osaa tehtaan järjestämiin osastojen ja sisaryhtiöiden välisiin kilpailuihin. Kesäisin oli aina

kolmiottelu, jossa juostiin kahdeksaakymmentä metriä, hypättiin pituutta ja työnnettiin kuulaa. Lisäksi Lydia kuului lottiin ja partioon, joiden lippujen alla tuli hiihdettyä monta matkaa.

Lydian vaihtaessa työpaikkaa unohtuivat sukset neljäksi vuodeksi vintille. Hiihtoladut vetivät kuitenkin puoleensa ja muuttuivat vastustamattomiksi, kun Lydia kuuli kaksoissisarensa Tyynen pääsevän ulkomaille kilpailemaan. Innostus puhkesi kukkaansa ja Lydia päätti tulla samanveroiseksi siskonsa kanssa.

Ensimmäisellä hiihtovalmennusleirillä Lydia huomasi jääneensä hiihdossa pahasti jälkeen. Oli hankittava pohjakunto, nopeus, herkkyyys ja kaikkea muuta. Kotiin palattuaan Lydia päätti aloittaa voimakkaan harjoittelun. Liian rankka harjoittelu kuitenkin rasitti totumatonta elimistöä liikaa eikä toivottuja tuloksia syntynyt. Lydia unohti lauseen: Urheile, mutta urheile terveydeksesi! Epäonnistuneen talven jälkeen Lydia piti leireillä ollessaan korvansa ja silmänsä auki ja aloitti viisastuneena valmentautumisensa vähitellen, aina lenkkien pituutta lisäten. Säännölliset ruoka-ajat ja 10-tuntinen uni osoittautuivat välttämättömiksi.

Lydia oli arkipäivisin töissä kahdeksasta viiteen. Hän asui yksin, laittoi ruokansa itse, lämmitti huoneensa ja nukkumaankin oli kerettävä viimeistään yhdeksältä. Lenkkipolku kutsui viidesti viikossa ja vapaailat kuluivat varusteiden kunnostamisen parissa. Että kiirettä piti! Silloin tällöin oli myös virkistäydäyttävä, sillä ei aktiiviturheilijastakaan saa tulla erakkoa, edes harjoituskauden aikana. Joskus raskaat kumisaappaat jalassa suoritettavien juoksulenkkien lisäksi Lydia kiskoi kuminauhoja, voimisteli ja kävi hieronnassa kerran viikossa. Tulihan tuota naapureille ja ystäville puutkin pilkottua. Kaikkea piti keksiä. Eiköhän tämän päivän uutuuden, paljon puhutun suohiihdonkin, idea keksitty jo puoli vuosisataa sitten:

”Täällä ei ollu lunta ja määhiihtelin sänkipelto, just näissä pelloissa... Pellon pintaan tuli semmonen huuru, niin se oli liukas. Määhiihtelin sen itse ja aloin siinä sitten hiihtään. Ja sitten jäällä ja vesisohjossa työnsi tasatyöntöä ja kaikkee piti keksiä. Ja semmosta, mutta aina vaan harjoittelin ja voimakkaasti harjoittelin ja sillai...”

Joulukuun alussa alkoi nopeusharjoittelu ja tammikuussa edessä oli kilpailukausi. Harjoituslenkit supistuivat pariin kertaan viikossa ja viikonlopun kilpailuihin. Kilpailukauden jälkeen keväällä Lydia teki kävelylenkkejä ja pikkuhiljaa kesä saapui ja lepokausi alkoi - hiihto unohtui aina elokuun loppuun asti. Vuosien kuluessa tulokset paranivat ja Lydia oppi, että hyväksi urheilijaksi pääseminen vaatii vuosien työn ja ankaran harjoittelun. Urheilijalta vaaditaan sisua ja kieltäytymistä monesta muusta, esimerkiksi tupakasta, alkoholista ja yövalvomisista – eivät hyvät olosuhteet yksin tee urheilijaa, vaan sisu ja tahdonlujuus!

Ja kun olympialaiset lähestyivät, päätti Lydia, että hitto soikoon, minä näytän ja haen sen mitalin sieltä. Ja kun 31-vuotias Lydia voitti olympiakultaa Oslossa vuonna 1952, oli onnen mitta täysi. Eivät edes kalliit palkinnot ja koreat kiitospuheet anna urheilijalle sellaista tyydytystä kuin itse urheilutulos ja sen saavuttaminen. *”On ilo katsella hyvää urheilusuoritusta, mutta minkälainen nautinto onkaan tehdä se itse!”*

Ennen olympiakultaansa Lydia voitti Puijolla 1949 sekä Ounasvaaralla 1951 ja 1952. olympiavoittonsa jälkeen Lydia oli loppukauden ylivoimaisesti paras suomalainen naishihtäjä - voitto 10 km:llä Salpausselällä 1952 sekä saman matkan suomenmestaruus.

4.2 Menestyksen avaimet

Voin sanoa, että isä oli merkittävin Lydian myöhempään hiihtomenestykseen vaikuttajista: *”Isä rakasti urheilua!”* Isän vaikutus ei kuitenkaan rajoittunut pelkästään lapsuuteen, vaan säilyi voimakkaana koko hiihtouran ajan. Isä oli Lydialle tärkeä...

”No sehän oli ihan onnesta mykkänä sitte olympialaisten jälkeen, kun sitä sitten jälkeinpäin haastateltiin. Ja kun ne oli heittäny sitä siel tehtaalla ilmaan... Oli se kiva isä! Ja makso se sitte itsensä Jyväskylään suomenmestaruuskilpailuihinkin samana vuonna, se tuli katsomoonki... Se oli isälle suuri asia!!”

Eikä sovi unohtaa äidin huolehtimisia ja Tyyne-siskon kannustavaa esimerkkiä. Myös koulussa pidetyt hiihtokilpailut ja myöhemmin tehtaitten väliset kilpailut, innostivat nuorta ja lupaavaa hiihtäjätärtä sivakoimaan vieläkin lujempaa. Lisäksi monipuolinen harjoittelu ympäri vuoden, jo ihan lapsesta saakka, oli varmasti yksi tekijä, mikä vaikutti myöhempään hiihtoladuilla menestymiseen. Tässä kohtaa mielessäni viriää kuitenkin kysymys: miten monet nuoret, jotka ovat liikunnallisesti monipuolisia, eivät kuitenkaan menesty... Vastaus lienee yksinkertainen:

”Mun täytyy se sanoo, että on kahdenlaisia urheilijoita. On semmosia jotka on luonnonlahjakkuuksia ja sitten niitä, jotka sitkeydellä pääsee ihan huipullekin asti. Mutta niillähän on helpompaa, jotka kuuluu luonnonlahjakkuuksiin – mää onneksi kuuluin niihin, että... Mehän silloin nuorena jo paljon voitettiin heti...”

Mutta ei Lydia pelkällä lahjakkuudella olympikultaa voittanut, vaan sisulla ja peräänantamattomuudella! Sisulla, joka kasvoi lapsuudesta asti ja vei hänet lopulta pitkälle, aina olympiakisojen korkeimmalle palkintopallille. Lydian päättäväisyyttä kuvaavatkin hyvin seuraavat, suhteellisen tiukalla äänensävyllä, lausutut sanat:

”Mua ärsyttää semmoset likat kun ne on jonnekki menossa, nytkin kun ne puhuu ja yleensäkin urheilijat, että mää toivoisin että oisin kahdenkymmenen joukossa. Mitä hitto sinne sitä varten menee. Aina pitää aatella vaan että kyllä varmaan, että minä kyllä vielä voitan, vaikka ei se niin olisikaan. Voittoa sitä mennään hakemaan, eikä mitään jotain sijoituksia. Niin se on kyllä ärsyttävää se...”

Myös se, että Lydia halusi ulkomaille kilpailemaan Tyyne-siskonsa lailla, oli varmasti yksi ponnahduskivi kohti menestystä. Uskon kuitenkin, että tavallisen kansan ja varsinkin miesten vähättelevät asenteet ja puheet naishiihdosta ja yleensäkin naisten urheilussa menestymisestä, olivat viimeinen tikki Lydian kaltaiselle voimakastahtoiselle ja sisukkaalle naiselle. Hän päätti näyttää:

”Kaikki äijät alko sanoo, että sää et oo sellanen hiihtäjä kun siskos. Niin mä, että mä oon varmasti samanlainen jos en parempikin. Ne alko sitte kiusaan mua ja siitä paikasta mä rupesin hiihtään!”

4.3 Olympialaiset henkisenä taitekohtana

Vuosi 1952 on vakiintunut lähihistoriamme tärkeäksi henkiseksi taitekohdaksi. Naishiihtäjiemme kansainvälinen läpilyönti vuoden 1952 olympialaisissa liittyi kiinteästi ajan yhteiskunnalliseen kehitykseen ja naisen aseman muuttumiseen.

Uusi, sodanjälkeinen elämänmuoto, poikkesi monessa suhteessa sotaa edeltävästä elämästä. Naisten osuus työelämässä lisääntyi ja eri naisryhmien asema samanlaistui. Myös sukupuolten väliset raja-aidat madaltuivat, koska naiset olivat kotirintamalla kunnialla hoitaneet myös monet perinteiset miesten työt. Ja hiihtäjät vahvistivat tämän kehityksen. Naiset pystyivät osallistumaan samoihin kisoihin ja saivat kansainvälistä mainetta siinä kuin miehetkin. Samalla menestyvät naishiihtäjät markkinoivat kaikelle kansalle aivan uudenlaista naisen mallia. Uratietoinen, tietoisesti valmentautuva ja miehestä riippumaton menestystä janoava nainen, alkoi vähitellen tulla näkyväksi kaikilla muillakin aloilla. (Ojanen 1992, 165.)

Seuraava kertomus ja kappaleeseen sisältyvät lainaukset, käsitellen Oslon olympialaisia, on koottu Lydia Widemanin sanomalehdistä keräämästä leikekansioista (Wideman, leikekansio).

Tämän tästä putkahtaa kisojen kiisteltäväksi kysymys, kuuluuko kilpaurheilu naisille ja jos kuuluu, voidaanko naisten kilpailuja pitää samanaikaisesti miesten ottelujen kanssa. Pituushiihdon ottaminen olympiakisojen ohjelmaan oli tästä syystä harmaan kiven takana. Varsinkin Keski-Euroopan maat panivat vastaan sen jälkeen kun Suomen ehdotus ensin oli saanut tuekseen muiden Pohjoismaiden kannatuksen. Niinpä 1949 Oslossa pidetyn kansainvälisen hiihtoliiton kongressissa asia hyväksyttiin vain puolittain. Suomen tarkoituksena oli saada naiset ladulle jo Rumfordissa ja Lake Placidissa pidettyihin MM-kisoihin 1950. Siihen ei suostuttu, mutta Kerttu Pehkonen ehti kuitenkin samana talvena murtaa epäilyksen jään voitokkaalla kilpailuturneellaan Sveitsissä ja Ranskassa. Sillä matkallahan oli myös Suomesta Tyyne Wideman ja Ruotsista mm. Märta Nordberg. Oslon kisoihin 10 km sitten hyväksyttiin.

22 hiihtäjättärellä kymmenestä eri maasta, on kilpailuissa hiihdettävänä miesten 10 km:n rata – vain kaksi kilometriä on ohjattu muuhun maastoon. Kokonaisuudessaan rata on erittäin raskas. Eivät tunnu norjalaiset välittävän naisten hiihdosta paljontaan. Se on heille vain muuan pakollinen laji kisojen ohjelmassa – vieläkin vähäpätöisempi kilpailu kuin kelkkailu, josta lehdet sentään ovat kirjoittaneet sivukaupalla ja julkaisseet pitkät palstat harjoitustuloksia ja –tapahtumia. Naisten hiihdosta ei täällä ole tähän päivään mennessä painettu muuta kuin maininta ohjelmaan. Kuudensien talvikisojen virallisissa avajaisissa Suomen joukkue otettiin kuitenkin lämpimästi vastaan. Kuutisenkymmentä suomalaista urheilijaa ja urheilujohtajaa saivat stadionille astuessaan voimakkaat suosionosoitukset, mikä osoitti sitä lämmintä ystävyyttä, joka vallitsee isäntämaan ja Suomen välillä kansainvälisillä kilpakentillä.

Todellakin, ensimmäinen naispuolinen hiihtäjä olympialaduilla oli Suomesta, 23-vuotias Sirkka Polkunen Laukaan Vihtavuoresta. Hän starttasi numerolla 1 naisten 10 kilometrin kilpailuun Oslon Holmenkollenilla lauantaina 23. helmikuuta 1952 ja sai peräänsä 21 muuta hiihtäjää. Kukaan ei päässyt ohi, ja niin Sirkka ylitti myös maaliviivan ensimmäisenä. Kaikkein kovinta vauhtia piti kuitenkin 31-vuotias tamperelainen konttoristi Lydia Wideman, josta tuli ensimmäinen naishiihdon olympiavoittaja. Historiallinen aika oli 41.40. Suomen riemujuhla jatkui, kun lahtelainen kahden lapsen äiti Siiri Rantanen sauvoi maaliin: kolmoisjohto. Ruotsin Märta Nordberg kiilasi Rantasen ja Polkusen väliin, mutta ladulla oli vielä yksi suomalainen, viimeisenä numerolla 22 lähtenyt 21-vuotias maalaistalon tytär Mirja Hietamies. Hän ei pettänyt toiveita, vaan meni toiseksi. Kolmoisvoitto Suomeen – naiset ovat avanneet olympialadut unohtumattomalla tavalla. (Ahola 1992, 162.)

”Suomen naiset kunnostautuivat niin tässä kilpailussa, että vastaavaa hiihtomme ei ole koskaan kokenut. Miehet ovat kolmesti saavuttaneet kaksoisvoiton, mutta naiset ensimmäisenä ennättivät kolmoisvoittoon ja vain 15 sekuntia jäi uupumaan nelivoitosta. Saman tien todettakoon, että jos Suomen naiset olisivat olleet mukana miesten viestissä, he olisivat jättäneet USA:n joukkueen taakseen.”

”Parempaa mainosta naisten urheilulle ei juuri voida tehdä, kuin mitä Suomen neitokset olivat tehneet. He olivat valloittaneet katsomon yhtä paljon loistavalla hiihdollaan kuin vaatimattomalla, aitonaisellisella olemuksellaan ja esiintymisellään.”

”Naisten hiihtoa ei monesti ole suoritettu raskaammalla radalla kuin tänään: ratahan oli lähimain sama, jota käytettiin miesten viestissä. Oikeastaan vain yksi lasku oli miehiä varten lisätty. Kilpailu merkitsi siis neitosillemme todellista kuntokoetta, jonka he kestivät pystyssä päin ja terve puna poskillaan.”

Täällä Oslossa on näinä päivinä päästy asiassa taas askel eteenpäin. Tämä lajihan tulee automaattisesti nyt kuulumaan MM-kisoihin, joista seuraavat pidetään Falunissa Ruotsissa 1954. Neuvostoliitto on täällä nyt tehnyt jatkoesityksen. Myös naisten viesti sekä olympiakisojen että MM-kilpailujen lajiksi. Sveitsi tarttui heti puoltamaan ja ilmoitti saman tien, että se tulee ensi talvena järjestämään Grindenwaldin kansainvälisten kilpailujen yhteydessä naisten 3 x 6 kilometrin viestin. Siitä se uusi ura urkenevi.

”Eikä tänään ainakaan yksikään suomalainen Holmenkollenin hiihtostadionin montussa esittänyt ajatuksissaan vastalauseita kauniimman sukupuolen mukanaolon johdosta. Jokaisen mieltä lämmitti se into ja keskittyneisyys, joka naisten menossa kuvastui.”

”Näin syntyi kaikkien aikojen komein olympiatäysosuma, ja sen tekivät naishiihtäjämme heti, kun heille talvikisoissa siihen annettiin tilaisuus.”

”Että näin sitä tuli. Mutta niin tuli miehillekin kauheen paljon niitä sarjoja ja eri matkoja. Mietaan Jussi sano, että nythän se on alennusmyyntiä... Että kun ihminen on kuntoon päässy, niin se napsii sieltä vaikka kuin monta mitalia. Ja niinhän se tietysti on.” (Lydia)

4.4 Loisteliaan hiihtouran päätyttyä

Olympiavoiton jälkeen Lydiasta tuli Lehtonen, niin kuin hän oli jo aikaisemmin kertonut, eikä paluuta kilpaladuille enää ollut:

”Me mentiin samana vuonna naimisiin kun määhiihdin tän olympiakullan. Jouluna mentiin kihloihin ja olikse nyt tammikuussa kun me oltiin olympialaisissa – Niin, sen hän varmistti, että mennään kihloihin. Että kyllä se sillai oli että jotkut oli jo merkattu. Ja kun määhiihdin kotio niin me

mentiin 30.9 naimisiin. Että se loppu siihen. Ja mä sen tiesinkin jo kun mä olin sanonu, että mä hiihdän vielä sen. Että katotaan nyt jos mä pärjään... Niin mä sanoin jo Helsingissä kun mä kotiin pääsin että mä meen naimisiin, kun ne siellä ruokailussa haastatteli...”

Lydia ja Paavo perustivat kotinsa Tampereelle ja perhe vei Lydialta lähes kaiken ajan. Yhdeksän avioliittovuoden jälkeen syntyi Lehtosen perheeseen Jarmo ja heti seuraavana vuonna Kari, mikä huojensi molempien vanhempien mieltä:

”Sillon mä kyllä sitte jo aloin ajatteleen, että oonko mä siis menettäny sen lapsenteon sen takia ku mä oon hiihtäny. Että oiskohan siinä jotenkin kylmettyny tai muuten kun ei tahdo tulla... Mutta sekin syy sitte löyty kun mun mieheni oli avantouimari. Ku se lopetti niin heti tuli lapsi. Niin että, se ei varmaan ollu mun syyntä. Että tämmöstä...”

Vaikka Lydian hiihdot loppuivat kertaheitolla, pysyi hän aktiivisesti mukana erilaisissa hiihtoasioissa: muun muassa Suomen Hiihtoliiton liittovaltuustossa monta vuotta, hallituksessa sekä nuorten leireillä. Lydia oli hyvin tietoinen naishiihdon asemasta ja ottikin asian esille aina kun vain oli mahdollista:

”Niin, mä olin tietonen siitä, että jos ei oo kroppa vielä siinä kunnossa kun on treenattu, niin läiskiihän siinä ny rinnat, ei pitäis mennä semmosena. Tietäähän sen mitä miehet ajatteli, toihan on kamalaa. Niin kyllä mä sanoin suoraan eli neuvoin, että kyllä sitä pitäis pikkusen katsoo sitte aina, että on naisellinen, siltikin vaikka urheilee. Että pitää huolen. Eihän ihmisen tarte olla muuta kun hoidettu, hiukset ja vaatteet. Mutta jos on ryppysissä kamalissa vaatteissa aina ja se tukka silimillä, niin eihän se mitään nättiä ole. Että näin sitä pitää huolehtia ku tuolla ulkomailla kulkee. Minusta se on suomalaisten valttikortti.”

Vuotta 1990 Kansainvälinen Olympiakomitea juhli palkitsemalla jokaisesta jäsenmaastaan suuresti ansioituneen naisurheilijan. Suomen Olympiakomitea mietti omaa vuosisadan urheilijaansa vain viisi sekuntia, jonka jälkeen jokaisesta suusta kirposi sama nimi: Lydia Wideman-Lehtonen! Lydia sai palkintonsa, lasisen naisen torson siksi, että -”hän voitti Suomen naisten ensimmäisen hiihtokullan Oslossa 1952”, -”huipulla ollessaankin hänestä pilkisti aina urheilun leikki”, -”hän on ikänsä tehnyt työtä seuransa Tampereen Pyrinnön ja urheilun hyväksi”, ja että -”koko maailmassa ei ole toista naista, joka uskaltaisi ja pystyisi panemaan hanttiin Siiri ”Äitee” Rantasen tahdolle”!

5 NIVALAN AITTOPERÄLTÄ OLYMPIAKULTAAN

Seuraava tarina on koottu haastatteluaineistosta sekä Kari A. Nurmelan toimittamasta kirjasta "Ja Helena Voittaa" (Nurmela 1976).

Kuva 2. Helena Sarajevon maisemissa (Nurmela 1976)

5.1 Lapsuus ja urheiluinnostuksen viriäminen

Anni Helena Takalo (os. Kivioja) syntyi Keski-Pohjanmaalla, Nivalan Marjakankaalla 28.10.1947. Seitsemänlapsisen perheen keskimäinen oli jo ensi hetkistään eläväinen ja terhakas: nukkuikin vain kontallaan ja yleensä lähti liikkeelle jo ennen heräämistään. Pienen tytön liikkuviin jalkoihin kiinnittivät jo naapuritkin huomiota: ensimmäisillä hiihdoilla ei tarvittu edes sauvoja - ne vaan venyivät toimeettomana perässä.

Helenalle liikkuminen ja urheileminen oli mieluisaa jo ennen kouluikää. Kotipihaa koristivat omatekoiset hyppytelineet ja talon ympäri juostiin kilpaa herätyskelloa vastaan. Kaverina ja esikuvana Helenalla oli hänen vuotta vanhempi veljensä Pentti, jonka mukana tie vei urheilemisen rientoihin ja jopa ensimmäisiin varsinaisiin kilpailuihin. Kotiväestä tyttären kilpailuinto tuntui usein turhanpäiväiseltä ja hyväksymistä ei hevillä annettu. Kun aina lähtee vaikka kotonakin tarvittaisiin... Mutta Helena oli sisukas kuin sähköpaimen eikä kilpailuinto laantunut.

Aittolan koulussa alkoi Helenankin urheilijanura luontevasti, tuttua kaavaa noudattaen. Luokkien ja koulujen välisissä hiihtokilpailuissa pääsi pieni saporopäinen tyttö pian edustustehtäviin. Niin Helena viiletti koko perheen lasten yhteisillä, ylipitkillä suksilla, joissa oli mäystimet siteinä. Isän tekemät sauvatkaan, joissa sommat olivat katajasta, eivät olleet läheskään oikean mittaiset. Mutta kiinnostus urheilua kohtaan vain syveni. Toden teolla Helenan urheiluinnostus virisi 10-vuotiaana:

"Mulla oli se että koulussa... joku neljäs luokka oli semmonen kun oli innokas opettaja... olin yleisurheilussa silloin mukana. Tosin ennenhän sitä kilpailtiin ko ei ollut näitä televisioita eikä muita, että harrastettiin kaiken näkösiä. Meilläkin kun mulla oli velipoikia niin niiden kanssahan sitä hypättiin korkeutta ja juostiin kilpaa ja tällä lailla... Että ne leikit oli tämmösiä liikunnallisia..."

Koko kansakoulun ajan harrasti Helena monipuolisesti liikuntaa ja oli tuttu näky niin maastajuoksu- kuin hiihtokilpailuissakin. Kovin helppoa ei urheileminen olosuhteiden puolesta siihen aikaan ollut, kun kotoakaan ei tukijoita löytynyt ja vaatikin varsinkin tytöltä sisukkuutta ja motivaatiota. Esimerkiksi 300 metrin juoksukilpailun Helena

juoksi kenkien puuttuessa avojaloin. Hiihtokilpailuihin saattoi Helena potkutella naapurista lainatulla potkukelkalla ensin 12 kilometriä, jonka jälkeen kilpailtiin voitelemattomilla suksilla ja sitten taas kotimatalle... Myös varpaat olivat välillä kovilla, joutuessaan kumisaappaissa uusien, Voitto-merkkisten, siteiden puristamiksi. Nuorempi veli Teuvo sai uudet hiihtokengät, Helena ei.

5.2 15-vuotiaana tienestiin

15-vuotiaana pääsi Helena Nivalan Osuuskauppaan harjoittelijaksi. Mielelläänhän hän sinne meni kun palkkakin oli liki kaksisataa kuussa. Jospa onnistuisi pyörän säästämään... Mieluiten Helena olisi kuitenkin mennyt oppikouluun, mutta ei päässyt edes kokeisiin yrittämään:

"No siihen aikaan oli niin, että heti kun oli koulut käyty niin sitä piti lähtyä tienestiin, voi sanoa näin. Meilläkin ko oli seittämän lasta ja kuitenkin aika pieni tila ja siihen aikaan koulu makso, niin sinne ei ollu oikiastaan varaa lähtyä... Vanhemmilla ei ollu varaa maksaa vaikka mullakin oli kauhiat halut lähtyä... Se oli lähinnä sitä, että ko koulut oli käyty, niin sitte vaan töihin. Että kyllä mää jo ennen rippikoulua lähin vieraaseen työhön..."

Urheilu ei kuitenkaan Helenalta jäänyt vaikka tienestiin piti mennä. Sisukas ja määrätietoinen piti nuoren tytön olla, että jaksoi työn ohella harjoitella. Onneksi johtaja oli myötämielinen liikunnalle ja urheilulle, eikä kisamatkojen aiheuttamista poissaoloista tullut ongelmia:

"Urheilu kuluki kuitenkin siinä rinnan mukana että... kesällä yleisurheilin ja talavella hiihin... Siihen aikaan oli vielä niin, että kuus päivää oli työviikko... Sen jälkeksen pimiällä sitten vaan lenkille ja sitte kun tuli vappauksia että lyheni se työviikko, niin mää käytin sen niin, että ruokatuntia pitensin puoleentoista tuntiin, niin mää sain siinä jo paiskia lenkin ettei aina tarvinnu lähtyä illalla pimiään... Ja Nivalan Osuuskaupassa oli silloin innokas johtaja, siltä sai kyllä vappauksia. Mutta kyllä se vaati sisukkuutta ja lujuuutta että jaksoi harjoitella... Kyllä se ko hiihtoakin harjoitteli niin se oli syksylläkin pimiäsä tehtävä...siihen aikaan ei ollu valolatuja, ei ollu autoja, että se oli vaan kotitiellä... Sittenhän mulla oli myöhemmin ottalamppu, että vähä näki..."

Ei Helenan hiihtokunto kaupan tiskin takana kohentunut - ei pelkällä lahjakuudella kultamitaleja voitettu, vaan äärimmäisen kovalla harjoittelulla. Menestyksen eteen tehtiin lukemattomia ja taas lukemattomia harjoituksia veren maku suussa, kädet ja jalat maitohapoilla:

”Vuokatin urheiluopistollakin juostiin väliaikalähöillä aina sitä Vuokatin rinnettäki sinne päälle asti ja tuntu että ei kauhia... Riihivuoren Hilkanin kans... Että sen verran jalat toimi, että kun lähetään sieltä allaalta kuule ja veetään se rinne, että aijasta sai kiinni ja siihen polovilleen... ja niin kauheita rinteitä... että todella otti tiukille... mutta aina hengissä säily...”

5.3 Teuvo ja hiihdon täysosuma

Kävi niin, että Helenan ollessa nuorten leirillä, sattui eräs nuorukainen mittaamaan hänen pulssinsa lenkin jälkeen ja ehkäpä sykkeen kiivauden vuoksi katsoi tyttöä silmiin. Siitä se alkoi, Helenan ja Teuvon yhteinen taival. Reilut kolme vuotta seurusteltiin, uutena vuotena 1969 kihloihin ja heti tulevana juhannuksena kaikuivat kahden rakastuneen ihmisen sanomana ”tahdon” -lupaukset.

Miten sitten tavallinen kansa suhtautui ”hiihtävään tyttöystävään”?

”Sillon oli tapana kun olin siellä kyläkaupassa, että siinä aina istahti ihmisiä... niin nehän sano, että Helenan hiihto loppuu nyt ko sillä on kaveri... että vieläkin ajateltiin sillä lailla. Mutta minä mielessäni aattelin, että se ei kyllä siihen lopu... että ei se yhtäkkiä harjotuslenkkiä vieny pois se seurustelu! Mutta eihän sitä tavattu ko aina sillon viikonloppuna, yleensä lauantai oli semmonen päivä jollon seurusteltiin ja käytiin joissakin tansseissa... Tällälailla ajateltiin lähinnä siitä seurustelusta, että se vie minun kaiken muun ajan, että mulle ei jää aikaa... Se riippu tietenkin paljo siitä, että miten se kaveri koki sen, että jos on ymmärtäväinen, että varmaan tänä päivänäkin on... No sehän oli semmosesta urheilijaperheestä, että itekkin urheilua harrastanut... se ei ollut siinä mielessä outua. Teuvon isäkin oli aina urheilussa mukana, että se oli kasvanu siihen... Hiihtoladuillahan oli jo siihen aikaan naisia jotka oli naimisissa...”

Helenan sisukkuuden ja peräänantamattomuuden lisäksi aviopuolison antama tärkeä tuki ja apu, varsinkin välinehuollossa ja suksien voitelussa, sekä tietoinen harjoittelu ja valmentautuminen, raivasivat yhteistuumin määrätietoisesti tietään kohti maailman hiihtohuippua. Ensimmäiset olympialaisensa Helena hiihti Grenoblessa 1968. Vuoden 1970 Tatran MM-hiihdoista oli tuomisina viestipronssi ja 1972 Sapporon olympiakisoista viestihopea. Falunin esikisoista 1973 tuli sitten viestihopean lisäksi ensimmäinen henkilökohtainen mitali, pronssi 10 kilometriltä. Sama pronssinen, puusuksilla taisteltu mitali kiilteli Helenan kaulassa myös Falunin MM-kisoissa 1974 – tästä oli hyvä jatkaa. Kokonaisuudessaan suomalaisten heikohkoon panokseen Falunissa oli vaikuttamassa aivan väärä suksivalinta. Koko hiihtokärki hiihti muovisuksilla, kun suomalaisilta niiden käyttö suorastaan kiellettiin. Suomalaisten tulon kuuli jo hyvän matkan päästä – takaa alkoi kuulua kummallista rahinaa! Kantolan & Ruskon (1999) mukaan olikin yleistä, että Suomessa ensin vastustettiin lajissa tapahtuvia muutoksia ja kesti aina muutaman vuoden kunnes pääsimme mukaan maailmanlaajuiseen kehitykseen. *”Uuden teknologian vallankumous nähtiin Falunin MM-kisoissa 1974. Itä-Saksa, Neuvostoliitto ja Tšekkoslovakia nousivat Pohjoismaiden ohi paitsi totaalisen valmennuksen myös lasikuitusuksien avulla. Juha Miedon legendaarinen taistelu puusuksilla raskaalla 30 kilometrin vesikelillä oli fyysisesti vahvimman hiihtäjän yksinäinen taistelu teknologian kehitystä vastaan.”* (Kantola & Rusko 1999, 225.)

Naishiihtäjät menestyivät miehiä paremmin 1970- ja 1980-luvulla. Naisten valmennukseen panostamisen ja naisten ennakkoluulottoman asennoitumisen myötä naishiihtäjistä tuli tiennäyttäjiä suomalaisen hiihtovalmennuksen kehitykselle. Innsbruckin olympiakisoissa 1976 suomalaiset palasivatkin johtavien hiihtomaiden joukkoon Helena Takalon voittaessa kultaa naisten viidellä kilometrillä. 1950- ja 1960-lukujen kokemusperäinen hiihtovalmennus vaihtui 1970- ja 1980-luvulla Immo Kuutsan johtamaan lajinomaiseen harjoitteluun. Hiihtovalmennuksessa panostettiin harjoitusmäärien nostamiseen, kesäharjoitteluun ja rullahiihtoon sekä kunnon oikeaan ajoittamiseen. (Kantola & Rusko 1999, 225.)

Vuoden 1975 ja 1976 SM-hiihdoissa Helena oli ylivoimainen. Ja varsinainen täysosuma tuli Innsbruckin olympialaisissa 1976, matkojen ollessa samat kuin 50-luvulla. *”Kun Helena Takalo, numerolla 21, asettui naisten avausmatkan 5 kilometrin lähtövaatteen*

alle, puuttui häneltä vielä se kirkkain mitali. Alun nousuvoittoisella osuudella Neuvostoliiton uusi tähti Raisa Smetanina aloitti rajuimmalla vauhdilla. Hän repäisi toisena olleeseen Helenaan noin neljän sekunnin eron, joka säilyikin aina viimeiseen kilometriin asti. Kun matkaa oli jäljellä enää 800 metriä, sai Helena kuulla, että hän on edelleen nuo samat neljä sekuntia jäljessä. Edessä oli maalialueella vielä pieni nousu ja sen jälkeen melko tasainen loppumatka. Ja Helena tiesi, että nyt on sekunneista kiinni. Hän lykki minkä 157-senttisestä varresta irti sai. Yleisö kannusti häntä rajusti ja laski samalla sekunteja Smetaninaan. Suomalaiset radio- ja tv-selostajat olivat pakahtua innosta. Homma oli menossa aivan sekuntipeliksi. Pyhjärven tytön loppuveto oli kuitenkin tosi raju. Kun hän ylitti maalilinjan, niin suomalaisten suureksi riemuksi saatiin todeta Helenan ohittaneen Smetaninan sekunnilla. Suomi oli saanut naisten 5 kilometrillä ensimmäisen olympialaisen kultamitalin. Helena Takalo, numero 21, oli vetänyt täyden ventin.” (Kivelä 1993, 88-91.)

Naisten vitosen jälkeen Helenan olympialaiset uhkasivat keskeytyä kerralla, kun hänen testipullostaan löytyi merkkejä dopingista. Helena kuulteltiin keskellä yötä, kun tärkeä 10 kilometrin kisa oli seuraavana päivänä. Mistäköhän johtui, että kulta jäi vain 47 sekunnin sadasosan päähän?

”Siittä vaan vaiettiin, piti olla hiljaa... Mää jouvun siis kärsimään sen takia ja hiihän sitte hopiamitalin. Joukkueen johto sai asiasta tiedon puhelimella aamuyöstä ja minut herätettiin aamulla aikasin, jolloin lähettiin Innsbruckiin tentattavaksi ja sielä meni koko päivä. Tultiin takas vasta illansuussa jollon oli jo pimeä, joten en kerinny enää kunnolla kiertään sitä kympin latua loppuun asti. Se loppu oli ihan outo ja näin minä oon sanonu rehellisesti, että ihan varmasti jos päivän istut sielä testattavana, niin siinä se meni se vajaa sekunti. Kyllähän mää silloin ajattelin, että kun sen tiesi että se on siittä efedriinistä... Sillon kuitenkin niihin huoneisiin pääsi ja siinä oli eteisessä semmonen lavuaari ja peili ja siinä oli rautatabletteja ja mitä sitä nyt syötiin, C-vitamiinia... Että ne purkit oli siinä avoimena, että jos joku on pannu sinne purkkiin sallaa ja sitte ei oo kahtonukkaan sillä lailla kulukiessaan ja pannu suuhun... Semmonen oli ainut mikä ois voinu olla. Sehän selevis sitte... Onneksi me ei lähetty pois ku ne tekkee sen uusintatestin ja meillä oli se numero. Irmeli vielä sano, että paahan Helena tämä numero mieleen, sillonko se tehtiin se testi. Minä olin jo ovella menossa kun Irmeli sano, että me ei lähetä täältä pois, että me katotaan ko tämä tehään. Niin siinä ko se vetas sen purkin sieltä jääkaapista niin minä sanoin, että ei takuulla, tämä purkki ei ole minun purkki, että nyt teillä on väärä... minä sen numeron muistin sillon. Osittain se siinä seleves ja se vielä rupes kahtomaan sieltä papereista ja sillon se ukko tuli ja

hyökkäs kaulaan, mutta kaikki oli mennyttä, kaikki oli mennyttä. Oli ilta ja mulla heti aamulla kisat... että tämä oli ihan turhaa... iso moka!"

Helenan suoritusta arvostettiin suuresti niin urheilijoiden kuin tavallisen kansankin keskuudessa – edellisestä naisten tuomasta kullasta oli kulunut niin kauan: 24 vuotta (Wideman –52). Toki naiset olivat esittäneet hyviä sijoja, mutta täysosuma puuttui. Helena pysyi hiihdon terävimmällä huipulla koko 70-luvun lopun, johon mahtuivat muun muassa Lahden MM-hiihdot 1978 ja Lake Placidin olympiakisat 1980, joista Helena toi viimeisen suurkisamitalinsa, pronssin kymmeneltä kilometriltä. Helena valittiin vuoden naisurheilijaksi vuosina 1976 ja 1978 sekä kaksinkertaisena maailmanmestarina vuoden urheilijaksi vuonna 1978.

"Se tietenkkin, että mulla oli se pitkä tauko Lydian jälkeeseen ennen kuin mää ponkasin. Se tuntu jotenkin arvokkaalta ja sitä puhuttiin, että niin monen vuoden jälkeen suomalainen nainen voittaa kultaa. Naishiihtäjiähän tuli mun jälkeeseen oikeen rypäs...Hämäläinen, Matikainen, Rolig... Alettiin oottamaan niitä perinteitä, että nyt on naishiihto siinä... Aina mitaleita ootettiin ja lisättiin lajeja, tuli toiset tyylit... 1982 Oslossa otettiin jo luistelupotkuja ladun sivulla. Sillon ko on huipussaan on mahdollisuudet usiampaankin mitaliin, ois mullakin ollu jos ois ollu lajeja... Ja nythän on tullu vielä usiampia siihen välihin, MM-kisojakin... Kyllä se putki mikä mullakin oli, niin se alako jostakin 70-luvulta sinne 80-luvulle, olin kuitenkin semmoset 10 vuotta aikalailla huipulla. Sen oppi sen harjotustyylin, että tällä laillako harjoittelee niin jo on kumma jos se ei tuota tulosta. Aina sieltä joku putkahtaa kun tietää, että suomalaiset ossaa..."

Verratessamme 1970- ja 2000-lukua, kiinnittyi Helenan huomio tämän päivän urheilun kaupallisuuteen ja urheilun sisällä liikkuvaan rahan valtavirtaan:

"Semmosta rahahommaahan se ei ollu siihen aikaan. Se täytyy sanua, että meillähän oli mainostaminen kielletty... kaikki mainokset piti teipata ja tällä lailla. Miten sen nyt sanos mihin se on menny... sillon ei voinu myyä ihtiään. Oli tietyn kokonen mainos mitä sai mainostaa ja sanottiin, että jos se on isompi jossakin niin on vaara, että ne hylykää... ja jos oli isompi niin niitä joutu teippaamaan. Nykyäänhän niillä on vaikka minkälaista kotipaikkakunnan mainosta... Tämmöstähän mahdollisuutta meillä ei ollu. Enemmän tämä on menny tämmöseksi rahahommaksi, bisnekseksi... ei siihen aikaan ollu. Alakuun pääseminen oli taloudellisesti tiukkaa... lähtiä kuitenkin uhraamaan ja uskaltaa..."

Hiihtouran aloittaminen oli taloudellisesti tiukkaa. Saatavilla ei ollut suuria palkintorahoja vaan leipärahan joutui hankkimaan muualta. Hiihtoliitolta sai kuitenkin

jonkinlaisia valmennustukia – miehet saivat aina tietyn summan, mutta naiset olivat miesten kanssa samanarvoisia vasta voitettuaan kultamitalin.

Samoin kuin 1970-luvulla, myös tänä päivänä urheilijoiden pitämien mainosten koko on tarkkaan säädelty. Iltalehdessä olleen artikkelin mukaan Meksikolainen 400 metrin voittaja menetti yli 40000 markan palkintosumman, koska juoksi kisan Kellogg'sin hikinauha päässään. Urheilijalla saa olla paidassaan yhteensä 2x5 sentin tila omille mainoksilleen, mutta hikinauhan täytyy olla mainokseton tai ainakin mainosten tulee olla teippien peitossa. Yleisurheilua televisioivat yhtiöt eivät halua maksaa mainoksista, vaan yleisurheilusta. (Iltalehti 26.7.2000.)

5.4 Urheilu-uran jälkeen

Helenan urheilu-uran loppu oli niin sanotusti luonnollinen. Kukaan ei painostanut lopettamaan vaan se tunne tuli ihan itsestään, omasta halusta. Kaiken nähneenä ja kokeneena oli helppo aloittaa oman kodin perustaminen ja siirtyä laduilta perheen pariin:

”Olin niin monet Olympialaiset ja MM-kisat kiertänyt... olin mukana vielä Oslossa –82... että mulla oli se fiilis mennä yksinkertaisesti... Huomasin silloin, että nyt on heleppo, että ei enää syty siihen hommaan sillä lailla. Sitte oli heleppo aatella, että nyt vois lähtiä vaikka töihin... Sittenhän Tuomas syntyikin vuoden –82 loppuun ja mää tuln silloin kevväällä tähän töihin. Katja on syntynyt –84... Hyvin kerkes silti vaikka vanahana...”

Vaikka Helenan hiihtoura päättyi, oli hän kuitenkin aktiivisesti mukana kaikenlaisessa urheilutoiminnassa ja on edelleenkin. Lapset harrastavat innokkaasti liikuntaa ja myös työ Pyhäjärven kaupungin liikuntasihteerinä täyttää päivät urheilulla:

”Jatkuvasti ollaan mukana harrastustoiminnassa kun lapsetkin harrastaa... nyttemmin vain hiihtua. Ne ei oo hakenu mihinkään valmennusryhmiin, kun mää oon asettanut kuitenkin sen koulun etusijalle. Kun se urheilu on niin kovvaa hommaa, että opiskella pittää ja sillä lailla ammattia... Lisäksi ollaan veetty

valmennustoimintaa ja yhteisharjoituksia ja kulettu kilpailuissa... Minäkin kesät talavet kilpailuja järjestelen... Aika aktiivisesti seuratoiminnassakin ollaan mukana..."

Kun haastattelun loppuksi kysyin Helenalta, mitä hän haluaisi sanoa tämän päivän naishihtäjille, sain tomeran vastauksen:

"Kun sanotaan, että kun pisteille pääset MM-cupissa, niin se on hyvä sijoitus. Mutta kyllä minun aikani se oli niin huipussa naishihto, että piti vähintään olla tuolla kuuven joukossa, jos vain lähettiin tavoittelemaankaan... Ehkä ne sais ottaa ne tavoitteet kuitenkin vähän korkeammalle, eikä vain lähtiä tavoittelemaan jotain pistesijaa! Minä elin sen aikakauven, että jos jäi kymmenen toiselle puolelle, niin se sanottiin suoraan, että on huonosti hiihtäny... Että kyllä meiltä vaajittiin, että se pitää olla sielä kärkisijoilla... Että se asenne! Ei minun aikana media sitä hyväksynytäkään, se arvosteli kyllä, mutta tänä päivänä se media ei niin arvostele... Se hyväksyy sen, että se pistesija on hyvä sijoitus..."

6 NAINEN MIESTEN KENTÄLLÄ

6.1 Sukupuoliroolit

Sukupuoli on kautta aikojen järjestellyt yhteiskuntaa, vallankäyttöä, työnjakoa ja suhtautumistapoja. Nais- ja miesroolit ovat muotoutuneet yhteiskunnallisen kehityksen tuloksena, yhteisössä vallinneen työnjaon pohjalta. Ja vaikka alkuperäinen työnjako on vähitellen muuttunut, ovat käsitykset ”todellisesta” naisesta ja miehestä säilyneet suurin piirtein muuttumattomina. Ne ovat kietoutuneet syväälle kaikkeen inhimilliseen ajatteluun, uskontoon, taiteeseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan. Miehet ovat määrittäneet naiseuden ja naisten toiminnan luonne selittyy siitä asemasta, johon mieskulttuuri on heidät asettanut. (Haataja 1990, 83-84.) Hämmentäviä ovatkin olleet tilanteet, joissa sukupuolirajat ja -säännöt ovat jääneet epäselviksi. Suomen Naisten Liikuntaliiton puheenjohtaja, lääkäri Kaarina Kari suosittelikin voimistelua ”miesmäisille tytöille” – samaan aikaan pojista pestiin urheilukentillä ja karun urheilun avulla pois ”naismaisuutta”. (Laine 1992, 211.)

1970-luvun loppupuolella ja erityisesti 1980-luvun alkupuoliskolla heräsi kiinnostus naisten alistamisen syistä ja miesten vallan luonteesta, nostaen esiin käsitteen patriarkaatti. Amerikkalainen Heidi Hartmann on muotoillut käsitteestä laajalle levinneen määritelmän: *”Voimme parhaiten määritellä patriarkaatin miesten välisten sosiaalisten suhteiden verkostoksi, joka hierarkkisuuressaan vakiinnuttaa tai luo riippuvuutta ja solidaarisuutta miesten välille. Tämä taas mahdollistaa naisten hallitsemisen.”* (Liljeström 1996, 111,112.) Valta on naamioitunut miesten väliseksi yhteisymmärrykseksi, joka on institutionalisoitunut ”miesten maailman” homososiaalisessa kulttuurissa ja järjestyksessä (Liljeström 1996, 131).

Bem (1974, 1978) syrjäytti traditionaalisen dualistisen kulttuurin sukupuoliroolimallin ja loi uuden lähestymistavan, ehdottaen, että maskuliinisuutta ja feminiinisyttä ei pitäisi kohdella yksittäisen rakenteen vastakkaisina äärimmäisyyksinä. Hän jatkoi, että

persoonalliset luonteenpiirteet eivät välttämättä ole yhteydessä biologiseen sukupuoleen eli miehet eivät ole persoonaltaan luonnostaan maskuliinisempia samoin kuin naiset eivät ole feminiinisempiä. Ei ole mitään syytä miksi naisten tulisi omata ainoastaan feminiinisiä piirteitä tai miesten vain maskuliinisia piirteitä, vaikka ne nähdäänkin molemmille sukupuolille toivottavina piirteinä. Lisäksi hän väitti, että henkisesti terveimmät yksilöt ovat androgyynejä eli omaavat sekä feminiinisiä että maskuliinisia luonteenpiirteitä. (Gill 1994, 257.) Käsité androgynia tulee kreikasta: andro (mies) gynia (nainen) ja pohjautuu ajatukseen, että biologiset naiset ja miehet voivat olla kulttuurisesti samanlaisia tai erilaisia —ihmiset voivat siis olla kaksineuvoisia (Laitinen 1984, 277).

Norjalainen urheilupsykologi Nils Vikander on tutkinut eri maiden huippu-hiihtäjien psykologisia piirteitä. Tutkimukseen osallistui 28 nais- ja mieshiihtäjää, jotka olivat vuosina 1987-1995 sijoittuneet mitaleille Olympialaisissa tai MM-kisoissa. Tutkimuksen mukaan sukupuoliroolit ovat olemassa, vaikka tasa-arvon puolesta on käyty kamppailuja jo vuosikymmeniä. Muun muassa naisten asema yhteiskunnassa on yksi tekijä, joka osaltaan selittää sukupuoliroolien olemassaoloa. Asenteissa, käyttäytymisessä ja odotuksissa törmätään edelleenkin naisen perinteiseen rooliin vaimona ja kotiäitinä. ”Naiset yrittävät menestyä omalle sukupuoliroolilleen vastakkaisella, miehekkäällä emansipaatiolla; naisen on oltava miestä monin verroin persoonaltaan ja otteeltaan parempi, voimakkaampi ja lujempi. Tällainen taistelu on niille naisille tyypillistä, jotka yrittävät päästä ja pysyä huipulla urheilussa.” (Vikander 1997, 10-13.)

Tänä päivänä sukupuolierot suhteessa ruumiiseen ovat naisten ja miesten välillä selvästi kaventuneet. Barry Glassner (1989) toteaa, että viime vuosikymmenien aikana sukupuolet ovat lähentyneet toisiaan juuri fyysisiltä ominaisuuksiltaan. Naiset ovat omaksuneet uusiksi, fyysisen olemuksensa ihanteiksi, muun muassa kauneuden ja voimakkuuden, lihaksikkuuden ja laihuuden sekä kovuuden ja kurvikkuuden. (Kosonen 1991.) ”*Kaikkialla maailmassa uuden vapauden löytäneet naiset haastavat miehisiä aloja. Miehet, jotka kantavat muassaan metsästysmenneisyytensä sopeutumia, ovat voimakkaasti mieltyneet riskinottoon. Nyt naisetkin rakastavat riskejä. On syntynyt uusi uhmakas nainen.*” (Morris 1997, 233.) Nykyajan modernin naisen olemuksessa näkyvät

siis samaan aikaan useat erilaiset, toinen toistaan rikkaammat kulttuurit tunnuspiirteineen. Naiset ympäri maailmaa, ottavat syli avoimena vastaan kaikkia uusia ideoita, mitä ympäröivä maailma heille tarjoaa – niin urheilussa kuin muussakin elämässä. Mutta kuitenkin, vaikka naiset ovat oppineet nauttimaan omasta voimastaan ja fyysisyydestään ja vaikka naiset ja miehet ovat olemukseltaan samantapaisempia kuin aikaisemmin, on yhä ja aina olemassa tietty naisihanne, jonka mukaan naiset itseään niin sanotusti mittaavat (Kosonen 1991.)

6.2 Missä mennään tasa-arvo?

Tänä päivänä naisten yhteiskunnallisessa asemassa nähtävissä olevat muutokset ovat naisasialiikkeiden painostuksen tulosta. Miljoona vuotta kestäneen kehityshistorian aikana naiset ja miehet ovat olleet sosiaalisesti yhtä tärkeitä. Tasa-arvoisen asemansa avulla he pystyivät sosiaalisessa kumppanuudessa turvautumaan toisiinsa. On arvioitu, että noin 65 prosenttia työikäisistä suomalaisnaisista on vuodesta 1860 lähtien vielä 1960-luvulle asti kuulunut niin sanottuun maatalouden aktiiviväestöön. Miesten hakiessa työansiota Amerikastakin asti, oli naisen hoidettava kodin taloutta, karjaa ja maitovaroja sekä koeteltava voimiaan pelto- ja niittyöissä. Myös Elina Haavio-Mannila (1968) kuvailee tutkimuksessaan, suomalainen nainen ja mies, kuinka naisilla oli maatalousyhteiskunnassa suuri vastuu elatuksen hankkimisesta. Miesten lailla he kyntivät peltoja, niittivät heinää ja kaivoivat ojia. (Östman 2000, 33-34.)

Urbanisoitumisen eli kaupungistumisen myötä naiset kuitenkin alennettiin toisarvoiseen rooliin, jolloin heillä ei enää ollut mahdollisuuksia seurata miehiä uusiin työpaikkoihin. *”Mies siirsi yhteisön keskustan ulos kodista ja teki siitä omansa. Naiset suljettiin lisääntymiskammioittensa sisään.”* Nykyään lisääntymisen tarve on kuitenkin vähentynyt ja erilaisia raskauden ehkäisykeinoja on kehitetty. Naiset ovat kivunneet takaisin keskeiseen rooliinsa rynnätessään työmarkkinoille kotilieden kustannuksella. (Morris 1997, 241.) Tämän rynnistyksen mahdollistivat yhteiskunnan nopea teollistuminen ja kaupungistuminen sekä uudet työmahdollisuudet yhteiskunnallisissa

palveluissa hyvinvointivaltion laajetessa 1970- ja 1980-luvuilla (Högbacka 2000, 22). Nyt naiset ja miehet voivat teoriassa työskennellä tasa-arvoisesti rinta rinnan työntekijän ammatillisten kykyjen syrjäytettyä sukupuolen. Käytännössä tämä on kuitenkin hitaampi prosessi, sillä vanhoja ja vakiintuneita asetelmia ei ole helppo muuttaa. Tämän päivän olosuhteet mahdollistavat kuitenkin uuden aikakauden naisten sisukkuuden ja miesten voimakkuuden yhtyessä. (Morris 1997, 241.)

6.3 Sukupuolten eriarvoisuus

Maailma nähdään jakaantuneena yksityiseen, henkilökohtaiseen alueeseen eli kotiin ja perheeseen, jotka kuuluvat naiselle sekä julkiseen, yhteiskunnalliseen alueeseen, joka kuuluu miehelle. Nainen nähdään subjektiivisena, passiivisena, epäitsenäisenä ja vastaanottavana. Feminiiniset arvot korostavat toisten huomioon ottamista, hoivaamista sekä empaattista suhtautumista. Mies on puolestaan objektiivinen, aktiivinen, hallitseva ja tavoitteisiin pyrkivä. Julkisuus ja työelämä ovat rakentuneet miehille periaatteille, suosien kilpailua, suoriutumista ja kovuutta. (Haataja 1990, 90-91.)

Kosonen (1985) tarkastellessaan naisten passiivisuutta, heittää kehään vanhan sanonnan: ”*nainen on, mies tekee*”. Hänen mukaansa naisten passiivisuus on jatkuvaa hoiva- ja huoltotyötä, toisista huolehtimista sekä sosiaalisten suhteiden ylläpitoa ja kehittämistä. Alkuaikoina tämä tapahtui perheissä, mutta nyt se on ammatillistunut ja taas naiset tekevät sitä. Vallitsevat miehiset arvot tekevät tästä työstä vähemmän arvostettua ja näin näkymätöntä. Tuskinpa löytyy kovin useita urheiluseuroja, jotka toimisivat ilman naisten avustavaa ja huoltavaa työtä. Jopa miesvaltaisissa nyrkkeily-, paini- ja moottoriseuroissa on mukana naisia, jotka huolehtivat seuran tukitoiminnasta ja yleisestä ilmapiiristä. (Kosonen 1985, 75.)

Myös kieli opettaa meille, että naisen ja miehen on käyttäydyttävä eri tavoin niin kotona ja yhteiskunnassa kuin lenkkipoluilla ja urheilukentilläkin. Painettu sana ja puhe luovat

vastakohtaisuuksia joista muun muassa urheilukieli elää - (hyvä/paha, kaunis/ruma, nopea/hidas, mies/nainen). (Tuomi 1991, 27.)

L - "Niin, sehän siinä on ristiriita ku ne haluaa et se nainen on hento, hellittävä ja suojeltava. Niin kuitenkin se nainen tekee siinä avioliitossakin sen suuremman työn. Kyllähän se mies tekee ne raskaat työt, mutta kyllä se nainen kantaa avioliitossa kauheen vastuun. Ei se mitään helppoo ole, lapsien hoidot ja tommoset, että. Ne tuntee tietysti miehisyyttä, jotakin, että he on vahvoja ja noi on heikkoja ja he on vähä niskan päällä."

Maskuliininen valtakulttuuri on myös arvostetumpaa kuin feminiininen, mikä näkyy muun muassa naisellisten piirteiden halveksimisena. Miestä esimerkiksi loukkaa se, jos häntä haukutaan akkamaiseksi tai käsketään panemaan hame päälle. Harvalukuiset naiset miehen elämänalueilla, kuten miehisissä urheilulajeissa, edustavat kuitenkin pyrkimystä arvostettuun suuntaan. Hyväksytyksi tuleminen ja tasa-arvoisemman aseman saavuttaminen vaativat kuitenkin naiselta moninkertaisia ponnisteluja mieheen verrattuna. (Haataja 1990, 90-91.) Näin oli eilen, näin on tänään ja todennäköisesti näin tulee olemaan myös huomenna. Vaikka asiat muuttuvat ja kehittyvät, pysyy kaava kuitenkin samana, naisten valloittaessa uusia miehisiä ja maskuliinisia alueita: *"Nykyajan nainen on hämmästyttänyt näitä "lainlaatijoita" monella alalla, ja aina näille "uusille urille" tuleville naisille on päin kasvoja sanottu: tuo ei sovi sinulle. Mutta kun he siitä huolimatta ovat harrastustaan jatkaneet, niin vähän ajan perästä "ankara yleinen mielipide" on unohtanut entisen veisuun ja päinvastoin väittänyt, että tuohan on vallan luonnollista naiselle. Urheilussa on aivan sama asia."* (Hakulinen 1996, 15.) Myös John Stuart Mill sanoi, että epäluonnollinen näyttää yleensä epätavalliselta ja kaikki, mikä on tavallista, näyttää luonnolliselta (Mill 1981, 19).

Kansainvälisesti tarkasteltuna naisten urheiluliike on näyttänyt olevan sidoksissa naisten yhteiskunnallisten oikeuksien ja vapauksien määrään. Vaiheissa, jolloin naiset ovat voittaneet itselleen oikeuksia ja liikkumavaraa, on naisurheilu edistynyt. Tämä on kuitenkin ollut yhteydessä yhteiskunnan edistyksen jaksoihin: taantuman ja konservatismiin levitessä naiset ovat saaneet siirtyä syrjään – myös urheiluelämässä. (Laine 1985, 80.)

6.4 Seksuaaliset ja psykologiset erot

Seksuaalisilla eroilla (sex) tarkoitetaan naisten ja miesten välisiä biologisia eroavuuksia. Sukupuoli (gender) sen sijaan ymmärretään naisten ja miesten sosiaalisiksi, kulttuurisiksi ja psykologisiksi rakenteiksi, piirteiksi ja käyttäytymiseksi, jotka on tuotettu biologisten erojen pohjalta (Liljeström 1996, 115).. Aikaisemmin sukupuolten välisten psykologisten erojen ajateltiin johtuvan biologisista eroista. Myöhemmin kuitenkin todettiin että yhteyttä näiden kahden asian väliltä ei löydy. Itse asiassa naisten ja miesten eroissa on löydetty huomattavaa päällekkäisyyttä ja samankaltaisuutta.

Sukupuolisten erojen tutkimuksella on pitkä ja värikäs historia, sisältäen muun muassa 1900-luvun aivo- sekä aggressiivisuustutkimukset. Aivotutkija, Le Bon (Gould 1981) totesi vuonna 1879, että useiden naisten aivojen koko on lähempänä gorillojen kuin hyvin kehittyneiden miesten aivojen kokoa. Bleier (1986), useiden muiden tutkijoiden tavoin, on sen sijaan kritisoinut tutkimuksia seksuaalisista eroista liittyen aivojen rakenteeseen ja toimintaan. Erot aivojen rakenteessa oikea- ja vasenkätisilläkin ovat selvemmät kuin siitä johtuvat sukupuolierot – eikä kukaan väitä, että oikea- ja vasenkätiset käyttäytyisivät urheilussa eri tavoin, kukaan ei edes tutki sitä mahdollisuutta. Yleisesti myös uskottiin, että miehet ovat aggressiivisempia kuin naiset johtuen juuri seksuaalisista eroista. Myöhemmin aggressiivisen käyttäytymisen todettiin kuitenkin johtuvan aivan muista tekijöistä, kuten oppimisesta, sosiaalisesta tilanteesta ja aikaisemmista sosiaalisista kokemuksista. (Gill 1994, 254.)

Poikien aggressiivisuus, vallanhimo sekä uhmanhalu kehittyvät heidän ollessa kolmentoista vuoden ikäisiä. Samassa iässä saavat tytöt heittää hyvästit villeille leikeilleen. Tytöt saavat kyllä urheilla, mutta se on tietynlaista alistumista keinoitekoisiin sääntöihin, mikä ei voi korvata spontaania ja luonnollista voimainkoetusta. Pojille kiipeäminen kilpaa tai kädenvääntö kaverin kanssa on maailman herruuden osoittamista. Sen sijaan tyttö ei saa esiintyä samalla tavalla valloittajana, saatikka turvautua väkivaltaan. (Beauvoir 1949, 187.) Tätä mieltä on myös Tahko Pihkala lasten liikuntatarpeista: *”Pojat tarvitsevat taisteluvaistonsa tyydytystä tarmokkaassa toiminnassa. Tytöt tarvitsevat tilaisuutta romantiikan kaipuun ja seikkailunhalunsa*

tyydyttämiseen. Yhtä välttämättömästi kuin poikapsykologia vaatii rajuja urheiluja, rekordeja, potkupallomaaleja ja pisteitä, yhtä eittämätöntä on, että tanssien ja tanssileikkien tulee olla tyttöjen ruumiinkasvatuksen sielutieteellisenä ytimenä.” (Wuolio 1996, 53.)

6.5 Sukupuoliset uskomukset ja stereotypiat

Uskomukset ja käsitykset naisen ja miehen olemuksesta, tehtävästä ja asemasta kiteytyvät sukupuolistereotyyppioissa ja vaikuttavat naisten ja miesten välisiin oletettuihin eroihin enemmän kuin todelliset erot. Yleisesti yhteiskunnassa ollaan menossa kohti tasa-arvoisuutta ja myös asenteet urheilussa ovat muuttumassa tähän suuntaan. Naiset ja miehet omaavat samanlaiset asenteet ja vanhemmat suhtautuvat yhtä positiivisesti niin tyttöjen kuin poikienkin urheiluharrastukseen. Kehitystä on tapahtunut, mutta silti sukupuoliset stereotypiat elävät. Naisten oletetaan olevan muun muassa tunteellisempia ja herkempiä, kun taas miehet ovat voimakkaampia ja itsenäisempiä. Sukupuoliset stereotypiat ulottuvat myös roolikäyttäytymiseen, ammattiin, fyysiseen itseilmaisuun ja seksuaalisuuteen. Näemme automaattisesti esimerkiksi rakennustyöläisen miehenä ja sihteerin naisena, kun taas naisrakentajalle kuvittelemme helposti miehisen olemuksen. Naisille hyväksyttävät urheilulajit ovatkin usein yksilölajeja ja painottavat voimakkaasti esteettisyyttä. Miehet sen sijaan soveltuvat suoraan kilpailua ja joukkue toimintaa vaativiin urheilulajeihin.

Arja Laitinen (1984) kirjoittaa Liina-projektin aikaisessa artikkelissaan 'katsaus liikuntasosiologiseen naisurheilututkimukseen` naisurheilusta ja myyteistä. Hänen mukaansa urheilun kulttuuri-ideologiasta polveutuvat myytit ohjaavat ihmisten käyttäytymistä silloinkin, kun ne ovat epätosia. Arkielämästä myytit löytyvät esimerkiksi seuraavanlaisista toteamuksista: ”on itsestään selvää”, ”ihmisille on tyypillistä”, ”tieteellisesti on todettu”. Urheilussa ilmeneviä todistetusti epätosia myyttejä ovat muun muassa: ”urheileminen muuttaa naisen miehiseksi”, ”urheileva nainen ajattelee ja toimii maskuliinisesti”, ”tiettyjen urheilulajien harrastaminen

vaarantaa naiseutta/aiheuttaa lapsettomuutta”, ”naiselle on luonteenomaista vain yhteistyö, eivätkä naiset halua loppujen lopuksi kilpailla lainkaan”. Voidaan siis kysyä, ovatko myytit esteenä naisten osallistumiselle ja ohjaavatko ne naisten osallistumista liikuntaan ja urheiluun? (Laitinen 1984, 274.)

Historian tutkimus on osoittanut, että naisellinen toiminta on aina riippuvainen historiallisyhteiskunnallisesta ajankohdasta. Aikaisemmin esimerkiksi pyöräilyä pidettiin naisille sopimattomana, epä naisellisena lajina. Myyttien alkuperää selvittäessä tutkijat painottavat eri syitä. Yksi näkee myyttien juontuvan miehen biologiasta, toinen löytää selityksiä patriarkaattisesta yhteiskunnasta ja kolmas dualistisesta (kaksiulotteisesta) tavasta hahmottaa todellisuus. Tarkasteltaessa ihmistä dualismin näkökulmasta huomataan, että miehen olemukseen liitettävät piirteet ovat vallitsevan yhteiskunnan mukaisia, toivottuja ominaisuuksia. Naisten ominaisuuksiksi sen sijaan jäävät piirteet, joita pidetään toisarvoisina. (Laitinen 1984, 274-275.)

6.6 Maskuliininen liikuntakulttuuri

Kulttuurin käsite on mutkikas, mutta Itkosen (1996) mukaan se voidaan mahduttaa neljään kategoriaan. Laajimmillaan kulttuuri sisältää kaikki ihmisten tekemät asiat ja aikaansaannokset. Kulttuuri voi myös liittyä ihmisten viestintään, ollen merkitysten järjestelmä tai toimia ihmisten arvojärjestelmänä, kertoen mikä on oikein ja mikä väärin. Viimeisessä kategoriassa kulttuuri liittyy tieteelliseen ja taiteelliseen toimintaan, merkiten ihmisten korkeita ja vaativia henkisiä saavutuksia. Kulttuurin käsite sijoittuu myös liikunnan alueelle. Liikuntakulttuuri kytketään yhteiskunnalliseen taustaansa – liikunta on osa yhteiskunnan perusrakenteen yläpuolelle sijoittuvaa kulttuuria. Näin liikuntakulttuurissa heijastuvat ne samat ongelmat, jotka ovat nähtävissä muillakin kulttuurin osa-alueilla. (Itkonen 1996, 190.)

Urheilu on ollut perinteisesti raavaiden miesten maailma, jossa paremmuudesta kamppaillaan mieskuntoisuuden alkukantaisten perusteiden kuten voiman, kestävyuden,

nopeuden, rohkeuden sekä silmän ja käden taidon mukaan. Alkukantaisimpina miehisen kunnan mittoina ovat olleet erilaiset voimailu- sekä kamppailulajit, esimerkiksi painonnosto, voimanosto ja paini. Naiset sen sijaan, urheiluun mukaan tultuaan, keskittyivät niin sanottuihin pehmeisiin arvoihin ja suuntautuivat aloille, joita pidettiin naisille luonnostaan kuuluvina ja joilla oli muita vähäisempi arvoasema. (Heinilä 1995, 22.) Esimerkiksi voimistelu, jossa naisten roolikäsitykset eivät joutuneet ristiriitaan vallitsevien roolikäsitysten kanssa, tarjosi naisille matalan kynnyksen liikuntaharjoituksiin (Laine 1992, 203). Sama asetelma toistui koko yhteiskunnassa, jossa naiset katsottiin päteviksi vain tietyille alueille (Heinilä 1995, 22).

Myös Tahko Pihkalan teksteissä toimiva henkilö oli aina poika tai mies. Taustalla kyllä saattoi vilahdella naisväkeä: akkoja, vaimo- ja täti-ihmisiä, sydänpäisiä ja akateemisia siivettäriä. Tahko jatkaa, että naisella on parhaimmat taipumukset sellaisiin liikuntatehtäviin, joiden tehokas suoritus vaatii hillittyä ja pehmeäliikkeistä ruumiinhallintaa. Sen sijaan rajua ja räjähtävää liikesuoritusta vaativat tehtävät ovat naiselle sopimattomia. (Wuolio 1996, 52-54.) Yhteistä monissa urheilun määritelmässä onkin se, että yleensä vain miesten ja lasten, varsinkin poikien, osallistuminen urheiluun on nähty soveliaana. Jos nainen haluaa pelaamaan, hänen on pelattava miesten säännöin. Tämä osoittaaakin jo sen tosiasian, että harvempi nainen kuin mies näkyy urheilukentillä, mikä pätee myös kansainvälisillä areenoilla.

Heinilän (1977) mukaan naisen ja miehen erilaisuutta korostettiin ylläpitämällä sellaisia normatiivisia nais- ja mieskäsityksiä, jotka olivat sopusoinnussa perinteisen työnjaon kanssa. Tytöt kasvatettiin alistuviksi, kauniskäyttöksiksi, sävyisiksi, siisteiksi, esteettisiksi ja pysymään kaukana kilpailullisista ja kunnianhimoisista tavoitteista ja saavutuksista. Feministinen naisihanne: ”hänen luonaan on hyvä olla”, ”hän tuoksuu niin hyvälle”, oli yksi naisen perinteistä asemaa ylläpitävistä ja naisen vapautumista estävistä tekijöistä. Kansallinen liikuntakulttuurimme oli miesten kehittämä, johon feministinen nainen sopi lähinnä suuteloimaan voittajaurhot ja sulostuttamaan ”kisaemäntänä” askeettista kamppailuareenaa. Naisten osallistuminen miesten liikuntakulttuuriin oli mahdollista vain miesten ehdoin, miesten kehittämien urheilulajien, lajivaatimusten ja –sääntöjen pohjalta. (Heinilä 1977, 20-21.)

Beauvoirin (1949) mukaan miehet eivät pitäneet poikatyöistä, sinisukista eivätkä lahjakkaista naisista. Liiallinen rohkeus, sivistys, älykkyys ja luonteenlujuus pelotti heitä. Kaikki itsenäisyyden ilmaukset vähensivät tytön naisellisuutta - hänen tuli näyttäytyä voimattomana, mitäänsanomattomana, passiivisena ja taipuisana. Tytön tuli koristautua ja pukeutua ja korvata välittömyytensä suloudella ja viehätysvoimalla. (Beauvoir 1949, 192.)

L - "Sitten myöskin kun mä kävin tuolla Kaupissa hiihtämässä ja olin hyvässä kunnossa, niin yksin mies hiihti itsensä niin, että mä luulin sen kuolleen. Ku se aina vaan katso ku mä hänen takanaan enkä jää millään... me hiihdettiin kahtakymppiä. Ei vielä keski-ikänenkään, ihan kunnossa oleva mies... Ei se tienny että kuka minä olin ja minkälaisessa kunnossa minä olin. Niin me hiihdettiin ja aina se vaan katto ja katto ja mä en kiusallakaan sanonu että väistä. Mää vaan tuln sen perässä. Sitte yhtäkkiä se hyppäs sinne sivuun ja kiros ja tota vaipu semmosen koivun runkoo vasten, se vaipu sinne alas. Että kyllä, jos siellä olis ollu takana mies niin se olis kilpailu hänen mielestään, mutta tää oli ilkeyttä tää, kun nainen teki tätä... Miehisyydelle joku kolaus, että se oli sitä. Että tämmösiä ne on ne miehet..."

Naisen itsenäisyys, luonteenlujuus, voimakkuus ja kestävyys ei ollut yhteiskunnan ja vallitsevan liikuntakulttuurin mukaista. Nainen ei yksinkertaisesti voinut olla miestä parempi – liikuttiinhan nyt kuitenkin miehisellä urheiluaarenalla, jossa maskuliinisuuden voimat jylläävät. Onko asia kuitenkaan näin yksiselitteinen – näkyikö ja näkykö tämä ajattelutapa vain urheilussa? Mieleeni tulee tänäkin päivänä useita vastaavanlaisia tilanteita, joissa miehen kuuluu olla aina edes vähän naista parempi: miehen ja naisen rullaluistellessa mies yleensä sanoo luistelevansa yleensä kyllä vähän kovempaa... Ennenkuulumatonta on jos nainen juo miehen pöydän alle ja vähintäänkin outoa jos nainen on seksuaalisesti selvästi miestä dominoivampi... ”Pelataan vielä yksi peli”, sanoo mies, joka ei pärjää naiselle biljardipöydässä – mies ei yksinkertaisesti kestä häviötä... Myös liikenteessä törmää vähän väliä miesten ennakkoluuloihin – eihän nainen voi tai uskalla ohittaa...

Kilpaurheilun mukaan ohjautunut suomalainen urheilukulttuuri on ollut nuorten miesten ja miehenalkujen nuorisoliike. Nyttemmin urheilukulttuuri on kuitenkin yhteiskunnallisten muutosten kautta moniarvoistunut ja varsinkin ulkoilun ja luonnon

myötä muodostanut koko kansan liikuntakulttuurin ja liikunnallisen elämäntavan perustan. (Heinilä 1995, 28.)

6.7 Kohti kilpakenttiä

Ennen naisten varsinaista kilpakentille siirtymistä, harrastettiin naisvoimisteluliitoissa urheilua suorittamalla urheilumerkkejä. Vuonna 1912 käyttöön otetun urheilumerkkijärjestelmän tavoitteeksi tuli, ”...ei korkeimman voiton voittaminen, ei pokaalien kerääminen eikä rekordien asettaminen, vaan määrätyn ruumiillisen normaalikuntoisuuden saavuttaminen ja sen ylläpitäminen”. Parituntinen pyykinpesu järvellä täytti sekin merkkivaatimukset! (Laine 1992, 205.)

Myöhemmin kilpaileminen on kuitenkin tullut tutuksi myös naisille ja tytöille, joiden on miesten maailmassa täytynyt turvautua miehisiin lajeihin. Useat lajit sopivat kuitenkin hyvin myös naisten ehtoihin, kuten esteettisyyttä korostavat taitolajit, monet palloilulajit, kamppailulajit, eräät tarkkuuslajit sekä uinti, sanoo Heinilä. Silti vieläkin löytyy mieskuntoisuuden ihanteen kaltaisia lajeja, jotka ovat jääneet naisille vieraiksi. Perinteiset käsitykset on kuitenkin tehty murrettaviksi: vielä eilen punttisalilla muskeleitaan treenaava tai ylipitkiä juoksu treenejä vetävä nainen oli pelkkä huvittava ajatusleikki, tänään se on jo todellisuutta. (Heinilä 1995, 23.) Jo 1930-luvun vaihteessa ennusti Olavi Paavolainen klassisesta naisihanteesta poikkeavan modernin naistyypin marssivan esiin: *”Työ vaatii lujaa ruumista, siis on tehtävä rynnistys fyysisen kunnan kilpakentille, miesten entisille kilpakentille, miesten entisille alueille. Uudella naisella on sekä sisua että tahtoa. Hän istuu pelkäämättä lentokoneen ohjaajaksi ja saavuttaa ennätyksiä. Urheilukentillä välkkyvät naisten vartalo yhtä tarkoituksenmukaisesti paljastettuna kuin miestenkin.”* (Heinilä 1977, 53.)

6.8 Liina-projekti

Liikuntakulttuuri ja nainen (liina-projekti) oli Jyväskylän yliopiston liikuntasuunnittelun laitoksella vuosina 1983-1991 toteutettu naisliikuntatutkimus. Projektin tarkoituksena oli tutkia naisen asemaa liikuntakulttuurissa sekä naisliikuntakulttuurin tutkimusta. Tietoni Liina-projektista olen saanut kaukolainauksella Helsingin urheiluarkistosta. (Liikuntakulttuuri ja nainen 1983-1991.)

Naista koskeva liikuntasosiologinen tutkimus alkoi Suomessa 1970-luvulla. Tutkimustulokseksi saatiin, että nainen on liikuntakulttuurissamme täysin miehen 'sivupersoonana' kaikilla muilla tehtäväalueilla paitsi kuntoliikunnassa, erityisliikunnassa ja koulujen liikuntakasvatuksessa. 1980-luvulla virisi taas kiinnostus tutkia naisia liikuntakulttuurissa. Tasa-arvotutkimuksen sijaan alettiin tehdä tutkimusta naisen näkökulmasta – naisia ei verrata ja tutkita suhteessa miehiin, vaan liikuntakulttuuria tutkitaan naisten kokemuksista ja liikuntahistoriasta käsin. Tietoja koottiin naisilta itseltään haastatteluin ja postikyselyin.

Projektin tavoitteina oli 1) paljastaa ne yhteiskunnalliset ja kulttuuriset rakenteet, jotka ovat pitäneet ja pitävät edelleen naiset toissijaisessa asemassa liikuntakulttuurissa, 2) etsiä historiasta ja nykypäivästä naisten ruumiinkulttuurin, liikuntakulttuurin ja urheilun ilmentymiä sekä 3) tehdä näkyväksi naisten urheilun ja liikunnan eri muodot. Lisäksi projektin tuli jatkaa ja herättää keskustelua naisten asemasta liikuntakulttuurissa, tuottaa tutkimukseen pohjautuvaa tietoa naisille, jotka toimivat ja aikovat työskennellä liikuntakulttuurissa, muuttaa liikuntasosiologista sekä historian tutkimusta ihmiskeskeisemmäksi, sekä edesauttaa "ihmisen" liikuntakulttuurin syntyä, jossa toteutuu oikeus rajoittamattomaan itseilmaisuun liikunnassa ja urheilussa.

Liina-projekti koostui kuudesta osatutkimuksesta, jotka toteutettiin kaikki itsenäisinä tutkimuksina oman tutkijansa toteuttamana. Projektin yhteenvedona kirjoitettiin, että naiset ovat ainokaisia mieskeskeisissä työyhteisöissä, liikuntahallinnon tehtävissä. Sukupuolijärjestelmän kautta on mahdollista ymmärtää liikuntakulttuurin rakenteistuminen. Naiset ovat näkymättömiä ja vallattomia.

7 URHEILUAREENOJEN MAHTAVAT MIEHET

7.1 Miesten maailma

L - "Konferenssissa käsiteltiin, että sopiiko kilpahiihto naiselle. Ja vielä, että sopiiko se samassa kilpailussa miesten kanssa. Siinäkin oli, että ei nainen voi esiintyä miesten kanssa tommosessa ja sopiiko, että ne kilpailee samoissa kilpailuissa. Että onko se sopivaa?"

Ensimmäisessä tunnetussa hiihtokilpailussa, Oulun lähistöllä Tyrnävällä, maaliskuussa vuonna 1879, oli mukana myös neitoja, joita ei vielä silloin suljettu pois. Ruumiillista työtä tehneet voimakkaat kansannaiset osallistuivat hiihtokilpailuihin miesten seassa suksilla painaltaen. (Laine 1992, 118.) Pian naiset kuitenkin tiputettiin tylysti pois ja Oulun hiihdot olivat vain miesten hiihdettävissä. Naiset otettiin mukaan vasta vuonna 1922 – 30 vuotta myöhemmin. (Kirjavainen 1969, 70.) Suomalainen naishiihtäjä oli kuitenkin kilpaillut Suomen mestaruuksista jo vuodesta 1911 (Raatikainen 1978, 7). Myöhemmin, naisten tultua mukaan varsinaiseen kilpahiihtoon, puhuttiin kuitenkin vielä yleisesti naisten ja miesten sopivuudesta kilpailla samoissa kisoissa.

Esimerkkinä miehisestä ylivallassa mainittakoon naisten Suomi-Ruotsi –maaottelut, jotka aloitettiin vuonna 1951, mutta vasta vuonna 1964 pääsivät naiset kilpailemaan samanaikaisesti samalle areenalle miesten kanssa (Heinilä 1977, 51). Ensimmäinen virallinen miesten Suomi-Ruotsi maaotteluhan miteltiin Eläintarhan kentällä jo vuonna 1925 (Laine 1992, 166). Yleisurheilussa naiset nähtiin Amsterdamin olympialaisten suorituspaikoilla vuonna 1928 – ei auttanut suomalaisten vuonna 1927 suurieleisesti julistettu "Suomen Olympialakko", jolla protestoitiin muun muassa sitä, että miehiltä poistettiin viisi yleisurheilulajia, jotta tilalle mahtuisi viisi naisille tarkoitettua uutta lajia (Laine 1992, 178). "Nuo viisi yleisurheilun ohjelmaan lisättyä naisten kilpailua näyttävät yhtä monelta niinsanotulta naulalta olympialaisten niinsanottuun ruumisarkkuun", parkui Tahko Pihkala. Vielä vuonna 1930 yrittivät pohjoismaiset urheilujohtajat pistää naiset ulos, kokonaan omiin kisoihinsa. (Laine 1998, 36.)

Naisurheilu yritti epätoivoisesti matkia maskuliinista miesurheilua, eikä sopinut samalle areenalle miesten kanssa. Myös Tahko Pihkala piti omalla tavallaan huolta naisten hyvinvoinnista, korostaen kävely- ja hiihtotapahtumien sarjajakoa: hiihtokilpailuissa ja -retkissä naiset hiihtivät alle 16-vuotiaiden ja vanhusten kanssa puolet miesten matkoista. Vuoden 1941 maaottelumarssissa naiset ja 10-14-vuotiaat olivat samassa sarjassa. Sen sijaan yli 14-vuotiaat pojat pääsivät miesten sarjaan. (Wuolio 1996, 54.)
Törmäsipä Lydiakin moisiin ennakkoluuloihin ja miehiseen valtaan:

L - "Juu, me mentiin esikisoihin, niin norjalaiset ei hyväksyny naisten urheilua ja semmosta silloin... Ne alko mua tunkeen ikänaisiin ku mä olin kolmekymmentävuotias, että musta tehdään ikänainen. No siittähän tuli hirvee meteli. Että ei se mikään ikänainen vielä ole ja sielä oli monta muutakin, jotka muka laitetaan eri sarjaan..."

Helena sai myös aikanaan kuulla miehisen vallan ääntä. 1970-luvulla naisilla oli jo omat sarjansa, mutta ikääntyvä naishiihtäjä oli edelleen keskustelun kohteena:

H - "No kyllä siihenkin aikaan sitte ruvettiin puhumaan jo siitä, että jos oli vanhempi nainen, että hei lopeta. Varsinkin jos se oli vielä jossain valmennusryhmissä, niin kuviteltiin, että se vie jonkun nuoremman paikan siellä. Nehän höpötti aina jotakin tiettyä ikkää naisellaki, että jolloin ei enää kehity. Nämä asiantuntijat ja lääkärihän puhu aina niin, että mihin asti nainen kehitty, että sen jälkeen se kehitys mennee alaspäin..."

Vasta 1960-luvun lopulla esitettiin, että tie Suomen tulevaan kilpailumenestykseen käy naisurheilumme voimistamisen kautta, jolloin "kinttupolkua" eli naisurheilua ryhdyttiin muuttamaan uudeksi valtaväyläksi. (Heinilä 1977, 52.) Tänä päivänä luulisi kaiken tuon olevan jo mennyttä, aikaansa elänyttä. Silti edelleenkin, esimerkiksi Englannissa, on golf-klubeja, joihin naisilta on pääsy kielletty. Viheriölle kelpuutetaan vain raavaat miehet.

Minusta tuntuu, että tänä päivänä naisista jo huolehditaan kunnolla ja miehet tulevat vähän niin kuin perässä. Näin on tapahtunut ainakin yksilöurheilulajeissa, esimerkiksi yleisurheilussa. Sen sijaan joukkuelajeissa miehet ovat edelleen etusijalla; iltamyöhällä tai yöllä harjoitteleva naisjääkiekkajoukkue on pikemminkin sääntö kuin poikkeus.

Aikaisemmin naisista ei kuitenkaan pidetty huolta, mikä tänä päivänä kuulostaa ainakin minun korvissani aika uskomattomalta toiminnalta...

L - *"Oltiin sitte tuola Ruotsissa, menossa esikisoihin –51 ennen Olympialaisia. Meijät laitettiin hotelliin asumaan ja koko päivä me siellä oltiin ja kyhättiin. Ja sitten likat alko sanoo mulle ku mä olin rohkein, että heilloli hirvee nälkä, että nyt täytyy saada ruokaa. Mää sanoin, että mennään ravintolaan, eihän ne muut kehdannu. Mää menin ja löysin Veli Saarisen sieltä ravintolasta ja muutki äijät, istumassa lasin ääressä... Mää menin ja sanoin että asia on nyt sillai, että me ei olla saatu koko päivänä ruokaa. Johan meistä olis pitäny huolta pitään, niin ei. Niin se lähti ja vei meidät kabinettiin ja tarjos porsaankyljykset. Sitte ykski likka ujosteli hirveesti tämmösessä paikassa ja jätti salaviihkaa palasen syömättä ja pisti sen lautasliinaan ja taskuunsa. Aatteli, että mää syön huoneesa sisällä. Ja kun Åke Svens, mejän naisten johtaja ja huoltaja lähti päättäjäisiin, niin se tuli mejän huoneeseen ja heitti kenkensä siihen, että tuokaa likat noi sinne päättäjäisiin ja lähti tiehensä. Eihän me sinne osattu. Sitte viimein ja viimein me löydettiin se ravintola. Nehän oli ollu siellä jo pitkään mutta sinne sitä mentiin niitten kenkien kans. Vähän huonosti naisia kohdeltiin, miehille oli hoidettu sinne uudet daamit, norjalaiset daamit, niin. Ja pojat huusi, Hakulisen Veikko ja kaikki, että tulkaa tytöt tänne kun eihän ne tykänny niistä kun ei ne osannu kieltä puhua. No me päästiin sitte poikien kanssa, mutta pojat vietiin sinne ja meille sanottiin että tulkaa!"*

Mikä johtajilla oli taka-ajatuksena, kun eivät huolehtineet naisista, vaan antoivat heidän selviytyä omin voimin? Halusivatko he kenties testata naisia. Vai oliko asia yksinkertaisesti niin, että naisten oli opittava selviytymään - heille ei anneta mitään ilmaiseksi, heitä ei ryhdytä hoivaamaan. Naiset eivät saa mitään erikoisoikeuksia tai -kohtelua vain siksi, että he ovat naisia. Urheilukentillä vallitsevat samat säännöt niin naisille kuin miehillekin. Vastakohtana johtajien välinpitämättömälle käytökselle oli kuitenkin mieshiihtäjien ystävällinen ja toverillinen suhtautuminen naisihiihtäjiin.

Ehkä miesten mielestä myös se, että naisista ei huolehdittu ja miehistä huolehdittiin, oli heille itsestäänselvyys. Mielestäni se heijastaa naisten alisteista asemaa – naisia pidettiin niin sanotusti toisen luokan kansalaisina. Myös naisten kotiäidin ja kotihengittären roolilla saattoi olla vaikutuksensa. Eiväthän naiset normaalitikaan juhlineet tai käyttäneet alkoholia – eiväthän naiset juoneet kotonakaan, miksi sitten kisoissa... Edelleenkin pätee sama johtopäätös; naisten on ponnisteltava tuplasti enemmän saadakseen samanlaisen kohtelun kuin miehet ja vie aina oman aikansa, ennen kuin entiset miesten ”jutut” hyväksytään naisille vallan luonnollisina asioina.

Myös Helena koki ongelmallisena sen, että naisista ei huolehdittu samalla tavalla kuin miehistä. Esimerkiksi kisamatkojen välinehuolto ja suksien voitelu oli vähän sitä sun tätä:

H - *"Naiset tarvihti enemmän huolenpitoa, tottakai naiset tarvihti. Miehet pystyi yksinkin, mutta naiset ois tarvinnu huoltua enemmän. Mutta sitten hyväksyttiin nämä aviopuolisot mukkaan voitelemmaan, ei se oikeestaan muuten ois onnistunu hiihtopuolella, se välinehuolto. Tottakai me voijeltiin ite sukset aina, mutta jos ne ois joutunut voitelemaan sielä kilpailupaikalla, niin en usko että ois onnistuttu... että kyllä se suurin apu oli että sielä oli oma voitelija mukana. Mää ensimmäiset kisat kävin Renoblessa -68 ja silloin oli ihan retuperällä vielä tämä voitelusysteemi, että ei tienny kelle sukset antaa, kuka ne voitelee. Miehet osas enemmän ite panna voietta. Teuvokin oli jo -76 ite mukana, niin se kävi voitelemassa ja pysty luottamaan siihen ja varsinkin jos vielä sattuu voitelukelejä, pakkaskelejä. Kyllähän tässäkin sitte tuli parannusta myöhemmin, alettiin kiinnittää huomiota tähän voiteluun paljon enemmän..."*

Lydian ja Helenan puheesta heijastuu, kuinka naishihtäjät jätettiin urheilumaailmassa vähemmälle huomiolle ja huolenpidolle. Naisurheilun voimistamisen kautta alkoi naisten asema kuitenkin pikkuhiljaa nostaa päätään. Tähän vaikutti myös yhteiskunnan samanaikainen nopea teollistuminen ja kaupungistuminen, joka mahdollisti naisten rynnistämisen kodin suojista työmaailmaan miehen rinnalle.

7.2 Naisurheilun kontrolli

L - *"Näin se oli, että miehet piti itsestään selvänä siihen aikaan, että maailma on heidän. Otettiin liittovaltuustoon ihmisiä mutta siellä oli vaan yks nainen, ei sinne enempää otettu. Eikä taida tänä päivänä olla ku yks, hiihtoliiton liittovaltuustossa. Johtokuntaan otettiin aina yks nainen... Kyllä miehen mielipiteelle annettiin paljon enemmän arvoa. Mutta sitten kun minäkin olin liittovaltuustossa asiantuntijana, alettiin jo kuuntelemaan naisia, että minkälaisia lajeja otetaan tai muuta. Ennenhän ne vaan määräs, että tosta viis kilometriä, ei ne mitään enempää jaksa."*

Urheiluorganisaation sekä kansainvälisen urheilupolitiikan voidaan sanoa olevan suurelta osin miesten käsissä. Esimerkiksi vuonna 1984 Kansainväliseen Olympiakomiteaan kuului 86 miestä sekä kolme naista, ensimmäisen naisen, Pirjo

Hägmannin, tultua valituksi vasta 1981. Miesten kontrollia osoittaa myös selvästi naisten alhainen osallistuminen olympialaisiin, vaikka naisille tarkoitettujen lajien lukumäärä kasvaakin jatkuvasti. Ei kuitenkaan riitä, että naisten osuus pelkästään urheilun taisteluareenoilla kasvaa, vaan on saatava aikaan oleellinen kasvojen kohennus myöskin urheilun organisatorisella ja hallinnollisella puolella (Tallberg 1985, 66).

Mutta ovatko naiset sitten haluttomia osallistumaan urheilun järjestötoimintaan? Keski-suomalaisen artikkelissa ”Liikunnan tasa-arvotyössä riittää vielä tekemistä” kirjoitettiin, että mitä korkeampi taso urheilun päätöksenteossa on kyseessä, sitä vähemmän naisia on päättämässä. Vuonna 1999 tehdyn kyselyn mukaan liikuntajärjestöjen harrastajista 43 prosenttia on naisia. Sen sijaan järjestöjen hallituksissa naisia on vain 30 prosenttia ja puheenjohtajistossa ainoastaan 23 prosenttia. (Keski-suomalainen 8.6.2000.) Vai onko kyse taas miehisestä kontrollista, maskuliinisen ylivoiman säilyttämisestä...

Olen itsekin joutunut miesten kontrollin törmäyskurssille urheilun organisatorisella puolella; Kalajoella oli syyskuussa Koululiikuntaliiton Suomen mestaruus –kilpailut, joissa nuoret kilvoittelivat rehdisti eri yleisurheilulajien parissa. Kisavalmistelussa kullekin urheilulajille nimitettiin lajijohtaja, joka kokosi omalle suorituspaikalleen noin kymmenhenkisen toimitsijaporukan. Yllätys, kaikki lajijohtajat olivat miehiä, lukuun ottamatta keihäänheittoa, jossa arvoasteikon ylimpänä koreili minun nimeni – kiitos isälleni, joka uskalsi antaa vastuuta ja luottoa tyttärelleen. Olin kuitenkin huomaavinani miesten puolelta joitakin epäileviä katseita: ”noinkohan tyttönen selviää tehtävästä kunnialla...” Ja minähän päätin että selviän! Ja tässä sitä ollaan – kaikin puolin onnistuneita SM-kisoja kokeneempana. Kyllähän miehet neuvoivat ja antoivat vinkkejä, mutta olin silti aistivinani heidän eleistään tiettyä ”isällisyyttä”, onneksi kuitenkin vain harvojen ja valittujen. Toisaalta voi olla, että maaseutu on kaupunkeja niin sanotusti hidasliikkeisempi, jolloin vanhojen asenteiden muuttuminen vie oman aikansa. Näyttää kuitenkin siltä, että edelleen elää jossain määrin myytti, jonka mukaan naiset eivät sovellu tai eivät pärjää tehtävissä, joissa tarvitaan muun muassa auktoriteettia, vastuunottoa ja kykyä tehdä päätöksiä. Joillekin miehille (miksi ei myös naisille) nainen pomona näyttää aiheuttavan vielä tänäkin päivänä, vanhaa sanontaa lainatakseni, itkua ja hammasten kivistystä.

Kommentaattorit, poliitikot ja liikemiehet, jotka ovat vastuussa urheilua koskevista päätöksistä sekä sponsoreista, ovat pääasiassa miehiä. Miehet kehystävät ympäristön haluamiinsa raameihin, jossa naisten urheilun on lupa elää. Naiset joutuvat tyytymään huonompaan rahoitukseen ja välineisiin, sovittuihin peli- ja harjoitusaikoihin, heillä on surkeammat yhteydet mediaan, sponsoreihin, harjoittelutiloihin sekä valmentajiin. Miehekkäät arvot hallitsevat edelleen kilpaurheilun maailmassa ja koko huippu-urheilun järjestelmä onkin edelleen virkailijoita, valmentajia ja johtajia myöten miesvaltainen (Vikander 1997, 10.13).

Urheilun modernisaatioprosessi näyttää olevan miesjohtoinen projekti, jossa miehet hallitsevat urheilun kaikkia tasoja: miehet ovat luoneet urheilun miehille. Olofsson, tutkiessaan naisten paikkaa kilpaurheilussa, toteaaakin urheilun olevan enemmän miesten liikuntaa kuin yleistä liikuntaa. Miehet ovat johdossa halliten naisia ja heidän aktiviteettejään sekä määrittäen oikean käyttäytymisen urheilussa. Ei ole olemassa naisurheilua vaan ainoastaan naisosallistujia miesten urheilussa. (Hovden 1993, 85.) Voidaan sanoa, että naisten mukaantulo kilpaurheiluun on tapahtunut vain muodollisen tasa-arvon nimissä. Tarvittiinhan naisia tuomaan lisää pisteitä Suomen kaltaiselle hiihtomaalle.

Peilasivatko 1950-luvun hiihtokilpailujen palkintojenjakotilaisuudet naisten alisteista asemaa? Entä mikä oli tilanne noustaessa 1970-luvun palkintokorokkeelle? Ovatko asiat muuttuneet naisille tasa-arvoisempaan suuntaan vai olivatko miehet vielä arvoasteikolla naisia ylempänä:

L - "Kyllä se oli mejän aikana koko ajan varmasti niin, että naiset otettiin sinne kun oli pakko ottaa mukaan ja tolla tavalla. Kyllä ne semmosia oli, että jos mies oli vaikka neljäs ja toinen mies oli samalla ajalla neljäs, niinku kerran pikamatkalla tapahtu. Niin naiselta otettiin se mikä oli ikkunassa, tusina hopeelusikoita, niin se otettiin ja annettiin sille miehelle. Naiselle annettiin vaan sitte tilalle joku pannupussi tai joku sellanen. Että näin se oli aina mies, nainen sai sitte tyytyä siihen. Ja monta muuta asiaa oli"

H - "Oli palkinnot aina huonommat naisilla. Voi sanoa yleensäkin, huonommat kuin miehillä. Kun miesten sarjassa oli palkintona esimerkiksi stereot, niin naisten paras sai lämpörullat! Siihen oppi, että eihän nainen voi saada semmosta

palkintoo kuin mies ja sitä aina aatteli, että jos nainen hiihtää viis kilometriä ja miehet viistoista, jos se silläkin, mutta että näin se on. En sitte tiijä miten tänä päivänä ollaan menty eteenpäin... ainakin jonkunmoinen ero siinä on säilyny. Nykyään kun ne rahalla palakihtee niin tuskinpa ne naisilla on ihan samoja summia... en tiijä... ”

Niin Lydia kuin Helenakin kokivat, että naisen suoritusta ei arvostettu yhtä korkealle kuin miehen suoritusta. Naisten palkinnot olivat huonompia ja halvempia ja useimmiten naisen yhteiskunnalliselle roolille ominaisia, esimerkiksi juuri kodinhoitoon ja naisten ulkonäöllisiin seikkoihin liittyviä. Minut valtasi tunne, että parempien palkintojen antaminen naisille koettiin turhana. Naisurheilun heikon aseman takia naisilla ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin olla tyytyväisiä siihen mitä saivat. Jaanan tulkinta tuo tähän vääryyteen mielenkiintoisen näkökulman: kisajärjestäjät ehkä mieluummin vaihtoivat palkinnot, kuin olisivat kestäneet muiden arvostelua nostaessaan naisen arvokkaiden palkintojen avulla miehen yläpuolelle (Kari 2000, 52).

Tämän päivän hiihtoladuilla naisten ja miesten palkinnot ovat suurin piirtein samat. Eri urheilulajien välillä on kuitenkin eroja. Esimerkiksi tenniksessä on esitetty jopa lakkouhkauksia johtuen naisten pienemmistä palkinnoista. Ja taitaapa hiihdon sprinttimatkojenkin pienimmät palkintorahat olla naisille tarkoitettuja. Mutta eikö tämä eriarvoisuus näy myös yhteiskunnassa naisten ja miesten palkkapussien suuruudessa. Paljon on puhuttu varsinkin naisopettajien ja –hoitohenkilöstön pienemmistä palkoista miehiin verrattuna. Myös laajat taloustutkimukset osoittavat, että maapallon kokonaistyöajasta kaksi kolmasosaa on naisten kontolla, mutta tuloista vain 10 prosenttia päätyy naisten palkkapusseihin. Sukupuolesta johtuva naisten epäoikeudenmukainen kohtelu onkin ainakin länsimaissa joutunut viime aikoina suurennuslasin alle. (Morris 1997, 228.)

Miehet ovat tuhlanneet paljon aikaa ja vaivaa selittääkseen, miksi naiset eivät voi koskaan kilpailla voimaa ja nopeutta vaativissa miesten lajeissa. Jos ja kun naisurheilijat selviytyvät maskuliinisista määritelmistä sekä miehisestä kontrollista ja menestyvät miesten lajeissa, heidät jätetään lähes kokonaan huomioimatta ja unohdetaan. Varsinkin kestävyyttä vaativissa lajeissa, joissa naisten suoritukset ovat usein tasavertaisia miesten suorituksiin nähden, on naisten huomioimatta jättäminen yleistä (Bryson 1994, 54-55).

Naisten kipuaminen urheilusuorituksissa miesten tasolle, näkyy usein heidän urheilukokemuksiensa mustaamisena ja latistamisena miesten ja median taholta. Televisio mainostaa miesurheilun juhlaa ja kunniaa – naiset esiintyvät niin sanotusti ”takajoukkojen tukipilareina”, heijastaen naisstatuksen stereotyyppioita, kuten avioliittoa, perhettä ja äitiyttä. (Theberge 1994, 182-183.) Naisten menestyminen kestävyyslajeissa, samoin kuin muissakin lajeissa, haastaa stereotypian ”heikosta ja hauraasta naisesta” ja on maskuliinisen johtoaseman uhka. Tämä osoittaa, että urheilu ei vain edusta sukupuolista eriarvoisuutta vaan lisäksi myötävaikuttaa sen säilymiseen sosiaalisessa asetelmassa, mikä ylittää jopa urheilun rajat.

7.3 Vilppi ja vääritys

L - ”Päävalmentajakin teki sen, että pisti mielitettynsä voittamaan Salpausselällä, vaikka se hävis minulle ja sisarelleni. Kun se kaatu siinä mäen päällä ja luisu sieltä alas. Sanottiin vaan, että tippa on pudonnu sen tuloksen päälle ja sitä ei voida sanoa. Mulle tuli sanoon yks mies, että minä oon varma koska minä otin sen ajan. Että sinä voitit, Tyne hävis sulle neljä sekuntia ja Kerttu hävis kymmenen. Nainen, en minä menny valittaan, mitä tuommosista, mä en koskaan valittanu mistään, niin en menny.”

→ *Miksi et valittanut?*

L - ”No kato, naiset oli semmoseks alistettu ja sitte sitä ei ymmärtänykkään että kelle mää menisin puhuun koska se mies ei menny vaan muille sano. Se vaan sano, että menet sinä. Mää sanoin et en minä sitä aikaa ottamu, minähän hiihdin! Hän otti ajan ja hyvä ajanottaja olikin. Olis menny sanoon lehtimiehille, siitä se olis lähteny rullaamaan, ihan varmasti. Kerttu sano meille, että en tule ottamaan palkintoo, meni ensimmäisenä...”

Naiset näyttivät ottavan hymyissä suin ja hammasta purren vastaan kaiken sen, mitä miehet heidän eteensä lakaisivat. Eihän naisen sopinut kotonakaan liiemmästi valittaa tai tehdä itseään liian näkyväksi. Naisten yhteiskunnallinen, miehiä alisteisempi asema, oli luontevasti siirtynyt myös urheilukentille, naisten itsekin uskoessa olevansa miesten armoilla. Mutta ehkä naisten toiminta pitikin sisällään tiettyä viisautta – tavoitteitten edessä eli pyrkimyksissä tasa-arvoisempaan asemaan urheilukentillä, oli osattava olla

myös nöyrä. Tai niin kuin Jaana esittää saman ajatuksen: ”kun ensin päästään oven raosta sisään, voidaan sen jälkeen hivuttautua peremmälle (Kari 2000, 48).

L - ”Sitten on sattunu niinkin, että on voidellu väärin. Sama mies mun sisareni sukset voiteli väärin, että se hävis... se varmisti. Että kun joku miehistä meni sen viereen, että mitä sää tommosta laitot Tyynen suksen pohjaan, niin se oli vaan tiuskassu, että mitä se sulle kuuluu ja laittanu. Juu, tämmösiä on sattunut. Että kyllä se aina niin on ollu että se nainen on jääny näissä touhuissa toiseks.”

Mielestäni tämä ja edellinen tarina osoittavat, että jo naishiihdon alkuaikoina on ollut olemassa niin sanottu suosikkijärjestelmä, jonka nojalla miehet ovat häikäilemättä käyttäneet hyväkseen johtoasemaansa. Tuloksia on vääristelty ja suksia voideltu tahallaan väärin. Kilpailun rehellisyys ja reiluus ovat jo tässä vaiheessa saaneet uudet huonetoverit, epärehellisyyden ja vilpillisyyden. Myös Soulin olympialaisissa 1988 syyllistettiin vilppiin. Italialainen pituushyppääjä mitattiin naisten kisassa palkintopallille – tuulimittari sattui olemaan juuri sopivasti edessä. Urheilun moraalittomuus elää vielä tänäkin päivänä voimakkaana - vilppi, vääritys ja jopa rikollisuus ovat vallanneet huippu-urheilun maailmaa, jossa urheilutulosten keinotekoinen parantaminen ja lääkeaineiden väärinkäyttö eivät suinkaan ole vähäisimpiä urheilun moraaliongelmia (Itkonen 1992, 90). Sidneyn olympialaisten aikana ja tehostettujen testimenetelmien vuoksi olikin mielenkiintoista seurata, moniko urheilija sattui loukkaantumaan juuri sopivasti ennen kisoja.

Hyvin todellista on naisten saavutusten huomioimatta jättäminen suhteessa miesten saman arvoisiin saavutuksiin. Naisen ansiolistan täytyy olla pitempi ja koreampi ennen kuin hän yltää miehen kanssa edes samalle asteikolle:

H - ”Kyllä naisen täytyy olla miestä parempi ja voimakkaampi päästäkseen tasa-arvoisempaan asemaan. Minähän sanoin sillon 1978, kun minut valittiin vuoden urheilijaksi, että yhdellä mitalilla en ois päässy, jos ois vaan ollu maailmanmestaruus. Mutta mulla oli viestistä ja kaheltakymppiltä mitali. Oliko se lähinnä Vainion kans kun kilpailin sillon. Että ei ois päässy sillä jos mulla olis yksi mitali ollu ja miehellä yksi, niin sillonhan se olis ilman muuta voittanu. Mutta kyllä mä jo sillon sanoin niin, että ne vain usiammat riitti siihen. Ja kyllä se saattaa olla tänä päivänäkin vielä niin... melkein laji ku laji...”

Miesten suoritusten saama suurempi arvostus sekä naisten ja miesten tasa-arvon puute eli siis vielä 1970-luvun urheiluareenoilla. Vaikka Suomi saikin arvokkaan kultamitalinsa, oli silti merkitystä sillä, kuka mitalin isänmaalleen toi:

H - *"Ainahan ne miehet, vielä silloinkin, kuluki vähän leveempänä... että eihän me miehiin verrattuna tasavertaisia oltu. Mutta kultamitali mikä kultamitali niin se oli saavutettu silloin, oli se naisen tai miehen tuomana. Sehän vaan laskettiin että se oli sen maan arvonen laskettaessa mitaleja, mutta muutenhan se aina silloinkin tuntuu että kyllä se miesten mitali on kuitenkin vähän ylempänä..."*

8 KAUNIS JA NAISELLINEN NAINEN

L - "Että jälkeinpäin ku on kaikennäkösiä lukenokki noita, niin sieltä huomaa, että siinä oli matkan varrella sentään aika paljon polemiikkia... Monta kertaa oli lehdissäkin, että se naisellisuus häviää naisesta ku se urheilee..."

8.1 Nainenko työntää kuulaa

Tämän päivän modernissa yhteiskunnassa ruumis on sekä keskusta urheilijan suoritukselle, mutta omaa myös voimakkaan symbolisen merkityksen, ilmentäen keskeisiä sopimuksia, sääntöjä ja hierarkioita. Ruumis ei ole mitään mitä omistamme, vaan me itse olemme ruumiimme. Emme myöskään voi puhua sukupuolettomasta tai universaalista ruumiista, sillä ruumis on aina sukupuolitettu.

Soulin kesäolympialaisissa 1988, Florence Griffith-Joyner päihitti juoksullaan monet miessprintterit, paljastaen ja painottaen samalla voimakkaasti seksuaalisia ominaisuuksiaan sekä feminiinisyyttään. Puhtaaseen liikunnan riemuun on sekoittunut paljas pinta, seksuaalisuus sekä niin sanottu lihan himo: *"Väline on sanoma, Griffith-Joynerin vartalo seksisymboli. Naiskuulantyöntäjän suorituksiin emme halua samalla tavoin eläytyä. Hän ei edusta meille "naista", seksuaalista olentoa."* (Tuomi 1991, 24.)

L - "Mää oon kerran ollu yhdessä kokouksessa jossa yks nainen sano, että kyllä ei urheilu naiselle sovi. Että kyllä on hirveen näköstä ku nainen heittää kiekko ja työntää kuulaa. Hän on nähny, se sano sielä kokouksessa. No se sai kyllä vastustuksen sieltä miehistäkin, sai jo sillon. Mutta tavallinen kansa ajatteli tällai. Että se on ruman näköstä kun nainen riuhtoo. Että semmosta se oli. Sitä ihannoitiin niin kauheesti sitä kauneutta."

Yksi naisurheilun vastaisista keskeisimmistä argumenteista vetosi juuri esteettisyyteen. Naiset sopivat taitoluisteluun, voimisteluun ja tanssiin – naisille kuuluu vain kaunis suoritus. Tavallinen kansa oli sitä mieltä, että ponnistelu, hiki ja tuskan vääristämät kasvot eivät naisille sovi. Tahko Pihkalakin sanoi: *"Naisella ei ole lupa irvistää*

urheilusuorituksessa. Tyhjentävä irvistäminen näyttää olevan erikoisen varma sellaisten urheilujen tuntomerkki, jotka eivät sovellu naisille” (Wuolio 1996, 53). Hikinen, vankkarakenteinen ja lihaksikas nainen oli kauhistus ja hänen sopivuuttaan aviopuolisoksi ja kotiäidiksi epäiltiin. Keskustelu naisten ulkonäöstä oli aina läsnä, kun puhuttiin naisten urheilullisista saavutuksista. (Hakulinen 1996, 11.) Naisten kauneuteen ja ulkonäköön kiinnitettiin huomiota myös kauneuskilpailuissa, jotka olivat tietyllä tavalla verrattavissa urheilukilpailuihin. Ester Toivonen vahvisti kansakunnan identiteettiä ja vei Suomea maailmankartalle siinä kuin Hannes Kolehmainen ja Paavo Nurminen. (Laine 1992, 211.) Naisten kauneusihanne leimasi koko yhteiskuntaa ja vallitsevaa kulttuuria.

Kuinka paljon estetiikan, kauneuden ja sulouden takana oli kuitenkin kysymys aivan muusta? Esteettisyyttä korostaessa tavallinen kansa ja varsinkin miehet vain halusivat naisten olevan kauniita, että heitä olisi mukavampi katsella. Naiset haluttiin nähdä vain miehisen katseen kohteina. Naiset varsinaisina toimijoina, itsenäisinä ponnistelijoina ja omaa taisteluaan käyvinä, oli ihmisille kauhistus. (Ojanen 1992, 165.) Myös Ivar Wilskman totesi 1928 Kisakentässä seuraavaa: *”Kun Työväen Urheiluliiton järjestämässä kilpailuissa olen nähnyt naisten puolialastomina, hikisinä ja rasittuneen näköisinä loikkailevan, heittävän, pahasti irvistellen juoksevan ja miesten tavoin liikkuvan, niin näky ei ole pienimmässäkään määrin minulle tuottanut esteettistä nautintoa – päinvastoin”* (Hakulinen 1996, 12). Tavallisten naisten osalta voisi olla mahdollista, että mukana oli myös jonkin verran kateutta - ehkä he olisivat itsekin halunneet olla mukana horjuttamassa miesten valtakulttuuria.

Ja tekiväthän maaseudun naiset päivittäin raskaita töitä, miesten töitä. Se hyväksyttiin, että kotitöiden ja lapsenhoidon lisäksi nainen teki peltotöitä ja hoiti karjaa, se oli luonnollista. Sen sijaan urheilulajit, jotka vaativat voimaa, tehoa ja kestävyyttä, olivat naisen luonnolle ja ruumiille sopimattomia. Myös tulosurheiluun kuuluvaa hiihtoa, pidettiin aluksi naiselle luonnottomana. Tätä samaa kuvaa myös se, kuinka voimistelun uranuurtajat 1900-luvun alussa miettivät, miten paljon voimaa naisten voimisteluliikkeissä sai olla – samaan aikaan työläisakat olivat tiilenkantajina (Nykänen 1996, 7). Miten sitten oli 1970-luvulla ja miten on tänä päivänä - ovatko ihmisten

asenteet muuttuneet naisten ja miesten urheilussa tasa-arvoisemmaksi? Sopivatko nyrkkeily, paini, mäkihyppy tai ralliautoilu nykypäivän naiselle?

H - *"No kyllä mun mielestä siitä on puhuttu aika paljon, puhuttiin aina, koko urheilu-uran aikana ja vieläkihän sitä aina. Minusta siihen on kuitenkin sillä lailla sopeutunut kaikki, että nyt on tullut jo kaikkia uusia lajeja. Ennen tuntu, että eihän moukari sovi naisille ja nyt ne heittää moukariakin... Hiihto sopi naisille – ei koskaan puhuttu että ei sopisi... oli suomalaisten paljon harrastama laji... kaikki suomalaiset oli hyväksynyt hiihdon. Mutta sitten kuulantyyönöt, moukarit ja tämmöset naiselle, kun nähtiin se nainen kato vähän tuhtina, niin se ei enää ollu niin kaunista ja naisellista. Että kyllä niistä puhuttiin aina, että ei oikein naisen laji ollut... mutta kyllä ne kuitenkin on sopeutunut aina... Niinku kuulantyyöntökin tai moukarin heitto, siinä kuvitellaan että pitää olla semmonen lihava ja painava ja tällalailla. Se ei oo enää niin naisellista, se ei oo niin kaunista..."*

Hiihto oli 1970-luvulla jo vakiinnuttanut asemansa koko kansan liikuntamuotona. Lajina, joka toi Suomelle mainetta ja kunniaa, mitä hiljainen kansakuntamme salaa janosi. Sen sijaan naisten moukarinheitto kuulosti kansan korvissa uskomattomalta, sehän oli isokokoisten miesten laji. Tänä päivänä naiset viskovat moukaria siinä kuin miehetkin ja ehkä kymmenen vuoden päästä suomalainen nainen painimatolla, hikisenä ja irvistävänä, on jo luonnollinen näky...

Japanissa ja Yhdysvalloissa naiset ovat urheilun saralla jo ujuttautumassa sisäradalle painin ja nyrkkeilyn muodossa. Japanissa naisten ammattipaini on tullut suorastaan muotiin ja yhteiskunnan uusi heijastus on "viehättävä mutta kova, yhä vapaampi nuori japanitar". Ja yleisössä ei suinkaan ole yksinomaan miehiä, vaan yhä enemmän naisia, jotka hurraavat voittoisille sankarittarilleen. Yhdysvalloissa naisten nyrkkeily on jo melko tavallista. Sen sijaan eurooppalaiset nyrkkeilyviranomaiset eivät vielä salli naisten osallistua miehisiin tapahtumiin. Naisnyrkkeilyn vastustajat ja puolustajat vetoavatkin seuraaviin argumentteihin: Naisilla on kevyempi luusto ja herkempi iho – mutta eiväthän naiset lyö yhtä lujaa kuin miehet. Naisten rinnat voivat vahingoittua iskuista – mutta eihän tyrmäminen niin onnistu ja ainahan on keksitty rintasuojukset. Viimeinen argumentti koskee nyrkkeilyn epämaisellisuutta, mikä sekkin on puhtaasti mielipidekysymys. Ei missään ole määritelty, että lyöminen olisi sukupuoleen sidoksissa oleva toimi – se liittyy puhtaasti sosiaalisiin määritelmiin, joihin me naiset haluamme muutoksen. (Morris 1997, 228-232.)

8.2 Samoissa vaatteissa

L - *"Ja eihän meille hommattu vaatteitakaan, semmosia naisellisia mitään. Eihän siihen aikaan sukkahousuja ollu, mutta oishan esimerkiksi trikoosta voitu teettää mitä vaan. Mutta ei. Meilloli miesten kalsarit ja ihopaita ja sitte hiihtopuku, semmonen kun miehilläkin. Sieltä pistettiin semmonen kuminauha täältä alta näin kun miehillä täyty suojata tämä edusta, meille laitettiin samalla lailla. Meilloli ihan samanlaiset vaatteet. Ja sitten rukkaset ja mäkimiesten v-aukkoinen villapaita. Että ei naisille annettu oikeen vaatteita ollenkaan. Ainoa minkä me saatiin, niin sitte Olympialaisiin kävelypuku. Ja saatiin kyllä valita semmonen paita ja pikkupöksyt. Mutta noin, ei mitään erikoisen naisellista. Ja sitte oli semmonen pyjama niinku miehilläkin – eihän nyt kukaan varmasti kotonansa ollessa pitänyt miesten aluvaatteita, mutta me pidettiin, ku ei olle muitakaan. Ja sitten kun tää lappalaislikka istu haarat levällään, niinku lappalainen istuu näin, tuli Sinkkosen Aulis ovesta sisään ja meinas nauruunsa kuolla ku sil oli miesten aluskalsarit. Ei pojat sitä tienny!"*

Pitkiä housuja pidettiin perinteisesti miehisenä vaatekappaleena ja 1920-luvulla naisten housujen käyttö luettiin yhdeksi naisten "miehistymispyrkimyksen" ilmentymäksi. Lehdissä julkaistiin pukeutumisohjeita, joilla yritettiin välttää urheilevien naisten herättämää pahennusta. Naisten hiihtoasu oli kuitenkin ongelmallinen, sillä pukeutumissääntöjen mukainen hameellinen hiihtoasu oli epäkäytännöllinen. Myös yleisurheilukentillä lyhyisiin housuihin, hihattomaan paitaan ja ilman sukkia piikkareihin pukeutunut nainen herätti kauhistausta. (Hakulinen 1996, 11-12.)

Pitkillä kynsillä ja hiuksilla symbolisoidaan voimaa, seksuaalisuutta sekä sukupuolista identiteettiä. Vaatteiden merkitys sukupuolen korostajana korostuu yleensä silloin, kun sukupuolten väliset rajat ovat rikkoontuneet luoden hämmennystä nais-mies – kategoriaan. Mielestäni tämä on hieman ristiriitaista: jos kaikki halusivat naisten olevan naisellisia, miksi naishihtäjille sitten annettiin miesten vaatteet? Mielestäni myös tämä heijastaa naisten aliarvostettua ja alisteista asemaa. Näkivätkö miehet naishihtoon niin vähäpätöisenä ja merkityksettömänä asiana, välttämättömänä pahana, että eivät edes vaatteiden hankkimisella osoittaneet huomiota ja kiinnostusta naishihtoa kohtaan. Vai oliko miehillä se ajatus, että jos naiset haluavat osallistua miesten lajeihin ja tunkeutua miesten maailmaan, pelatkoon samoilla säännöillä. Eivät naiset kuitenkaan kauan jaksaa olla innostuneita – huomaavat pian itsekin, että fyysisesti raskas hiihto on vain miehille tarkoitettu...

1960-luvulla moraalista närkästystä herätti se, että naisten ja miesten väliset perinteiset erot alkoivat hämärtyä. Unisex-pukeutuminen ja androgynia kuuluivat muotimaailman virtauksiin ja miesten pitkät tukat herättivät pahennusta. Yhteisössä heräsi huoli, miten patriarkaatti uusiutuu jos mies muuttuu feminiinisemmäksi ja nainen maskuliinisemmäksi? Entä miten isänvaltainen järjestys siirtyy seuraavalle sukupolvelle? (Sutinen 1996, 82.) Ehkä tämä ja miesten muodin mullistava hippimuoti vaikuttivat naisten ja miesten vaatetuksen samanlaistumiseen sekä kulttuurissa vallinneiden erojen kaventumiseen.

1970-luvulle tultaessa oli jo ihan luonnollista, että naisilla ja miehillä oli samanlaiset hiihtopuvut. Ja kansainvälisille kilpailuareenoillehan naiset saivat hienoja vaatteita, olympia-asuja ja edustuspukuja. Joskus annettiin mukaan alusvaatteitakin. Yllättävää ja jotenkin hauskaa oli se, että yhteiskunnassa vallitseva muoti hakeutui myös hiihtoladuille. Tottahan toki hiihtäjätöriemme tuli edustaa Suomen maata suloisina ja punaposkisina. Kieltämättä mieleeni tulee kuitenkin ajatus, että ehkäpä tämän takana oli myös jonkinlainen ajatus naisen naisellisuuden niin sanotusta ylikorostamisesta:

H - *"Mehän saatiin ihan –72 Sapporoon kaikki peruukitkin, silloin oli peruukit muotia. Käytettiin kaikkia lisälettejä ja muuta... mekin Sapporossa käytiin kuule siellä diskossa tanssimassa ja pantiin peruukit päähän. Hiihtäessä ei kuitenkaan ollut päässä..."*

Ja yrittiväthän miehet joku aika sitten saada naishiihtäjät pukeutumaan hameisiin. Mikähän tässä oli taka-ajatuksena? Yrittivätkö miehet näin saada sukupuoliset rajat selvemmiksi, että ketkä nyt oikein ovat naisia ja ketkä miehiä. Nykyajan naishiihtäjähän ei enää ulkonäöltään paljon eroa mieshiihtäjistä lihaksikkaine jalkoineen ja käsineen sekä hyvinkehittyneine rinta- ja selkälihaksineen. Tai ehkä kysymys oli päinvastoin naishiihdon imagon nostamisesta, mikä ei sitten lopulta miellyttänyt ketään. Oli tarkoitus mikä tahansa, oli tämä mielestäni taas yksi, onneksi epäonnistunut, yritys naisen alistamiseksi miehisen kontrollin alle.

Mutta kyllä joukkoon mahtuu kummelluksia ja hauskoja juttujakin...

L - *"Sekin oli sitten, että kaikessa aina täyty aatella, mitä ennen kaikkea miehet aatteli. Ja määhiihdin sitte kerran Ounasvaaralla ja kun mä olin ottanu*

semmoset rintaliivit, jotka oli semmosta muotia tietysti ja niissä oli hakanen edessä ja takana... ja ne katkeski yhtäkkiä kilpahiihdossa. Ja kun mää lasken sieltä seitsemän ja puolen kilometrin päästä siihen aukealle ihmisten eteen, niin se keikku mun sauvani kärjessä, se rintaliivi ja kansa huusi että Widemanilla on sauva rikki, antakaa sille uus sauva. Ja mää katson niin ne on mun rintaliivit. Mää meinasin pyörtyä! Mulla oli vielä alitajunnassa koko ajan se, että ei mies saa nähdä tommosia! Niin, se oli ennenvanhaan tämmöstä. Että noin, ei ne huomannu sitä, sinne se putos ja jäi, en tiijä kuka sen korjas... Mun ystäväni Ingrid vielä, Ruotsista niin, kirjotti mun päiväkirjaan sitte ja piirsi oikeen, kuinka se rintaliivi lentää. Se on mulla oikeen kirjoissa, että se on totta..."

Tätä tarinaa lukiessani mieleeni tuli ensimmäisenä sana häveliäisyys. Siihen aikaan, niin miesten kuin naistenkaan mielestä, ei miesten ollut soveliasta nähdä naisten rintaliivejä. Myös muissa urheilulajeissa paljasta ihoa pyrittiin peittämään nykyistä enemmän. Naisten uimapuvussa täytyi olla puntti, mikä on nykyäänkin tullut uudestaan muotiin. Tenniksessä naispelaajilla oli nykyistä pitempi hame ja yleisurheilussa ei suvaittu paljaita jalkoja, käsivarsia ja nilkkoja. Tämän päivän urheilukentillä pikemminkin näytetään ihoa ja paljasta pintaa. Esimerkiksi yleisurheilussa, kilpatanssissa ja kilpa-aerobicissa esitellään yleisölle toinen toistaan pienempiä ja eriskummallisempia vaatteita. Ei ole sattumaa, että jääkiekkjoukkue myy mainostilaa sepaluksensa ympäriltä ja on luonnollista, että punttisalille haetaan rusketusta solariumeista – kehon pitää näkyä (Tuomi 1991, 24).

8.3 Kaunis nainen

Naisurheilijoiden kauppa- ja mainosarvo on vielä tänäkin päivänä alhaisempi kuin mieskollegoiden. Seksuaalisuuttaan sekä naisista olemustaan painottaen naisurheilijoilla on mahdollisuus nostaa suosiotaan ja kauppa-arvoaan. Siisti pukeutuminen, hyvä ryhti, kammattu tukka, punaiset posket sekä hymyilevät kasvot ovat toimineet ”naisisina valttikortteina” aina naisurheilun alkutaipaleelta asti. Totuus on, että naisurheilijalta täytyy löytyä niin sanottuja lisäominaisuuksia selviytyäkseen modernin urheilukulttuurin vaatimuksista ja normeista. Vahvuuden, nopeuden ja siisteyden lisäksi heidän täytyy olla kauniita, mikä heijastaa naisten edelleenkin alisteista asemaa sekä

miesten sosiaalista kontrollia. Kauneuden, viehättävyyden ja seksuaalisuuden odotukset eivät muodosta uutta käsitystä naiseudesta, vaan päinvastoin, toimivat tehokkaana poliittisena aseena naisten urheiluareenalla etenemistä hidastaen.

Punaiset posket ja hymyilevät kasvot toimivat avaimina sen ajan yhteiskunnan moniin oviin. Esimerkiksi vielä 1960-luvulla naisnäyttelijät esiteltiin yleisölle tuoreina filmikasvoina, joiden ulkonäkö oli keskeinen kysymys. Tämä sukupuoliero tulee esille Mikko Niskasen muistellessa 'Käpy selän alla' -elokuvaa. Kirsti Wallasvaarasta hän sanoi: *"filmillä hänen kasvonsa osoittautuivat erittäin kauniiksi, kuvauksellisiksi"*. Ja osan hän sai ehdoilla: *"tukka vaaleaksi ja hymykielto koko elokuvan ajaksi"*. Miesnäyttelijöihin sen sijaan liitettiin intellektualismi tai heidät kytkettiin veljellisiin juopottelutarinoihin. (Koivunen 1996, 67.)

1960-luvun naisasialiikkeen nousun myötä maailma tasa-arvoistui ja naisten oikeuksia kirjattiin lakeihin ja säädöksiin. Seksuaalinen vapautuminen aikaansai naisten seksuaalisuuden kaupallisen käytön lisääntymisen: kulutushyödykkeitä mainostettiin seksin ja erotisoidun ruumiin avulla. Pornografiset keinot laillistuivat yhdistyen usein juuri naisen esineellistämiseen ja alentamiseen. Sen sijaan miehen seksuaalisuutta ja sen esittämistä suojeltiin: vain naisen seksuaalisuus on tarkoitettu katsottavaksi – jo miehen luontainen aktiivisuus on ristiriidassa passiivisen poseeraamisen kanssa. Miehen kuvat pyrkivät symbolisoimaan hänen asemaansa patriarkalisessa järjestyksessä, miehen objektiluonnetta ei edes vilautettu. Patriarkalaisen kuvaston tehtävänä olikin suojella miestä ja hänen valtaansa ja hallita naista ja hänen seksuaalisuuttaan. Ja vaikka tänä päivänä myös miehen ruumis on riisuttu alasti katseiden ja halujen kohteeksi, on selvää, että ruumiinkuvan esittäminen ei merkitse naisille ja miehille samaa asiaa. *"Mies on ruumiinkuvansa yläpuolella: ruumiinkuva ei määrittele sitä, mitä mies on eikä se vaikuta siihen, miltä miehestä tuntuu. Nainen on taas sitä, miltä näyttää ja kuinka hän itsensä pakatoi ja tarjoilee."* (Sutinen 1996, 81.)

L - "Naisenhan täytyy aina olla kaunis ja sulonen miehen silmissä. Oli niin huvittavaa kun siel sitte naiset yritti, yksi oli maalannu huulensa niin kamalasti ku se yritti olla nättiä. Ja kyllähän mekin heti oltiin laittamassa hiuksiamme ja kaikkia että... Oltiin vaan sen näkösiä ettei kukaan haukkunu että se oli hikinen ja kamalan näkönen ja muuten...Mutta jos nainen on huonokuntonen ja se

hiihtää kilpaa niin se on surkea näky että. Sen pitäis ollakin kunnossa ennen kuin tonne menee... ”

L - ”Ja sitte usein noi miehet vallankin kun ne yritti pitää siitä huolen, että naista heti pyyhittiin, ettei räkä vaan lentäny. Ja jossain vaiheessa ykski sano sillai naisesta, että ei se välittäny minkä näkönen nainen oli kun se hiihti. Se oli hikinen ja kauheen näkönen, se ei välittäny. Että siinä oli miehellä semmonen ajatus, että se ois saanu urheilla mutta se EI olis saanu olla hikinen, eikä muutenkaan semmonen... Että sen olis tarvinnu vaan aina olla siisti...”

Hikinen naishiihtäjä oli ainakin joidenkin miesten mielestä selvä merkki, että hiihto oli naiselle liian raskas ja vaativa urheilumuoto. Naisten tuli olla huoliteltuja ja sieviä niin kasvoiltaan kuin vaatetukseltaankin. Vain sitä kautta saatiin tavallisen kansan ja miesten asenteita ja ennakkoluuloja muutettua naishiihdon kannalta positiivisempaan suuntaan. Ihmiset huomasivat, etteivät naishiihtäjät eronneetkaan ulkonäöltään niin paljon tavallisen kansan naisista – eivät naishiihtäjät olleet sen isompia, karskimpia ja rumempia kuin muutkaan naiset.

Yksi Lydian kertoma tarina tuntuukin tässä valossa tarkasteltuna hieman ristiriitaiselta: Esikisoissa Lydia oli laittanut juhlapäivälliselle huulipunaa ja kynsilakkaa. Lydia kuvitteli olevansa fiksun näköinen, kun johtajien vaimotkin olivat oikein laitettuina, hienoissa vaatteissaan ja meikeissään. Lydiasta oli itsestään selvää, että juhliin laitetaan meikkiä. Mutta sen sijaan, että johtajat olisivat olleet hyvillään naisellisten piirteiden korostamisesta ja pyrkimyksestä olla kaunis ja huoliteltu, tokaisi matkanjohtaja tylästi: ”Onko sussa suu- ja sorkkatauti”. Lydia ei vastannut mitään. Hänestä tuntui kamalalta. Heijastaako tämä matkanjohtajan lausuma sitä, että naishiihtäjiä ei pidetty varsinaisina naisina. Kenties heillä ei ollut oikeutta meikata, niin kuin ”oikeilla” naisilla, kuten johtajien vaimoilla. Vai oliko tässä se tarkoitus, että naishiihtäjät eivät saaneet herättää liiaksi huomiota. Johtajat ja heidän vaimonsa saivat pröystäillä, mutta alaisten oli pysyttävä ruodussaan. Naishiihtäjien tuli olla siistejä ja huoliteltuja tyttöjä, mutta he eivät saaneet olla naisellisia...

Näistä muistoista tulee voimakkaasti esiin se, kuinka Lydia tunnisti naishiihdon huteran aseman. Hän kantoi huolta naishiihtäjien ulkonäöstä ja halusi olla esimerkkinä muille. Tässä suhteessa minun ja Jaanan tulkinnat ovat yhteneväisiä: Naishiihdon kehittyminen

oli Lydian mielestä mahdollista vain naisten omalla työllä ja valmistautumisella. Ulkonäöstä oli huolehdittava, jotta naishiihtoa ei moitittaisi ja naisia ajettaisi laduilta pois. Huonokuntoisten naisten päästäminen kilpaladuille oli Lydian mielestä uhka naishiihdon kehittymiselle. Räjähäneen näköinen naishiihtäjä leimattiin helposti rumaksi tai miehiseksi.

Jaanan mielenkiintoinen näkökulma siihen, miksi Lydia huomioi tarkasti naishiihtäjien naisellisuuteen kohdistuneet huomautukset oli se, että Lydia itse työskenteli naisellisuutta korostavassa työssään konttorineitinä, samalla kilpaillessaan miehisessä urheilumaailmassa (Kari 2000, 49). Myös se, että vanhanajan äiti kasvatti tyttärensä perinteiseen naisen rooliin, aiheutti ristiriitaa vallitsevan naiseuskäsityksen ja miehisenä esiintyvän kilpaurheilun välillä (Kari 2000, 70).

Vaikka hiihtoa pidettiin vielä 1950-luvulla yleisesti naisille liian raskaana, kirjoitettiin kuitenkin Oslon Olympialaisten jälkeen lehdissä siitä, kuinka naisten hiihtäminen näytti niin vaivattomalta – kerrassaan kauniilta. Naishiihtäjät saivat mahdollisuuden todistaa naisellisuutensa koko maailmalle:

”Kuudentena matkaan lähteneenä Lydia Wideman oli ohittanut kilpasisarensa ja tuli erittäin hyvässä kunnossa ollen ja jälleen miesmäisen loistavalla tyylillä sauvoen maaliin, jossa kameroiden raksahduksista ei tahtonut tulla loppua.”

”Heidän maaliinsaapumisensa oli edelleen yhtä oivaa naisten hiihdon mainosta, sillä tyylikästä vuorotahtia he jokainen kiersivät hevosenkengän päähän ja jatkoivat siitä voimakasta, mutta naisellisen teennäistä tasatahtia eikä heistä ainoakaan maaliin tullessaan ollut väsyneen näköinen. ”Epänaisellinen” lienee kilpailun vastustajilla ollut vahvimpana tukena väitteissään, vaan suomalaiset sauvoivat maaliin punaposkisina, heleinä ja hymyilevinä. Kannatti suomalaisen miehen niinä hetkinä ylpeillä maansa tyttärinä!”

Ja onhan siinä sekin, että mitä näyttävämpi ja esiintymistaitoisempi naishiihtäjä oli, niin sitä helpommin hän pääsi lehtiin, sai huomiota ja niin edelleen. Tänä päivänäkin niin sanotusti mediasuosittu nais- ja miesurheilijat pääsevät muita useammin uutisotsikoihin, lehtien sivuille ja kymppiuutisten urheiluruutuun.

L - *”Mää menin Evilään kerran ja sielä oli sitte näitä nappuloita näin. Niin yks*

pieni poika sano siellä, se tuli lehteenkin, että ei se ookkaan ruma, se on aika hyvännäköne. Niin tästä sen näkee, että jo pienestä asti nämä kakslahkeiset aattelee naisesta sillä tavalla, että aina pitää olla kaunis ja hyvännäkönen.”

Jo pienestä pitäen tyttölapsille annettiin nukkeja ja liian rajun leikin sekä kisailun estäviä röyhelöhameita. Pojat sen sijaan leikkivät autoilla ja pyssyillä ja kiipesivät puissa likaisiin lappuhaalareihinsa sonnustautuneena. Ympäristö ja koko yhteiskunta vaatii lapselta tiettyjen sukupuolisten normien ja odotusten täyttämistä. Naisen rooli on olla kaunis ja myötäilevä, miehen ollessa niin henkisesti kuin fyysisestikin voimakas. Tänä päivänä vanhemmat ja yhteiskunta suhtautuvat kuitenkin lähes samalla tavalla niin tyttöjen kuin poikienkin harrastuksiin ja urheilemiseen. Muistosta käy kuitenkin ilmi, kuinka jo pienen pojan päähän oli tiukkaan iskostunut se tosiasia, että tytön ja naisen on oltava hyvännäköinen. Toisaalta jo pieni poika oli oppinut luulemaan, että hiihtävä nainen on automaattisesti ruma. Raskaita urheilulajeja harrastavat naiset olivat yhteiskunnassa ja kulttuurissa vallitsevien arvojen, asenteiden ja normien mukaan miesmäisiä.

Asenteet naisurheilua kohtaan ovat vuosien saatossa muuttuneet positiivisempaan suuntaan ja tämän päivän nainen kelpaa myös useisiin perinteisesti miehelle kuuluviin tehtäviin ja rooleihin. Nykyään nainen nähdään muunakin kuin vain kauniina...

L - ”Kyllä ne silti hyvät vaatteet oli vaikka ne samat oliko. Kyllähän se nykyäänki on aika pitkälti samanlaista. Mutta noin, en minä usko että nyt enää puhutaan niin paljon siitä, että kuinka kaunis se nainen oli. Lehdistöhän se yrittää aina saada kauniimman jostakin mutta noin... Ei se ole enää niin voimakasta sillä tavalla, nyt hyväksytään nainen tyylikkäänä ja sillai erikoisena paljon enempi kuin semmosena kauniina nukkemaisena että... Niin, kaikki muuttuu.”

9 LÄÄKETIETEEN PAINAVA SANA

9.1 Naisten kilpaurheilua vastaan

Keskustelu kilpaurheilun sopivuudesta naisille kävi kiivaana 1920-luvun lopulla. Vastustajien mielestä naisten kilpaurheilu oli vastoin luonnon lakeja ja he hakivatkin tukea mielipiteilleen lääkäreiltä ja tiedemiehiltä, jotka pitivät urheilua naisille epäsopivana ja siveettömänä. Väitettiin, että urheilu vaaransi heikomman sukupuolen terveyden ja asetti naisellisuuden koetukselle. Uskottiin, että naisten miehiset ominaisuudet korostuivat ja vahingoittivat heidän sukupuolisuuttaan. Jopa epäiltiin, voiko urheileva nainen synnyttää lapsen – olihan äitiys naisen tärkein tehtävä. Naisen tehtävää synnyttäjänä, äitinä ja kasvattajana korostettiin ja miehille tarkoitettuja harjoituksia kehoitettiin välttämään: *”Jos nainen miehistyy, voi hänen erikoisnaisellinen kykynsä hävitä, eikä hän siten enää ole sopiva äitiyteen, josta kansan turvallisuus riippuu”* (Hakulinen 1996, 13.) Dr. Donald Laird (1936) kirjoittaa, että naisten lihaskehitys häiritsee äitiyttä ja että naisilla on tarpeeksi lihasta ja hengityselinten voimaa jo tavallisten kotitöiden ansiosta. Kevyt toimisto- ja tehdastyö on sallittua, mutta miesten tulisi pitää naiset poissa vähänkään raskaammista tehtävistä. (Lenskyj 1986, 39.)

1970- luvulle tultaessa ei enää niinkään puhuttu kilpailemisen sopivuudesta naiselle:

H - *”Ei puhuttu että se ei sopis, mutta tottakai ajateltiin sitä, että kauhinaa ko siinä kuitenkin kovasti reenattiin, että mitähän se räkki sitte tuo tullessaan... että saako lapsia ja tämmöstä, sitähan puhuttiin. Sehän oli kovaa työtä, eihän sitä missään normalityössä niin tiukasti veetä, kun mieltii niitä harjoitteita mitä veti, ne oli todella kovia...”*

Monet lääketieteelliset julkaisut naisten urheilusta ovat esittäneet, että naisen luonteelle ei yksinkertaisesti sovi kilpaileminen. Mutta mikä on naisen luonne? J. S. Mill kysyykin, kuinka kukaan voi sanoa tuntevansa eri sukupuolten luonteita, kun heitä on nähty vain nykyisessä suhteessa toisiinsa. Se, mitä nyt sanotaan naisen luonteeksi, on

tavattoman keinotekoinen ja luonnollisesta tilastaan täydellisesti väänneilty. Jos milloinkaan olisi yhteiskunnassa ollut naisia ilman miehiä tai miehiä ilman naisia, olisi sitten vasta saatu tietää niistä erilaisuuksista, jotka voivat olla ominaisia kumpaistenkin luonteelle. (Mill 1981, 28.)

Läpi tämän vuosisadan lääkärit ovat tutkineet, pitäisikö tytöille ja naisille sallia urheiluun osallistuminen heidän kuukautistensa aikana, vaikka liikunnan antama ensiapu kuukautiskipuihin oli jo varsin yleisessä tiedossa. Liikunnan ajateltiin vaikuttavan kielteisesti myös muihin normaaleihin ruumiintoimintoihin, muun muassa kuukautisten epäsäännöllisyyteen. Olen myös kuullut juttuja, joiden mukaan tämä myytti eli 1960-luvulla vielä jossain määrin myös täällä liikunnalla... 1950-luvulla pidettiin kuitenkin vielä tiukasti kiinni kuukautisten ”vammauttavasta” luonteesta:

L - ”Voin kertoa sen yhen hyvän jutun kun miehet sano, että nainen ei saa hiihtää silloin ku silloin kuukautiset. Se on vaarallista, se on vaarallista. Ja määki kerran kävin ottamassa piikin, kun Salpausselälle menin, että ne lykkääntys. Sinne tuli muitaki tyttöjä mukaan. Niin sitte tuli kilpailut ja eihän se piikki mihinkään auttanu, mulle tuli vaan ne kuukautiset. Ja mää hiihdin eikä mulle mitään tapahtunu... voitinkin vissiin silloin... Aattelin että lääkäri on niin tyhmä että! Mää ajattelin sen näin jälkeinpäin, että kun naiselle tulee se kerran kuussa, niin nythän se mennee täysin sekasin. Ja sitte ei tienny koska oottaa, niinku tytötki, he ei tienny taas koska tulee, ne kävi hakemassa monta kertaa. Oli sekin semmosta takapajusta, täytyy sanoo, todella takapajusta.”

Beauvoir (1949) kirjoittaakin, että naisen biologinen tilanne on este siksi, että se käsitetään sellaiseksi. Verenkiertoelinten epävakaisuus ja heikko hermosto eivät estä naista harjoittamasta ammattia – onhan miestenkin keskuudessa temperamenttieroja. Lyhyet ja tuskalliset kuukautisetkaan eivät ole mikään este. Etenkin urheilevat, matkustavat tai raskasta työtä tekevät naiset, joita kuukautinen ”kirus” häiritsi eniten, sopeutuivat kuukautisiin hyvin. (Beauvoir 1949, 189.)

1950-luvulla, urheilun ollessa naisten keskuudessa jo varsin yleistä, murehdiin kuitenkin vielä sitä, voiko urheileva nainen synnyttää – vaikka useat naiset olivat sen jo todistaneet. Olihan myös Lydialla yhdeksän vuoden epä tietoisuus ja huoli siitä, että jos hän on menettänyt lapsenteon hiihtämisen takia. Että olisiko siinä jotenkin kylmettynyt, kun ei tahdo tulla. Tottakai tällainen asia jäi mieleen kummittelemaan, kun siitä oli

aikaisemmin niin paljon asiantuntijoiden keskuudessa puhuttu. Huoli kuitenkin hävisi, kun Lydia sai kaksi tervettä poikaa, heti miehensä Paavon lopetettua avantouinti-harrastuksensa. Yleistä tälle ajalle oli myös se, että keskityttiin raskauden aikaiseen liikkumiseen ja urheiluun:

L - "Oli yleistä siihen aikaan, että jos nainen alkoi lasta oottaan, niin ei se saanu hiihtää... ei se saanu urheillakaan! Nykypäivänähän tehdään ja pyöräytetään lapsi ja hiihdetään seuraavana vuonna. Mut ei se ollu siihen aikaan semmosta, se oli niin vanhanaikasta. Ei sitä osattu sillä tavalla, eikä pystytyt, eikä lääketiede ollu niin pitkällä että..."

L - "Pöystihän se oli ensimmäinen joka hiihti tuolla huipulla ja ootti lasta. Siitä oli kyllä lehdistä, että sitä ja tätä kirjoitetaan. Sehän meni ihan hyvin. Sehän oli isoissa kisoissa, eikä sille mitään tapahtunut siinä että. Että silloin siitä puhuttiin. Niin sitä vaan että ei se sovi naisille se... Sitä varten kait että se on liian voimakas laji. Kun nainen on se hellittävä olento siellä..."

1970-luvulla ei ollut enää ennenkuulumatonta, että nainen raskauden jälkeen palasi hiihtoladuille. Kulttuurisen ilmapiirin muuttuminen ja naisen roolin laajeneminen mahdollistivat vaimon ja äidin siirtymisen kodin keskustasta ympäröivään yhteiskuntaan. Lapsen odottamisella ja synnyttämisellä oletettiin olevan hiihtouran kannalta myös myönteisiä vaikutuksia:

H - "En muista että joku ois kilpaillu joka ois oottanu. Mutta kyllähän silloin puhuttiin sitäkin, että jos tekis lapsen, niin vois olla sen jälkehen vieläkin parempia suorituksia, siis lapsenteon jälkehen. Se ei ois ainakaan minun tapauksessani tullu kysymykseenkään..."

9.2 Naisten kilpaurheilun puolesta

Naisurheilun puolestapuhujat kehottivat naisia kokeilemaan eri urheilulajeja ja olivat sitä mieltä, että säännöllisesti ja järkevästi harjoitettuna kilpaurheilu ei ollut naisille sen vaarallisempaa kuin miehillekään. Kilpaurheilua pidettiin naisille paljon sopivampana, naisellisempänä ja terveellisempänä kuin esimerkiksi yleisesti hyväksytyä tupakoimista

ja ryyppäämistä. Mitään vaaraa ei nähty siinä, jos Suomen nuoret naiset ryhtyivät urheilemaan. Joutuivathan naiset elämänsä varrella tekemään urheiluun verraten hyvinkin raskaita ja epäterveellisiä töitä. (Hakulinen 1996, 15.)

9.3 Onko nainen nainen?

L - "Ja sitten sielä määrättiin, oikeen ilmoitettiin kellonaika jollon lääkäri on paikalla. Kaikkien naisten täytyy tulla tarkastukseen. Että jos ne on miehiä, jos niillä on jotain lisäelimiä. Me ei menty koska mejän lääkäri sano, että minä meen selvittää sen asian, teidän ei tarte tulla. Mutta kyllä sinne näytti menevän montaki. Ja niitähän oli suuren näkösiä naisia, niinku se norjalainen, Raakel Vaal, se oli suuri nainen. Ja olihan niitä muitaki semmosia oikeen isoja ja miesmäisiä. Nythän jo isketään mieshormonia naisiin... Mutta silloin jo ajateltiin, että se täytyy tarkastaa jos ne on... Että kun ne on tommosia, että ne noin raskasta tekee ku hiihtää kymmentä kilometriä, niin ne voi olla miehiä. Ja se tutkittiin..."

H - "Olihan nuita miesmäisiä ja aina niistä puhuttiin, Neuvostoliiton hiihtäjistä ja tämmösisistä, että onkohan kaikki hiihtopiirissä naisia... Olihan niitä munki aikana niitä sukupuolitestejä, jotka otettiin syljestä. Se tietenkin huvitti, mutta oli niitä kaikennäkösiä puhheita että kuka tietää... ehkä enemmän ennen niitä minun aikoja oli, mutta ehkä ei enää sitte niinkään... Oli niitä tosiaan mejän aikana ja me jouvuttiin käymään niissä. Että oon ollu varmasti useammin kuin yhen kerran niissä, Suomessa ja muuallakin... eihän ne joka vuosi niitä tarkastanut. Mutta oli sielä niitä miesmäisempiäkin naisia ja voi olla vieläkin. Ehkä naiset kuitenkin tänä päivänä kiinnittävät enemmän huomiota siihen ulkonäköön, laittavat enemmän. Minusta ei ehkä niin paljon silloin ennes aikojaan... Ku kahtoo vanahoja kuviakin, niin monet naiset huivi päässä näyttää niin mummuilta nuoremmatkin. Että kyllä ne naiset niistä kaukaisista ajoista kuitenkin enemmän laittavat ittiä. Mutta huoliteltu ja siisti piti kuitenkin olla ja kyllähän me jo meikattiin ja laitettiin palkintojenjakoon ja kaikkee ja tällä lailla..."

Ensimmäiset tutkimukset naisten sukupuolen varmistamiseksi tehtiin juuri 1950-luvun vaihteessa. Siis onko nainen nyt varmasti nainen. Koskaan ei epäilty, saaticka tutkittu sitä, onko mies varmasti mies. Kuitenkin tästä on selvästi pääteltävissä, että jo tuolloin naisten urheilu meni niin totiseksi, että asioihin puututtiin ja katsottiin, kuka todellisuudessa on nainen. Sillä totuushan on se, että naisten sarjassa on vain yksi

kultamitali ja reiluuden kannalta oli varmistettava, ettei mies vie mitalia. Maathan laitettiin paremmuusjärjestykseen mitalien värin ja määrän perusteella ja tokihan oltiin tarkkoina, etteivät Itä-Euroopan miehet varasta naisten kultamitaleja. Tänä päivänä sukupuolitestauksia ei kuitenkaan enää suoriteta. European Women and Sport –verkoston (EWS) painostuksen johdosta kansainvälinen olympiakomitea lopetti urheilijoiden sukupuolitestit, koska testeihin joutuvat naiset, varsinkin äidit, kokivat tilanteet loukkaavina. (Keskisuomalainen 8.6.2000.)

9.4 Kun naiset häviää hiihtoladuilta

Viime vuosikymmeninä ovat miesten ja varsinkin naisten yhteiskunnassamme hyväksytyiksi katsotut roolit lisääntyneet. Nainen voi nykyään olla yhtä hyvin uranainen, huippu-urheilija kuin kotiäitikin. Naisten mahdollisuudet toteuttaa itseään ovat avartuneet. Mutta tähän kaikkeen liittyy myös ongelmia, aikaansaaden stressaavia elämäntilanteita. Kuinka sovittaa esimerkiksi huippu-urheilijan ja kotiäidin roolit toisiinsa? Se on kysymys, mikä koskettaa vielä tänäkin päivänä lähes jokaista naisurheilijaa ja on vienyt ja tulee vielä varmasti viemään urheilun parista pois useita lupaavia naisurheilijoita. Näin on nyt, miten oli ennen?

Paitsi, että nainen alkoi odottamaan lasta, joutui hän luonnollisesti ladun sivuun myös silloin, kun sormus ilmestyi nimettömään:

”Wideman-nimi katoaa piakkoin hiihdon taivaalta. Tyynne Wideman on nykyisin rouva Elovaara ja Lydia Widemanin sormessa kiiltelee sileä sormus, joka on joulusta asti siinä ollut. Naisten hiihdon kunniakas nimi kuuluu siis kohta muistojen joukkoon.” (Wideman, leikekansio)

L - ”Nainen luopuu ennen omasta kilpaurastaankin ja se niinku luonnostaan päättyy siihen, koska ei kerkeä eikä ole halujakaan harjotella niin paljon. Se niinku lopahtaa siihen sitte.”

Karkeasti ja kaikessa yksinkertaisuudessaan voidaan sanoa, että kyllä ne miehet ovat suuresti vaikuttamassa naisten urheilu-uran päättymiseen:

L - "Mun täytyy sanoa, että kun naiset häviää hiihtoladulta, niin kyllä se on miesten syy. Aika pitkään se on miesten syy. Että siihen se otetaan se nainen ja mies ottaa sen palvelijakseen. Oli se kuinka rakastunut tahansa, niin siihen se sen ottaa ja alkaa hänestä ja kodista huolen pitää."

Entä, jos nainen jatkoi urheilu-uraansa avioliitostaan huolimatta? Lydian mielestä naisen urheileminen saattoi muodostua avioliiton kannalta todelliseksi vaaratekijäksi:

L - "Mää tiedän yhdenkin, en voi nimiä tietysti muista sanoa, mutta sille tuli avioero. Sen mies tuli niin mustasukkaiseksi. Niille tuli vallon avioero! Että kyllä siinä aika lailla tommosia riskitekijöitä on mukana kun noin nainen urheileen alkaa."

Miehet ja avioliitto näyttävät olevan suuressa osassa vaikuttamassa naisten siirtymiseen kilpaladuilta sivuun. Mutta oliko mies kuitenkaan ainoa, ketä tästä kaikesta oli syyttämisen:

L - "Ei se nyt ihan tätäkään ollut, että miehen ja rakkauden syy kun oikein ajattelee. Se oli se raha ja se suuri väsymys, kun joutu itse kaiken tekeen. Mistään ei saanu apua rahallisesti eikä muutenkaan. Ja töissä täyty käydä joka päivä. Ja kun mä lähdin hiihtämään kilpailuihin vaikka kuinka kauas, niin mun täyty yöstä myöten tulla kotia, että mä olin aamulla Renlundin tiilitehtaan konttorin työpöytäni ääressä. Se oli semmosta. Meit oli siel kaks siel konttorissa ja se oli surkeeta sille toiselle et mä olin pois. Ja se johtaja piti siitä huolen että mun oli tultava! Ja niinhän mä tulin kerrankin etten mä saanu ees palkintoo niin, missä kaukana se oli, Itä-Suomessa, suomenmestaruuskisoissa. Mun täyty heti lähtee kotio ja kaikki sano, et ku se hävis, jäi hopeelle sen siskon voittaessa sen kaheksalla sekunnilla, niin se ei tullu hakeen palkintoansa. Eihän se niin ollu, mun täyty olla aamulla töissä!"

Mies, rakkaus, avioliitto, perhe-elämä ja lapset, toimivat kuitenkin sinä lopullisena niittinä, mitkä "ryöväsivät" Lydian ja muut lupaavat naishihtäjämme hohtavilta hangiltamme. Päätöstä ei suinkaan ollut vaikeuttamassa ainainen rahan puute, ymmärtämättömyys ja suvaitsemattomuus naisurheilua kohtaan, ainainen päälle painaminen. Kyllähän kahden palkka yhteen lyötynä on aina enemmän kuin yhden, joka sekin yleensä aina meni urheiluun. Avioliitto oli monille tie taloudellisesti parempaan

elämään. Ja olihan Lydia jo 30-vuotias, minkä ikäisenä naimattomuus 1950-luvulla oli jokseenkin erikoista. Myös Jaanan tulkinta myötäilee omaani: naishiihtäjän uran päätyminen oli usein yhteydessä naishiihdon heikkoon asemaan ja ristiriitaisista vaatimuksista aiheutuvaan väsymykseen. Ja naimisiin mentyään naisella ei yksinkertaisesti ollut enää aikaa muuhun kuin miehensä hyvinvoinnista huolehtimiseen. (Kari 2000, 65.)

1970-luvulla oli jo yleisempää, että naimisissa olevat naiset vilahtelivat hiihtoladuilla, aviomiesten toimiessa heidän henkilökohtaisina huoltajinaan. Mutta lasten hankkiminen tuntui siltikin olevan useimpien naishiihtäjien kohdalla se lopullinen niitti:

H - *"Mulla oli sitte kuitenkin tarkoitus, että määhän lopetan kun lapsenteko on siirtynyt hiihdon takia myöhäsempään... että mun pitää keretä etten niin vanhaksi... Ja sen tiesin prikulleen, että ikinä en pysty harrastamaan tätä urheilua, että se on sitte loppu jos mulla on lapsia... vaihtoehtoja mun elämässäni ei ollu. Jos lapsi tulee niin se loppuu. Ei ollu mummoista apua ja ei ois ollu mahdollisuuksiakaan lähtiä sillain, että lapsen kanssa reissuun tai sitten jättää lasta johonkin. Ei ollu mitään mahdollisuuksia niinku joillakin on... Kirvesniemen Marja-Liisalla oli paikka, mummut ja papat... Nimenomaan taloudellisestikaan meillä ei ollu varaa. Jos määhän olin töistä pois, niin ei tullu palakkaa, niin se oli sitte miehen palakalla eletävä..."*

Arja Laitinen (1984) on tutkinut muun muassa sitä, mihin kohtaan elämänsä ensimmäisen lapsen syntyminen sijoittuu nais- ja mieshuippu-urheilijoilla. Ennen urheilun huippuvuottaan lapsen saa naisista 3 prosenttia, mutta miehistä peräti puolet. Huippuvuonna lapsen syntyminen on hyvin epätodennäköistä niin naisilla kuin miehilläkin. Kilpailu-uran aikana 11 prosenttia naisista ja 30 prosenttia miehistä saa perheenisäystä. Sen sijaan kilpailu-uran päätyttyä vastaavat lukemat ovat 86 prosenttia (naiset) ja 6 prosenttia (miehet). (Laitinen 1984.) Näistä luvuista on selvästi johdateltavissa, että lapsen hankkiminen (naisen raskaus ja synnyttäminen sekä lapsenhoito) ei ollut uhka miehen urheilijan uralle. Sen sijaan nainen synnytti ensimmäisen lapsensa usein vasta kilpailu-uransa päätyttyä ja näin unelma perheenisäyksestä tarkoittikin yleensä urheilu-uran "ennenaikaista" lopettamista.

10 NAISURHEILU JA MEDIA

L - "Kyllä sitten vielä ku me mentiin sinne Osloonkin niin lehdissä luki kaikkennäköstä ja meillähän naisurheilusta tai meidän hiihdostakaan ei paljoakaan puhuttu, kaikesta muusta. Mutta kilpailujen jälkeen luki sitten, että ei ne naishihtäjät ollukkaan metsänhakkaajan näkösiä. Että ne oli ihan semmosia sulosia solakoita tyttöjä, tai naisia, mitä nyt kukin... hiihtävät kauniisti, hiihtävät kauniisti."

10.1 Urheilujournalismista

Sekä media- että liikunta- ja urheilukulttuurit ovat historiallisesti miehiseksi rakennettuja. Urheilujournalismissa miehisyys ja maskuliinisuus korostuvat entisestään, naisten ja naisurheilun jäädessä aliedustetuiksi niin televisiossa, radiossa kuin sanomalehdissäkin. Kuten edellä on jo tullut ilmi, on koko liikuntakulttuuri kuten myös mediaurheilu voimakkaasti sukupuolen rakenteistama. Mieskeskeisyys pätee, miesten hallitessa huippu-urheilua, valmennusta, tutkimusta sekä tiedotusta. Urheilusaavutukset vahvistavat miehistä identiteettiä ja menestyminen urheilussa liitetään automaattisesti menestymiseen miehenä. Taitavien ja voimakkaiden naisurheilijoiden sukupuoli asetetaan usein kyseenalaiseksi. (Pirinen 1998, 28.)

Urheilujournalismi on pääsääntöisesti miesten kilpa- ja huippu-urheilua, jossa menestys on pääasia. Pirisen (1993 ja 1998a) mukaan miesurheilu dominoi urheilujournalismia niin Suomessa kuin maailmallakin. Lehtien urheilutarjonnassa noin 80-90 prosenttia on miesurheilua. (Collin & Vuori 1999, 13.) Kotimaisen television urheilu-uutisissa yhden viikon aikana, kattoi lajikirjo naisilta vain seitsemän lajia, miesten 24 lajia vastaan. Heikoimpaan asemaan jäivät naisten joukkuelajit, joiden medianäkyvyys miesten vastaaviin lajeihin verrattuna oli erittäin vähäinen. (Collin & Vuori 1999, 59-60.) Tiedotusvälineiden päärooliin nousevatkin sellaiset urheilulajit ja tapahtumat, joiden katsotaan houkuttelevan suuria massoja, jolloin pienet ja uudet urheilulajit sekä naisten urheilu jäävät helposti auringon varjopuolelle.

10.2 Naisurheilija televisiossa

Media esittää naisten ja miesten urheilua eri tavoin. Useissa tutkimuksissa (Duncan & Hasbrook 1988; Higgs & Weiller 1994; Kane & Greendorfer 1994) on havaittu sekä määrällisiä että laadullisia eroja naisten ja miesten urheilun kuvallisessa ja sanallisessa esittämisessä. Naisurheilijoiden aliedustettu asema luo usein kuvan siitä, että naisurheilu ja naisurheilijat eivät ole arvostettuja, median heijastaessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa vallitsevia arvoja. Joidenkin mielessä voi herätä myös epäily koko naisurheilun olemassaolosta. Daddarion (1994) mukaan media vahvistaa ”luonnollisia sukupuolieroja” esittämällä maskuliinista urheilua sekä trivialisoi eli latistaa naisten urheilullisia saavutuksia seksistisillä kommentteilla ja kuvauksilla. Pirinen (1998) puolestaan kirjoittaa, että mediaurheilun tärkeimpiä keinoja naisurheilun toteuttamisessa ovat naisurheilijoiden suoritusten vähättely, työttöly eli aikuisten naisten nimittely tytöiksi, huomion kohdistaminen naisurheilijoiden yksityiselämään ja ulkonäköön. (Collin & Vuori 1999, 31-32.)

Duncan (1994) on tutkinut naisten ja naisurheilun osuutta television urheilu-uutisissa. Tutkimuksissa ilmeni, että varsinaisina urheilijoina naisia kuvattiin vähän. Sen sijaan useissa lähetyksissä nainen esiintyi koomisena ja seksuaalisena objektina. Koko tutkimuksen eli kuuden viikon aikana pisin naisesta tehty juttu ei kertonut naisurheilijasta vaan naisesta, jota kutsuttiin nimellä ”Morgana, the Kissing Bandit”, eli naisesta, jolla oli erittäin suuret rinnat ja joka oli kuuluisa siitä, että hän juoksee baseball-kentille ja suutelee pelaajia. (Collin & Vuori 1999, 33.) Sekä painetussa että sähköisessä mediassa naisurheilijan on edelleen vaikea täyttää uutiskriteerejä tai ylittää uutiskynnystä kun on kyse urheilusuorituksesta. Marjo Matikainenkin pääsi heti sanomalehtien uutisotsikoihin, kun Lahden MM-ladulla huusi: ”*Havuja Perkele!*”

Seitsenottelija Tiia Hautala kokee tiedotusvälineiden kohtelun omalta osaltaan asiallisena. Hänestä tehdyissä jutuissa on keskitytty urheiluun, niin kuin pitääkin. Mutta tyytymättömyyttä löytyy useiden naisurheilijoiden osalta. Esimerkiksi monet Hautalan maajoukkuekaverit ovat joutuneet lukemaan juttuja, joissa painotetaan enemmän heidän ulkonäköään kuin itse urheilusuorituksiaan. Hautalan mielestä naisten urheilun arvostus

on lajisidonnaista – tutut lajit pääsevät helpommin televisioon ja niitä arvostetaan enemmän. (Keskisuomalainen 8.6.2000.)

10.3 Naisurheilija sanomalehtien sivuilla

Pirisen (1993) mukaan ajanjaksona 1950-1980 naisten lehdet kirjoittivat naisurheilijoista hyvin harvoin – näkyvimmin naisurheilijat olivat esillä olympiavuosina. Lehtien sivuilla naisia alkoi vilahdella enemmän vasta 1980-luvulla. (Pirinen 1993, 11.)

Pirinen (1998) on myös tutkinut Helsingin Sanomien painonostoartikkelien pohjalta sukupuolen ja sukupuolten välisten suhteiden rakentumista. Miesten suorituksissa korostettiin voimaa, varmuutta ja tilanteenhallintaa sekä käytettiin ahkerasti sanoja kamppailla, taistella ja kaksinkamppailu. Naiset puolestaan ”liikuttelivat kiloja”, ”kolisuttelivat rautaa” ja ”häärivät”. Naisten suorituksien hiljainen liittäminen kodinhoitoon ja vaatteidenhuoltoon oli myös tavallista: ”siivota SE-lista uuteen uskoon”, ”kaunistella SE-lukuja”. Miehistä otetuissa kuvissa korostettiin voimaa ja tangon päissä notkuvat valtavat painot olivat aina kuvassa mukana. Nainen sen sijaan kuvattiin useimmiten joko kyykyssä, valmistautumassa suoritukseen tai kannattelemassa painoja suurin käsin niin, että painot oli rajattu kuvasta pois luoden kevyen vaikutelman. (Pirinen 1998, 16-22.)

Markula ja Valli (1986) ovat tutkineet sanomalehtien urheilusivuilla olevia kuvia. Kuva-analyysin mukaan vain yksi kahdestakymmenestä kuvasta esitti naisurheilijaa ja nekin pääasiassa olympianaisia. Yleensä kuviin päässyt naisurheilija joko juoksi, hiihti, luisteli, heitti tai voimisteli ja kuvan päällä sijaitseva otsikko oli usein lukijoiden tunteisiin vetoava. Osassa kuvista naiset olivat urheilullisia ja itse kilpailusuorituksessa, mutta löytyi myös poseerauskuvia, joissa korostettiin naisellisia piirteitä ja hymyä. (Collin & Vuori 1999, 31.) Myös Pirisen (1995) mukaan naisurheilijoiden ulkonäkökuvaukset kohdistuvat tavallisimmin niin sanottuihin ”naispaloihin”, kuten kasvoihin, ilmeisiin, hiuksiin, meikkiin vartalonmuotoon, rintoihin, jalkoihin, säariin

sekä vaatetukseen. ”Hiuksensa taistelukuntoon letittänyt kotijoukkue voitti...” (Helsingin Sanomat 9.1.1995). Arviointeja esiintyy myös naisurheilijoiden kauneudesta ja naisellisuudesta eli naisten ulkonäköä verrataan usein kulttuurisiin stereotyyppisiin kauneuskäsityksiin. ”Taitoluistelun SM-kilpailijoiden naisten sarjan palkintojen jako toi mieleen missikilpailut... osallistujat olivat kauniita ja niukasti puettuja nuoria naisia...” (HS 13.1.1992). Naisurheilija voidaan esittää myös eroottisesti viettelevänä halun kohteena niin kuvallisesti kuin tekstillisestikin. ”Turnauksen kohutuim pelaja on Kanadan maalivahti Manon Rheame, jonka kuva kelpaisi urheilulehtien lisäksi tunnetun kulttuurijulkaisun Playboyn keskiaukeamalle...” (HS 26.4.1991). (Pirinen 1995, 33.)

Myös Oslon 1952 Olympialaisten lehtikirjoituksista näkyy selvästi naishihtäjien työttöly sekä naisellisten piirteiden ja kauneuden mainostaminen ja esiin tuominen (Wideman, leikekansio):

”Kauniita kamppailuja hiihtokilpailuissa”

”Hiihtotytömmme huomion kohteena”

”Tytöt olivat iloisia kuin peipposet, kun he tulivat maaliin.”

”Naisten voitokas neliapila”

”Tällä kertaa Olympialaisiin osallistuvat naishihtäjät ovat ”söötin” näköisiä, eivätkä lainkaan muistuta metsänhakkaajia, kuten on väitetty. Jollei heillä olisi ollut päällään pitkänmatkanhiihtäjän varusteita, olisi luullut heitä kaunoluisteluprinsessoiksi tai tavallisiksi koulutyöiksi.”

”Suomalainen pistää nauruksi, jos näkee jalkapalloilijan tai painijan syleilevän toisiaan ottelunsa jälkeen. Mutta tänään näytti niin kauniilta ja sopivalta, kun suomalaiset hiihtäjättäret painoivat ihastuksissaan poskensa yhteen. Kahdet nauravat kasvot ovat enemmän kuin yhden, jaettu ilo kaksinkertainen ilo.”

Myös naisten hiihtosuoritusta kuvattiin naisellisilla ja feminiinisen pehmeillä adjektiiveilla, joiden tarkoituksena oli vedota enemmänkin lukijan tunteisiin (Wideman, leikekansio):

”Jo lähdössä he nousivat muita luokkaa korkeammalle, sillä koko 40 000 –päinen katsojajoukko kohahti aina ihastuksesta, kun sinipukuinen suomalaisneitonen

pehmeän tyylikkäästi lähti matkaan kuin liidellen.”

”Sirkka Polkunen saapui ensimmäisenä kauniisti ja tyylikkäästi maaliin saakka sauvoen. Lydia Wideman lasketteli hurjaa vauhtia ja kehoitushuutojen kaikuessa sujahti maaliin.”

Myös miehistä ja miesten hiihtosuorituksista kirjoitettiin yllättävänkin tunteisiin vetoavasti. Silti kirjoitukset eivät olleet lainkaan vähätteleviä tai pojittellevia, vaan päinvastoin, nostivat mieshiihtäjät kultaiselle jalustalle itsevarmoina ja komeina maskuliinisen urheilukulttuurin edustajina. (Wideman, leikekansio):

”Ja tämä joukkueen pisin ja komein hiihtäjä veti niin pitkään kuin hänen 180-senttinen, norja vartalonsa antoi myöten.”

”Mäkelän sininen hiihtopuku loisti valkoista lunta vastaan. Hänen jokainen hiihtoliikkeensä oli jäntevä, mutta hillitty. Hän tiesi tuovansa Suomelle voiton. Hänellä ei ollut kiirettä. Hän tuli maaliin niin kuin majesteetti suureen juhlaan saapuessaan. Mikä näky, mikä tilanteen arviointi!”

Pirisen mukaan miesurheilijoiden ulkonäköruumiiseen kiinnitetään harvoin huomiota ja kuvatessa keskitytään useimmiten urheilijan pituuteen ja vartalon lihaksiin. Miesten kuvauksilla pyritään korostamaan miesurheilijan urheilijan ominaisuuksia, kun taas naisten kuvaukset liitetään stereotyyppisiin naiskäsitteisiin. ”Mediaurheilussa ulkonäköruumiin kuvauksilla rakennetaan maskuliinisen katseen kautta stereotyyppistä käsitystä sukupuolesta, sukupuolieroista. Samalla tuotetaan sukupuolitettu urheilu, jossa miesten urheilu on sitä oikeaa urheilua ja naisten urheileminen vain naisurheilua.” (Pirinen 1995, 33.)

11 POHDINTA

Molemmat haastateltavani olivat tutkimuksen aiheen kannalta hedelmällisiä. Lydia Wideman ja Helena Takalo olivat naisurheilun ja varsinkin naishiihdon kannalta tärkeitä Suomen maalle ja suomalaisten identiteetille. Lydia oli ensimmäinen olympiavoittaja ja Helenan tuomaa seuraavaa olympiakultaa odotettiin 24 vuotta. Nämä ainutlaatuiset naiset antoivat vauhtia naisurheilun ja naishiihdon kehitykselle ja ennen kaikkea, nostivat suomalaisten naisten itsetuntoa! Tässä vaiheessa voin sanoa, että olisi ollut mielenkiintoista kuunnella myös miehisiä ajatuksia – haastatella myös miespuolista hiihtäjää. Se olisi varmasti tuonut tutkimukseeni enemmän erilaisia näkökulman oikeutuksia, mutta myös laajentanut työtäni huomattavasti. Siinä tapauksessa minun olisi pitänyt tyytyä vain yhteen naispuoliseen haastateltavaan tai rajata aiheeni todella jyrkästi. Halusin kuitenkin luoda tietynlaisen yhtenäisen kokonaisuuden ja pysyttelemisen vanhassa suunnitelmassa tuntui myös jotenkin turvallisemmalta. En ole päätökseeni pettynyt - aihe on ollut erittäin kiinnostava ja haastava. Ennen kaikkea olen nauttinut joka hetkestä näiden kahden värikkään naishenkilön seurassa!

Tutkielmani tavoitteena ei suinkaan ollut yleistettävän tiedon saaminen 1950- ja 1970-lukujen naishiihtäjien ja naisurheilijoiden asemasta ja kokemuksista, vaikka useat Lydian ja Helenan kokemukset olivatkin yhteneväisiä urheilun historian kertomuksien kanssa. Tavoitteenani oli nimenomaan tarkastella näiden kahden naisen henkilökohtaisesti kokemia asioita ja sitä, kuinka ne lomittuvat urheilun rakennehistoriaan ja naisurheilun sosiokulttuurisiin piirteisiin.

Laadullisessa tutkimuksessa on tiedostettava, että ihmisellä on monta tarinaa, jotka muovautuvat aina vallitsevan tilanteen mukaan aikaansaaden eri tutkijoilla erilaisia tulkintoja. Mielessäni asuu voimakas epäily siitä, onko kenelläkään meistä lopulta mitään mahdollisuuksia tulkita toisen ihmisen kokemuksia ja elämää oikein.

Oleellista tutkimukseni kannalta on myös se, että Lydia ja Helena eivät varsinaisesti kerro kokemuksistaan 1950- ja 1970-luvuilta, vaan heidän tarinansa saavat merkityksensä nykyisyydestä käsin. Esimerkiksi miesten hiihtovaatteiden ja

alusalsareiden käyttäminen oli Lydian ja muiden naishihtäjien mielestä siihen aikaan täysin luonnollista. Vasta nykyisyys ja tietoisuus urheilun ja vällinneiden naiseuskäsitysten välisestä ristiriidasta on muokannut mielipiteitä: ”ja eihän meille hommattu vaatteitakaan, semmosia naisellisia mitään”. Tässä tuleekin selkeästi esille sosiokulttuurisen vapautumisen vaikutus, millä tarkoitetaan ihmisen vapautumista objektiivisista ennakkorakenteista ja tätä kautta subjektiviteetin merkityksen kasvamisesta. Se, että naishihtäjistä oli luonnollista käyttää miesten vaatteita selittyy Ziehen (1991) mukaan näin: ”objektiivisesti olemassa olevat ongelmat ovat aina suhteessa kulttuurisesti mahdollisiksi käyneisiin odotuksiin, unelmiin ja kaipuun kohteisiin, joita ihminen pitää itselleen kuuluvina”. Naishihtäjille ei tullut edes mieleen, että asiat olisivat voineet olla jotenkin toisin. Subjektiviteetin kasvamisen merkitys osana kulttuurista vapautumisprosessia tulee esille myös työn ja ihmissuhteiden välisissä riippuvuussuhteissa: ”ennen tuli ensin työ, sitten vasta ihmissuhteet. Nyt kyky työskennellä riippuu siitä, kuinka ihmiset kokevat tyydytystä suhteissaan muihin ihmisiin”. (Ziehe 1991, 30-31.)

Ennen kuin siirryn analysoimaan Lydian ja Helenan kokemuksia, virittäydyn tunnelmaan ja palauttelen mieleeni muutamia 1950- ja 1970-luvun maailman tapahtumia: ”Tahko Pihkala hiihdatti kansaa Finlandia-hiihtoon. Kylän pojat lopettivat metsäläisleikit kun tuli mopot ja TV:t. Berliinin muuri rakentui samalla kun maalaiset sullottiin betonilähiöihin ja tehtiin peruskoulu-uudistus. Suomi heivattiin kerralla risukkometsästä teolliseen muotoiluun ja kertakäyttökulutuksen sähköiseen piiriin. Marimekko oli mullistava maailman räntimarkkinoilla. Juri Gagar kävi avaruudessa. Vuonna 1969 astuttiin ensimmäinen askel kuun pinnalle kun samaan aikaan räkäinen Rolling Stones lauloi stadionilla ’viimeistä kertaansa’.” (Pirtola 1996, 138.)

Miten näistä kahdesta naisesta muodostui hiihtolatujen kuningattaria? Molempien naisten lapsuus oli liikunnallinen niin kuin sen ajan lapsilla yleensäkin. Koulumatkat taittuivat kävellen tai hiihtäen ja leikinomainen harjoittelu ympäri vuoden oli esimerkillisen monipuolista. Molempien lapsuuteen kuului myös urheiluun innostava henkilö, Lydialla isä ja isosisko Tyyne, Helenalla puolestaan ala-asteen opettaja ja isovelji Pentti. Myös työpaikoilla oli johtajat, jotka olivat myötämielisiä liikunnalle ja näin joustavuudellaan helpottivat urheilu-uran jatkamista. Lahjakkuuden lisäksi naiset

omasivat aimo annoksen sisua ja tahdonlujuutta, joka vei heidät pitkän työpäivänkin jälkeen pimeille harjoitusladuille. Halu huipulle oli kova. Myös naisten sen päivän yhteiskunnallisella asemalla oli vaikutuksensa – Lydia päätti näyttää miehille, jotka vähätelivät naishiihtoa ja naisten urheilussa menestymistä: *”siittä paikasta rupesin hiihtään!”* Ja Helena vannoi mielessään, että hiihto ei kyllä seurusteluun lopu, vaikka yleinen mielipide niin väittikin. Suuri merkitys oli myös molempien naisten elämään kuuluvilla kannustavilla ja urheilullisilla miehillä. Näillä eväillä tuotiin naishiihdon alkujaloilla maallemme kultaa ja kunniaa!

Naiset, urheiluun mukaan tultuaan, keskittyivät niin sanotusti pehmeisiin arvoihin ja suuntautuivat yleisen roolikäsityksen mukaisille aloille, joilla oli muita alhaisempi arvoasema. Olivathan naiset yhteiskunnassakin lukittu aika pitkälti lieden ääreen. Naisten kilpailemista ei aluksi hyväksytty lainkaan ja senkin jälkeen kiisteltiin siitä, sopiiko naisten kilpailla samoissa kisoissa miesten kanssa. ”Hiihtävä nainen” oli 1950-luvulla vielä suhteellisen uusi asia, olihan naishiihto olympialaisissa ensimmäistä kertaa mukana vasta Oslossa 1952. Naishiihdon vastustajat vetosivat sanaan epäraisellinen, mutta tuskin kukaan enää naistenme mahtavan Oslon esiintymisen jälkeen edes muistivat moista sanaa. Vuoden 1952 Oslon olympialaiset olivatkin yksi naishiihdon ja naisurheilun henkisistä taitekohdista, jonka jälkeen naisten hiihtovalmennukseen alettiin panostaa voimakkaasti. 1970-luvulla hiihto oli jo porautunut kansakuntamme sydämeen ja kansamme janosi niin mies- kuin naishiihtäjiltämmekin kultaa, mainetta ja kunniaa.

Kulttuurisen modernisoitumisen myötä naisen asema laajeni yhteiskunnassa, aiheuttaen muutoksia muun muassa asumistavoissa, perhesuhteissa, sukupuolisissa tarpeissa sekä vapaa-ajan tottumuksissa. Lisääntyvät naisten oikeudet ja vapaudet avasivat tietään myös naisten urheilulle. Identiteetistään tietoinen nainen rynnisti leipomuksiensa ääreltä koko ajan kasvaville työmarkkinoille. Patriarkaalinen homosiaalinen kulttuuri ja järjestys alkoivat uhkaavasti menettää valtaansa ja miesten sosiaalisten suhteiden verkosto alkoi rakoilla. Yhteiskunnan nopea teollistuminen ja kaupungistuminen, hyvinvointivaltion laajentumista seuraavat uudet työmahdollisuudet sekä naisasialiikkeiden painostus naisen sosiaalisen aseman muuttamiseksi raivasivat päämäärätietoisesti tietään naisten aseman parantamiseksi. Nainen lähti tavoittelemaan paikkaansa miehen rinnalla.

Vaikka hiihto oli kuitenkin jo 1950-luvulla naisille yleisesti hyväksyttyä, eivät miehet kuitenkaan sulattaneet sitä, että nainen voisi olla miestä parempi. Lydiakin näytti hänen kanssaan samalle hiihtoladulle eksyneelle miehelle missä kaappi seisoo. Naisen itsenäisyys ja luonteenlujuus sekä voimakkuus ja kestävyys eivät olleet yhteiskunnan ja vallitsevan liikuntakulttuurin mukaista. Naisen osallistuminen maskuliiniseen liikuntakulttuuriin oli mahdollista vain miesten kehittämien urheilulajien, lajivaatimusten ja -sääntöjen pohjalta. Mielestäni vielä tänäkin päivänä vastaavat tilanteet ja ajatukset elävät ainakin jossain määrin. Mies haluaa vieläkin hallita naista ja hänen tulee omasta mielestään olla aina edes hitusen naista parempi.

Naisia alistettiin, hienovaraisesti sanottuna heidän hyvinvoinnistaan pidettiin huolta myös hiihtokilpailujen sarjajakojen avulla. Lydiaakin yritettiin jo 30-vuotiaana tunkea ikänaisiin, vaikka nainen oli parhaassa iässään, olympiamitalin kintereillä. Helenalle puolestaan ehdoteltiin hiihtouran lopettamista – täytyihän nuoremmillekin hiihtäjätärille antaa mahdollisuus. Ja eiväthän naiset enää tietyssä iässä kehitykään...

Yhteistä molempien naisten kokemuksissa oli myös se, kuinka naishihtäjät jätettiin miehissä urheilumaailmassa vähemmälle huomiolle ja huolenpidolle. Naishiidon alkutaipaleella miehet eivät tuntuneet edes huolehtivan naisista kunnolla. Lydian kertoman mukaan naisten ruokailu jäi Ruotsissa esikisoissa ollessaan heidän omalle vastuulleen ja päättäjäisiinkin heidän oli selviydyttävä vieraassa maassa omin neuvoin. Mielestäni tämä tuntuu aika julmalta toiminnalta. Jos naiset rinnastettiin kilpailujen sarjajaoissa lapsiin tai vanhuksiin, miksi heistä ei pidetty samalla tavalla huolta. Vielä 1970-luvullakin miehet olivat jokseenkin vastahakoisia huolehtimaan naisista. Helena törmäsi tähän välinehuollon ja suksien voitelun yhteydessä. Mielessäni viriää väkisinkin ajatus, että jos naiset olisivat vain viihdyttäneet yleisöä leikkimielisillä kilpailuilla varsinaisten miesten kilpailujen välissä, olisivatko miehet silloin auttaneet heitä suksien voitelussa...

Minkälaiset olivat sitten 1950-luvun hiihtäjätärrien vaatteet? Ulospäin mitään eroavaisuuksia miesten vaatetukseen ei ollut havaittavissa ja jos olisimme päässeet kurkistamaan uloimman vaatekerroksen sisään, olisi yhdenmukaisuus vain jatkunut –

aina miesten aluskalsareihin asti. Jos naisten haluttiin olevan naisellisia, miksi heille annettiin miesten vaatteet? Oliko tässäkin kyse naisten huomioimatta jättämisestä ja kiinnostuksen puutteesta sekä naisten aliarvostetusta ja alisteisesta asemasta. Helenan hiihtämällä laduilla oli jo luonnollista, että naisilla ja miehillä oli samanlaiset hiihtopuvut. Olivathan naisten ja miesten perinteiset erot alkaneet hämärtyä myös yhteiskunnassa. 1960-luvun muotimaailman virtauksiin kuuluivatkin muun muassa unisex-pukeutuminen, androgynia, miesten pitkät tukat ja miesten muodin mullistava hippimuoti.

Hienojen olympia-asujen ja edustuspukujen myötä naiset saivat tunnustusta hienoista suorituksistaan ja tottakai Suomen kansa halusi nähdä naishiihtäjänsä kansainvälisillä areenoilla edustavina. Mutta yrittävätkö miehet vieläkin saada naiset ruotuun? Vasta äskettäinhän heillä oli kova hinku pukea naishiihtäjät hameisiin ja saattaa näin sukupuoliset rajat selvemmiksi. Vaikka toisaalta tämä saattoi olla vain muotisuunnittelijoiden tahallinen yritys tehdä naishiidosta näkyvämpää. Joka tapauksessa yritys epäonnistui – laduilla liehuvat helmat eivät olleet sen enempää hiihtäjien kuin yleisönkään mieleen.

1950- ja 1970-lukujen vaihteessa urheiluorganisaatio oli täydellisesti miesten käsissä. Hiihtoliiton liittovaltuustossa sekä johtokunnassa oli jotakuinkin yksi nainen, mutta se oli pääasiassa vain silmänlumetta. Ei naisten mielipiteelle siihen aikaan paljon arvoa annettu – naisen ääni kuului kuiskauksena. Lydiakin kertoi, kuinka miehet pitivät siihen aikaan itsestään selvänä, että maailma on heidän ja kuinka miehen mielipiteelle annettiin paljon enemmän arvoa. Vasta myöhemmässä vaiheessa, Lydian ollessa liittovaltuustossa asiantuntijana, alettiin pikku hiljaa kuuntelemaan naisia. Tänäkin päivänä naisia on miehiä vähemmän urheilun päättävissä elimissä. Voidaan sanoa, että mitä korkeampi taso urheilun päätöksenteossa on kyseessä, sitä vähemmän naisia on päättämässä. Eivätkö naiset ole halukkaita osallistumaan urheilua koskevaan päätöksentekoon vai tekevätkö miehet tämän tahallaan, kenties alitajuisesti peläten naisten valtaa? Onko pelissä taas mukana maskuliininen ylivoima ja miehinen kontrolli? Tämän ja omien kokemuksieni valossa voin sanoa, että edelleenkin näyttää elävän myytti, jonka mukaan naiset eivät sovellu tai pärjää tehtävissä, joissa vaaditaan auktoriteettia, vastuunottoa ja kykyä tehdä päätöksiä.

Ajanjaksona 1983-1991 oli Jyväskylän yliopiston liikuntasuunnittelun laitoksella tekeillä naisliikuntatutkimus, 'Liikuntakulttuuri ja nainen'. Tämän Liina-projektin tarkoituksena oli tutkia naisen asemaa liikuntakulttuurissa naisten kokemuksista ja liikuntahistoriasta käsin. Tutkimus jakautui kuuteen itsenäiseen osatutkimukseen. Tutkimuksen yhteenvedossa todettiin, että naiset ovat ainokaisia mieskeskeisissä työyhteisöissä, liikuntahallinnon tehtävissä. Sukupuolijärjestelmän kautta on mahdollista ymmärtää liikuntakulttuurin rakenteistuminen. Naiset ovat näkymättömiä ja vallattomia.

Voidaan sanoa, että naisten mukaantulo kilpaurheiluun ja urheilun hallinnollisiin elimiin tapahtui alussa vain muodollisen tasa-arvon nimissä – niin kuin Lydia sanoi: *"naiset oli pakko ottaa mukaan"*. Naisen ala-arvoisempi asema näkyi muun muassa hiihtokilpailujen palkinnoissa. Naisen yhteiskunnalliselle roolille ominaiset kodinhoitoon ja ulkonäöllisiin seikkoihin liittyvät palkinnot olivat Lydian ja Helenan mielestä yksi osoitin naisen urheilusuorituksen alempiarvoisuudesta miehen suoritukseen verrattuna. Naisten sarjan parhaan palkinto saatettiin ihan yllättäen antaa miehelle tai miehen saadessa palkinnoksi stereot, oli naisen tyytyminen lämpörulliin tai pannupussiin. Aivan kuin palkintojenjakajat olisivat kehottaneet palkinnon saajaa menemään kotiin kihartamaan tukkaansa näyttääkseen kauniilta miehensä silmissä tai keittämään miehelleen kahvia niin kuin kunnon vaimon kuuluukin. Myös Helenan kanta naisten huonommista palkinnoista oli selvä: *"siihen oppi, että eihän nainen voi saada semmosta palkintoa kuin mies"*. Eiväthän kisajärjestäjät voineet nostaa naista arvokkaiden palkintojen avulla miehen yläpuolelle. Naisten ja miesten palkintojen tasa-arvoisuus on vielä tänäkin päivänä ajankohtainen asia. Esimerkiksi hiihdon sprinttimatkojen pienimmät palkintorahat taitavat olla naisille tarkoitettuja. Sama eriarvoisuus näkyy myös yhteiskunnassa naisten ja miesten palkkapussien suuruudessa. Länsimaissa on kuitenkin suunnattu viime aikoina paljon huomiota sukupuolesta johtuvaan naisten epäoikeudenmukaiseen kohteluun.

Miesten suoritusten sama suurempi arvostus eli vielä 1970-luvun urheiluareenoilla hyvin voimakkaana. Yleistä oli naisten saavutusten huomioimatta jättäminen, vaikka suoritukset olivat miehiin verrattuna tasa-arvoisia. Helenakin valittiin 1978 vuoden urheilijaksi kahden MM-mitalinsa turvin Martti Vainion yhtä vastaan. Jos kyseessä olisi

ollut tasatilanne, olisi kruunu automaattisesti asetettu Vainion vaaleille kutreille. Haastoihan naisen menestyminen kestävyyslajeissa stereotypian ”heikosta ja hauraasta naisesta” ja oli maskuliinisen johtoaseman uhka. Samalla urheilu myötävaikutti sukupuolisen eriarvoisuuden säilymiseen sosiaalisessa asetelmassa, ylittäen jopa urheilun rajat.

Oleellista kuitenkin oli, että Lydia ja Helena eivät valittaneet eivätkä sanoneet miehille vastaan. He olivat oppineet siihen, että ei nainen voi olla miehen kanssa samanveroinen, oli sitten kyse palkinnoista, voitoista, valmennustuesta, välineistä tai huollosta. Miehet manipuloivat naisurheilua väärentäen hiihtotuloksia ja sabotoiden suksien voitellun. Näin vilppi ja vääryys valtasivat urheilun maailman jo 50 vuotta sitten. Tämän päivän huippu-urheiluun kuuluvat lisäksi urheilutulosten keinotekoinen parantaminen sekä lääkeaineiden väärinkäyttö.

Yksi keskeisimmistä 1950-luvun argumenteista oli se, että urheileva nainen kadottaa irvistyksen ja hikoilun myötä naisellisuutensa ja näin nainen sopii vain esteettisiin suorituksiin. Nainenhan haluttiin nähdä yksinomaan miehisen katseen kohteena. Samalla nämä koko kansan naisille hyväksymät, vaivattomasti suoritettavat esteettiset urheilulajit, saivat osakseen vähemmän arvostusta. Esimerkiksi hiihtoa pidettiin sen rasittavuuden vuoksi aluksi naisille luonnottomana. Sen sijaan hyväksyttävää oli, että nainen kotitöiden ja lastenhoidon lisäksi hoiti karjaa ja työskenteli pelloilla. Keskustelu naisten ulkonäöstä oli aina läsnä, kun puhuttiin naisten urheilullisista saavutuksista. Mutta eikö näin ole vielä tänäänkin? Aina silloin tällöin joudun valitettavasti lukemaan lehdistä juttuja, joissa naisurheilijan ulkonäkö on jyrännyt alleen itse urheilusuorituksen. Miksi ei saman tien paljasteta myös miesurheilijoiden ulkonäöllisiä yksityiskohtia – saisi naislukijakuntakin jotain hupia. Järjestetäänhän nykyään missikilpailujen ohella myös Mr. Finland- ja Vuoden Mies –kilpailuja. Totta on, että urheilulajeihin on historiallisesti sisäänrakennettuna käsitys sukupuolesta, naisille ja miehille sopivana pidetystä ruumiinkäytöstä, mikä näkyy vielä tämänkin päivän urheiluareenoilla (Pirinen 1993, 28).

1970-luvulla kansa oli siirtynyt kauhistelemaan naisten kuulantyyöntöä ja moukarinheittoa. Hiihto oli jo suomalaisten paljon harrastama laji ja kaikki hyväksyivät

hiihtävän naisen. Yleisten asenteiden muuttumiseen vaikutti oleellisesti naisten läpilyönti vuoden 1952 olympialaisissa, jotka olivat kiinteästi yhteydessä ajan yhteiskunnalliseen kehitykseen ja naisen aseman muuttumiseen. Sodanjälkeisessä elämänmuodossa naisten osuus työelämässä lisääntyi. Olivathan naiset kotirintamalla tottuneet tekemään myös perinteisiä miesten töitä. Tämä naisten esiin tuleminen näkyi myös hiihdossa ja markkinoi kaikelle kansalle miehestä riippumattoman, tietoisesti valmentautuvan sekä menestystä ja arvostusta janoavan naisen mallia. Totuus kuitenkin on se, että naiselta täytyi ja täytyy edelleenkin löytyä niin sanottuja lisäominaisuuksia selviytyäkseen modernin ja maskuliinisen urheilukulttuurin vaatimuksista ja normeista. Hyväksytyksi tuleminen ja tasa-arvoisemman aseman saavuttaminen vaativat naiselta moninkertaisia ponnisteluja miehiin verrattuna. Vahvuuden ja nopeuden lisäksi naisen tulee edelleen olla omalla tavallaan tyylikäs, mikä tänäkin päivänä jarruttaa naisten urheiluareenalla etenemistä. Naiset ovat kuitenkin ujuttautumassa urheilun sisäradalle. Esimerkiksi Japanissa ja Yhdysvalloissa naisten paini ja nyrkkeily ovat jo suorastaan muotia.

Naisten kilpaurheilun vastustajat sekä lääkärit ja tiedemiehet, pitivät urheilua naisten fysiikalle ja luonnolle epäsopivana. Lydiakin muisti, kuinka nainen ei saanut hiihtää kuukautistensa aikana, koska sitä pidettiin vaarallisena. Jopa epäiltiin, voiko hiihtävä ja urheileva nainen synnyttää lapsen, vaikka useat naiset olivat sen jo todistaneet. Raskauden aikainen liikkuminen ja urheilu oli kuitenkin vielä pannassa. Helenan aikana ei enää niinkään puhuttu kilpaurheilun sopivuudesta naiselle, mutta edelleen eli ajatus siitä, että pystyykö nainen enää semmoisen harjoitusrääkin jälkeen saamaan lapsia. Naisurheilijan lapsen synnyttämisellä oletettiin siihen aikaan olevan kuitenkin myös positiivisia vaikutuksia vielä jatkuvalla kilpauralla – hiihtosuoritukset voisivat tämän jälkeen jopa parantua.

1950-luvulla oli tavallista, että nainen naimisiin mentyään katosi hiihtoladuilta. Näin kävi myös Lydialle. Oliko naisen urheilu-uran päättymisen siis yksinomaan miehen ja rakkauden syytä? Ei nyt aivan. Lydia koki, että siihen päätökseen oli vaikuttamassa myös ainainen rahan puute. Kyllähän avioliitto turvasi monelle sen ajan naishiihtäjälle taloudellisesti paremman elämän. 1970-luvulla ei enää ollut outoa, että naimisissa olevat naiset hiihtivät kilpaa. Helenakin oli naimisissa ja hänen aviomiehensä esitti

tärkeää osaa vaimonsa menestyksessä, Helenaa rakkaudella tukien, kannustaen ja huoltaen.

Naishihtäjän uran päättyminen oli usein yhteydessä naishiihdon heikkoon asemaan ja ristiriitaisista vaatimuksista aiheutuvaan väsymykseen. Usein myös äitiyden ja kilpauran yhteensovittaminen oli ylipääsemättömän vaikeaa, johon hyvin harvalla naishihtäjällä oli mahdollisuus. Lydian ajan yhteiskunnalle oli ominaista, että nainen avioituttuaan omistautuu yksinomaan avioliitollaan ja lapsilleen, joten tätä ongelmaa ei ollut. Sen sijaan 20 vuotta myöhemmin, Helenan hiihtäessä, äitiyden ja kilpauran yhteensovittaminen oli jo ajankohtaisempi asia. Helenalle tilanne oli kuitenkin selvä: *"vaihtoehtoja mun elämässäni ei ollu. Jos lapsi tulee niin se loppuu"*. Onhan tämä ongelma johon naisurheilijat törmäävät vielä nykyäänkin. Kuinkahan olisi Marja-Liisa Kirvesniemenkin uralle käynyt ilman isovanhempien lastenhoito-apua? Miehet sen sijaan pääsevät helpommalla – he uhraavat synnytyksen vuoksi yhden vaivaisen maailmancupin osakilpailun. Mielestäni tämän päivän alati kiihtyvässä ja työtä arvostavassa yhteiskunnassa naiset voivat kokea ongelmalliseksi myös työn ja äitiyden yhdistämisen – moni nuori nainen saattaakin asettaa työn ensisijaiseksi arvoksi elämässään. Silti yhä useampi nainen haluaisi perheenisäyksen yhteydessä jäädä kotiin, mutta yhteiskunnan paineet naisen ja miehen tasa-arvoisesta asemasta kaikilla elämänalueilla vaikeuttavat valintoja.

Lydian hiihtäessä 1950-luvulla meni naisurheilu jo niin totiseksi, että alettiin tehdä tutkimuksia naisten sukupuolen varmistamiseksi. Kyllähän naisten sarjan kultamitali kuului naiselle. Helenan kokemat sukupuolitutkimukset olivat jo muotoutuneet urheilevalle naiselle yksinkertaisiksi toimenpiteiksi, jolloin luotettava tulos saatiin syljestä. Nykyään sukupuolitestaukset on kuitenkin lopetettu niiden loukkaavan luonteensa johdosta – joutuihan testeihin myös äitejä.

Koko liikuntakulttuuri kuten myös mediaurheilu on voimakkaasti sukupuolen rakenteistama. Jo Oslossa 1952 mainostettiin lehdissä naishihtäjien kauneutta ja naisellisia piirteitä sekä kuvattiin hiihtosuoritusta feminiinisen pehmeillä adjektiiveilla vedoten lukijan tunteisiin. Kirjoitukset mieshiihtäjistä eivät olleet samalla tavalla pojittellevia, vaan niiden tarkoituksena oli korostaa miesurheilijan urheilijan ominaisuuksia. Tänä päivänä naisten urheilu jää aliedustetuksi niin televisiossa kuin

sanomalehdissä – esimerkiksi lehtien urheilutarjonnasta noin 80-90 prosenttia on miesurheilua. Naisten urheilun arvostus onkin aika pitkälti lajisidonnaista – tutut yksilölajit ovat enemmän median mieleen, naisten joukkuelajien jäädessä heikoimpaan asemaan. Lisäksi media esittää naisten ja miesten urheilua eri tavoin. Naisten urheilullisia saavutuksia trivialisoidaan muun muassa seksistisillä kommentteilla ja kuvauksilla, kun samaan aikaan miesten suorituksia ylistetään majesteettillisesti. Edelleen pätee, että naisen on vaikea pelkällä urheilusuorituksellaan täyttää uutiskriteerejä. ”Havuja perkele” sen sijaan ylitti uutiskynnyksen ilman minkäänlaisia ongelmia.

Mutta miten valmennettaisiin suomalainen naishiihto takaisin kansainväliselle huipulle kilpailun koko ajan kiristyessä ja vastaavasti nuorten hiihtoharrastuksen jatkuvasti vähentyessä? Jotain kansainvälisen kilpailun kovenemisesta sanoo jo se, että 1940-50-luvulla hiihdon mitalimaita olivat vain Suomi, Ruotsi, Norja ja Neuvostoliitto. 1960-luvulla saatettiin mitali ripustaa satunnaisesti muidenkin maiden hiihtäjien kaulaan. Sen sijaan 1980-90-luvulla mitalimaita oli jo yksitoista. (Kantola & Rusko 1999, 227-228.) Lydian ja Helenan samoista aineksista koostuva resepti tämän päivän naishiihtäjille on yksiselitteinen ja päättäväinen: *”hiihtäjien asenne ärsyttää, kun aina vaan mennään hakemaan jotain sijoituksia. Mitä hittooo sinne sitä varten menee. Voittoa sitä pitää lähteä tavoittelemaan, eikä mitään jotain sijoituksia!”*

Sukupuoliroolit ovat edelleen voimassa, vaikka tasa-arvon puolesta on käyty kamppailuja jo vuosikymmeniä. Naisten asema yhteiskunnassa, vallitsevat asenteet, odotukset ja käyttäytyminen yrittävät vieläkin jossain määrin ohjata naisia perinteiseen rooliinsa vaimona ja kotiäitinä. Niin yhteiskunnassa kuin urheilussakin naisten on oltava miehiä monin kerroin parempia, voimakkaampia ja lujempia tullakseen hyväksytyiksi, saavuttaakseen tasa-arvoisemman aseman ja päästäkseen miesten kanssa niin sanotusti samalle areenalle. Viime vuosikymmenien aikana sukupuolet ovat kuitenkin lähentyneet toisiaan fyysisiltä ominaisuuksiltaan. Naiset eivät enää halua olla samalla tavalla pehmeitä ja pyöreitä, vaan vannovat voimakkuuden, lihaksikkuuden sekä kovuuden ja kurvikkuuden nimeen. Yksi asia pysyy kuitenkin samana, vaikka asiat muuttuvat ja kehittyvät. Naisille epätavalliset ja perinteisesti miehille kuuluvat lajit saavat aina aluksi osakseen vastustusta. Mutta hetken kuluttua, naisille uuden lajin

muuttuessa katsojan silmässä tavalliseksi, alkaa se yllättäen näyttääkin täysin luonnolliselta.

Naishiihdon alkumetreillä naisia ei arvostettu maskuliinisen urheilujärjestelmän sisällä eikä julkisuudessa. Naisurheilun oli mahdollista kehittyä vain miesten ja vallitsevien olosuhteiden ehdoilla. Myös hiihtävien naisten tuli, vaimojen ja kotiäitien ohella, täyttää yhteiskunnan naisellisuudelle laatimat ehdot. Eivätkä tämän päivän naisurheilijat ole vielääkään tasa-arvoisessa asemassa miesurheilijoihin nähden. Yksi totuus on, että naista kohdellaan urheilumaailmassa parhaimmillaan naisurheilijana ja huonoimmillaan koskaan aikuiseksi kasvamattomana tyttönä. Naiset haluaisivat vain saada saman oikean urheilijan statuksen kuin miehetkin. Paljon onkin tutkittu sitä, miten urheilumaailma kohtelee naisia, mutta onko kukaan keskittynyt tutkimaan sitä, miten miehiä kohdellaan? Itseäni kiehtoisi ajatus tutkia, mitä vaatimuksia tämän päivän urheilumaailma asettaa miehille. Uskon, että oikea miehisuus ja oikea urheilullisuus ovat kietoutuneet niin tiiviisti yhteen, että se osaltaan rajoittaa myös miesurheilijoiden viihtyvyyttä urheilukentillä. Sama pätee myös jokapäiväisessä elämässä. Erään Ilta-Sanomien artikkelin mukaan usean miehen mieleen miehuuden malliksi on piirtyneenä maskuliininen Tarzan tai komea naistennielijä James Bond. Tästä johtuen perinteinen maskuliininen rooli on monelle miehelle liian raskas kantaa ja johtaa pahimmillaan jopa alkoholismiin. Mieheyden käsitteen olisi aika muuttua laajemmaksi ja hyväksyvämmäksi – miehiäkin tulisi patistaa vapautumaan sukupuoliroolin paineista. Miesten olisi saatava useampia julkisuuden esimerkkejä osoittamaan, että myös mies voi osallistua esimerkiksi perheen tehtäviin. (Ilta-Sanomat 26.9.2000.) Uskon, että olemme menossa oikeaan suuntaan. Tulevaisuudessa yhä useampi nainen istuu työmaailman korkeimmalla pallilla ja yhä useampi mies jää onnellisena isyyslomalle vaihtamaan kakkavaippoja, täyttämään tiskikonetta ja imuroimaan villakoiria. Tämän päivän olosuhteet mahdollistavat uuden aikakauden naisten ja miesten ominaisuuksien yhtyessä!

Yhteiskunnallisen kehityksen ja naisen roolin laajentumisen myötä ovat asenteet naisurheilua kohtaan vuosien saatossa ja sukupolvien vaihtuessa muuttuneet positiivisempaan suuntaan. Ja hyvinhän meillä täällä Suomessa asiat loppujen lopuksi ovat, samoin kuin muissakin Pohjoismaissa. Verratessani asemaamme vaikkapa Etelä-

Euroopan maihin, on meidän yhteiskuntamme kaikilla elämänalueilla tasa-arvoisempi, mikä heijastuu suoraan myös urheiluun. Esimerkiksi joissakin arabimaissa naiset eivät saa näyttää kasvojaan julkisesti tai ajaa edes autolla. Naisten täytyy odottaa kunnes miehet ovat lopettaneet aterioinnin ennen kuin istuvat itse pöytään syömään. Ravintolassakin naiset on erotettu omaan erilliseen huoneeseen. Naisten täytyy elää elämänsä sosiaalisesti koteloituna, he ovat miestensä omaisuutta ilman omaa identiteettiään. (Morris 1997, 204.)

Mutta olemmeko me naiset vielä tänäkään päivänä täysin tasa-arvoisessa asemassa miehiin verrattuna, oli kyse sitten yhteiskunnallisesta asemasta tai urheilusta? Olisi mielenkiintoista tutkia esimerkiksi 2000-luvun naishiittäjien ja naisurheilijoiden kokemuksia tämän päivän urheilumaailmassa ja rakentaa näin yhtenäistä punaista lankaa oman tutkimukseni ja nykyisyyden väliin. Tämän kaltainen tutkimus voisi tarvittaessa herättää naiset näennäisestä tasa-arvon illuusiosta todellisuuteen ja auttaa heitä aseistautumaan uuteen taisteluun...

Vaikka tutkimuksessani keskityinkin naishiittäjien ja naisurheilijoiden kokemuksiin ja asemaan miehisellä urheiluareenalla, on kuitenkin muistettava, että tasa-arvo on huomattavasti monimuotoisempi kysymys kuin vain naisten ja miesten keskeinen asia. On olemassa paljon muitakin ryhmiä, jotka eivät yllä valtaväestön kanssa tasa-arvoiseen asemaan ja joilla ei ole tasa-arvoisia mahdollisuuksia harrastaa liikuntaa, kuten esimerkiksi vammaisilla ja muilla erityisryhmillä. Vaikka naistutkimus ja sukupuolten välisen tasa-arvon metsästys on tällä hetkellä pinnalla, olisi kiinnostavaa edetä liikunnan tasa-arvotyön tiellä myös aivan toiseen suuntaan.

Kuva 3. Lydia valmistautumassa Lapin reissuun (Wideman, leikekansio)

LÄHTEET

- Ahola, M. 1992. Ladunaukaisijanaiset. Teoksessa: P. Mäkelä (toim.) Kilpakenttien sankarit 1. Sulkava: Tammi, 162-164.
- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Osuuskunta. Tampere: Vastapaino.
- Beauvoir, S. 1949. Toinen Sukupuoli. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Bryson, L. 1994. Sport and the Maintenance of Masculine Hegemony. Teoksessa: S. Birrell & C. L. Cole (toim.) Women, Sport and Culture. Champaign: Human Kinetics, 47-64.
- Collin, H. & Vuori, S. 1999. Naiset television urheilu-uutisissa. Liikuntasosiologian pro gradu-tutkielma. Jyväskylän Yliopisto.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Gill, D. N. 1994. Psychological Perspectives on Women in Sport and Exercise. Teoksessa: D. M. Costa & S. R. Guthrie (toim.) Women and Sport: Interdisciplinary Perspectives. Champaign: Human Kinetics, 253-285.
- Haataja, A. & Lahelma, E. & Saarnivaara, M. 1990. Se pieni ero. Kirja tasa-arvokasvatuksesta. Kouluhallitus. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Hakulinen, T. 1996. Keskustelu kilpaurheilun sopivuudesta naisille kävi kiivaana 1920-luvun lopulla. Teoksessa: A. Nevala (toim.) Olympialaiset ja naisliikunta – satavuotiaat. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja. Helsinki: Suomen urheiluhistoriallinen seura, 11-18.
- Heinilä, K. 1977. Nainen suomalaisessa liikuntakulttuurissa. Jyväskylän Yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos. Tutkimuksia n:o 15/1977.
- Heinilä, K. 1995. Lajitarjonta tulevaisuudessa lisääntyy. Teoksessa: A. Arponen & O. Pekkanen (toim.) Urheilun tulevaisuus. Suomen valtakunnan Urheiluliitto SVUL ry. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 18-29.
- Hovden, J. 1993. The Female Top Athlete's Body as a Symbol of Modern Femininity. Teoksessa: L. Laine (toim.) On the Fringes of Sport. Sankt Augustin: Academia Verlag, 84-93.
- Högbacka, R. 2000. Emäntiä, palkansaajia, työttömiä? Maaseudun naiset ja rakennemuutos. Teoksessa: R. Högbacka & T. Trast (toim.) Monessa mukana.

- Näkymiä naisten työhön ja elämään maaseudulla. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu. Helsinki: Tummavuoren kirjapaino, 15-32.
- Itkonen, H. & Olin, K. & Ranto, E. 1992. Liikunnan muutos, murros vai kaaos. Suomen Työväen Urheiluliitto TUL ry. Helsinki: Kaivopuiston Kirjapaino.
- Kantola, H. & Rusko, H. 1999. Suomalainen hiihtovalmennus valmiina 2000-luvun haasteisiin. Teoksessa: A-M. Latikka (toim.) Puoli vuosisataa. MMM juhlaKirja. Helsinki: Otava, 224-228.
- Kari, J. 2000. Naiseuden kuperkeikka. Lydia Widemanin ja Siiri Rantasen kokemuksia 1950-luvun naisurheilusta. Liikuntakasvatuksen pro gradu-tutkielma. Jyväskylän Yliopisto.
- Kirjavainen, J. 1969. 1 osa (1886-1931). Teoksessa H. Eljanko & J. Kirjavainen (toim.) Suomen hiihdon historia. Porvoo: WSOY, 1-158.
- Kivelä, E. 1993. Kilpакenttien Sankarit 2. Helsinki: Tammi.
- Koivunen, A. 1996. Näyttelijän paikka. Teoksessa: H-L Helavuori (toim.) Moniääninen 60-luku. Helsinki: Teatterimuseo, 55-72.
- Kosonen, U. 1985. Sukupuolenmukainen liikuntakulttuuri – nainen urheiluseurassa. Liikunta & Tiede (2), 72-75.
- Kosonen, U. 1991. Naisten ruumiillisuus ja liikunta. Liikunnan sosiaalitieteiden lisensiaattitutkimus. Jyväskylän Yliopisto.
- Kvale, S. 1996. Interviews. CA: Sage.
- Laine, L. 1985. Kuntoliikuntaseminaari: seminaariraportti. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu n:o 103/1985. 73-84.
- Laine, L. 1992. Urheilu valtaa mielet. Teoksessa: T. Pyykkönen (toim.) Suomi Uskoi Urheiluun: suomen urheilun ja liikunnan historia. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 101-131.
- Laine, L. 1992. Järjestöelämän oppivuodet. Teoksessa: T. Pyykkönen (toim.) Suomi Uskoi Urheiluun: suomen urheilun ja liikunnan historia. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 166-182.
- Laine, L. 1992. Ruumiinharjoitusten monet muodot. Teoksessa: T. Pyykkönen (toim.) Suomi Uskoi Urheiluun: suomen urheilun ja liikunnan historia. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 183-213.
- Laine, L. 1998. Välähdyksiä Suomen Urheilusta. Suomen urheilumuseosäätiön

- julkaisuja n:o 20. Jyväskylä: Gummerus.
- Laitinen, A. 1984. Arja Laitisen tutkimukset – ”the sport career and course of life of Finnish female Olympians”. Liina-projekti: suomen naisurheilijat olympialaisissa. Helsingin urheiluarkisto.
- Laitinen, A. 1984. Katsaus liikuntasosiologiseen naisurheilututkimukseen. *Liikunta & Tiede* (6), 272-278.
- Lenskyj, H. 1986. *Out of Bounds: women, sport & sexuality*. Toronto, Ontario: Women's Press.
- Liljeström, M. 1996. Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa: A. Koivunen & M. Liljeström (toim.) *Avainsanat: 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 111-138.
- Mill, J.S. 1981. *Naisen asema*. Helsinki: Librum.
- Morris, D. 1997. *Mies ja nainen: olemmeko erilaisia?* Helsinki: WSOY.
- Nurmela, K. A. 1976. *Ja Helena Voittaa*. Helsinki: Weilin + Göös.
- Ojanen, E. 1992. Naiset tulevat. Teoksessa: P. Mäkelä (toim.) *Kilpakenttien sankarit 1*. Sulkava: Tammi, 165.
- Nykänen, A-S. 1996. Naisen vapauttava liike. *Liikunta & Tiede* (3), 4-8.
- Pirinen, R. 1993. Hymyn takana piilee voimainen. Naisurheilijahahmojen representoimat naiseudet naistenlehdissä 1950-luvulta 1980-luvulle. *Liikunnan sosiaalitieteiden lisensiaattitutkimus*. Jyväskylän yliopisto.
- Pirinen, R. 1995. Maskuliinisia katseita ja feminiinisiä kurkistuksia. *Liikunta & Tiede* (3), 32-34.
- Pirinen, R. 1998a. Sukupuoli ja mediaurheilu. Teoksessa: A. Halmesvirta & H. Roiko -Jokela (toim.) *Urheilu, historia ja julkisuus*. Suomen Urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja. Jyväskylä: Atena kustannus, 25-35.
- Pirtola, E. 1996. Poplarit levällään. Sanallinen surffisafari >>History and Her's>> 60-luvun aalloilta meidän päiviin. Teoksessa: H-L Helavuori (toim.) *Moniääninen 60-luku*. Helsinki: Teatterimuseo, 131-148.
- Raatikainen, V. 1978. *Kultatyöt*. Hämeenlinna: Karisto.
- Saarenheimo, M. 1994. Muisti ja kertominen. *Gerontologia* 8 (4), 221-226.
- Sutinen, V. 1996. Mini, midi ja maxi – ruumiinkuvan uudet mitat. Teoksessa: H-L Helavuori (toim.) *Moniääninen 60-luku*. Helsinki: Teatterimuseo, 74-84.
- Tallberg, P. 1985. Olympiaurheilun ongelmat ja mahdollisuudet. Teoksessa: A.

- Arponen & O. Pekkanen (toim.) *Urheilun tulevaisuus*. Suomen Valtakunnan Urheiluliitto SVUL ry. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 58-66.
- Theberge, N. 1994. *Toward a Feminist Alternative to Sport as a Male Preserve*. Teoksessa: S. Birrell & C-L. Cole (toim.) *Women, Sport and Culture*. Human Kinetics. 181-192.
- Tuomi, T. 1991. Seksikäs liikunta hivelee katsojaa. *Liikunta & Tiede* (1-2), 24-27.
- Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja. *Kasvatus* 22 (5-6), 387-398.
- Wuolio, E-L. 1996. Tahko: naisten liikunnasta ja liikunnasta naisille. *Liikunta & Tiede* (3), 51-55.
- Vikander, N. 1997. Huipulla vallitsevat miehiset arvot. *Liikunta & Tiede* (4), 10-13.
- Ziehe, T. 1991. *Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus*. Tampere: Vastapaino.
- Östman, A-C. 2000. ”Oltava mukana kaikessa” – käsityksiä naisten työstä 1890-luvulta. Teoksessa: R. Högbäck & T. Trast (toim.) *Monessa mukana. Näkymiä naisten työhön ja elämään maaseudulla*. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu. Helsinki: Tummavuoren kirjapaino, 33-48.

MUUT LÄHTEET:

- Iltalehti*. 26.7.2000. Tässä on 40 000 markan hikinauha.
- Iltasanomat*. 26.9.2000. Vapaudu roolistasi, mies!
- Keskisuomalainen*. 8.6.2000. Liikunnan tasa-arvotyössä riittää vielä tekemistä. Hautala tyytyväinen kohteluunsa mediassa.
- Liikuntakulttuuri ja naiset*. 1983-1991. Helsingin urheiluarkisto.
- Tiihonen, A. 23.10.2000. Tutkimus omaelämäkerrallisena, tulkinnallisuus, kirjoittamisen tavat. Kvalitatiivisen tutkimuksen kurssi. Jyväskylän yliopisto.
- Wideman, L. *Leikekansio*.

Jyväskylässä 26.11.1998

Hei kilpakenttien sankaritar!

Olemme kaksi Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan naisopiskelijaa. Teemme opintojemme päättötyön osana vuonna 1999 alkavaa tutkimusprojektia "Sukupuoli, sukupolvi ja tasa-arvo urheiluvalmennuksessa". Tarkoituksenamme on kerätä ja tutkia 50- ja 60-luvuilla urheilleiden naisten kokemuksia asemastaan urheilijana, naisena ja perheen äitinä.

Olisimme erittäin kiitollisia, jos auttaisitte meitä aineiston hankinnassa ja avartaisitte näkemyksiämme aikaanne naisurheilusta. Tulisimme juttelemaan luoksenne tammikuun 1999 loppupuolella teille sopivana ajankohtana. Tämä lämminhenkinen urheilukokemusten muistelutuokio veisi aikaanne parisen tuntia.

Suostumuksenne varmistamiseksi ja haastatteluajan sopimiseksi soitamme teille 7.12.1998. Mikäli kyseinen päivä ei teille sovi tai haluatte muuten ottaa meihin yhteyttä, niin olkaa hyvä ja soittakaa. Keskustelemme ilomielin mieltänne askarruttavista asioista.

Ystävällisesti, yhteistyötä toivoen

Lotta Isopahkala p. 0400-499 675
Jaana Kari p. 050-3510 355

Jyväskylässä 9.6.2000

Hei kilpakenttien sankaritar!

Olen Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan naisopiskelija. Teen päättötöyänäni tutkimusta 1950- ja 1970-luvun naisurheilusta ja sen asemasta miehisellä urheiluareenalla.

Olen haastatellut vuosisadan urheilijaamme, hiihtokuningatar Lydia Widemania ja koko kansan "äiteetä" Siiri Rantasta. Heidän kokemuksiensa ja löytämäni kirjallisuuden pohjalta olen etsinyt vastausta mm. seuraaviin kysymyksiin: mikä on ollut naisen asema urheilun sisällä, onko naisen tehtävänä ollut olla vain kaunis, miten tavallinen kansa ja varsinkin miehet ovat suhtautuneet naishiihtoon ja naisurheiluun, miten lääketieteelliset uskomukset ovat rajoittaneet naisten urheilemista ja mikä oli vuoden 1952 Oslon Olympialaisten merkitys naishiihdon ja naisurheilun kehittymiselle?

Nyt haluaisin laajentaa näkökulmaani ja syventyä siihen, miten naishiihto ja naisurheilu ovat vuosien saatossa kehittyneet; ollaanko jo pidemmällä... Mikä oli naisurheilun tilanne 1970-luvulla, teidän ollessa naishiihdon huipulla ja mikä se on tänä päivänä... Toivon, että tutkimukseni tulee olemaan yksi ponnahduslauta pyrkimyksissä naisurheilun aseman vakiinnuttamiseen ja tasa-arvoon.

Olisin kiitollinen jos avartaisitte näkemyksiäni aikanne naishiihdosta ja naisurheilusta. Tulisni juttelemaan luoksenne näinä kauniina kesäkuukausina teille sopivana ajankohtana. Tämä lämminhenkinen urheilukokemusten

muistelutuokio veisi aikaanne parisen tuntia. Halutessanne voisitte tutustua tämänhetkiseen tekstiini jo vaikkapa etukäteen.

Suostumuksenne varmistamiseksi ja haastatteluajan sopimiseksi soitan teille perjantaina 16.6.2000 aamupäivällä. Mikäli kyseinen päivä ei teille sovi tai haluatte muuten ottaa minuun yhteyttä, niin olkaa hyvä ja soittakaa. Odotan kiinnostuneena keskusteluaamme näistä asioista.

Ystävällisesti, yhteistyötä toivoen

Lotta Isopahkala p. 0400-499675 (08-460698)